

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Monika Sattler

IZVAJANJE MIROVNIH OPERACIJ NATA PO KONCU
HLADNE VOJNE

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Monika Sattler

Mentor: doc. dr. Vladimir Prebilič

IZVAJANJE MIROVNIH OPERACIJ NATA PO KONCU
HLADNE VOJNE

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svojemu mentorju doc. dr. Vladimirju Prebiliču za strokovno vodstvo in pomoč pri nastajanju diplomskega dela.

Zahvaljujem se staršem in starim staršem za vso podporo v času študija. Sestri Lauri in njeni družini, ki mi je ves čas stala ob strani in me vzpodbujala. Posebna zahvala gre mojemu Siniju, ki neizmerno zaupa in verjame vame ter vsem, ki so kakorkoli pripomogli, da je to delo dobilo svojo končno podobo.

HVALA!

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR	3
2.1 Predmet in problem analize	3
2.2 Hipoteze.....	4
2.3 Cilji naloge	4
2.4 Uporabljene metode	5
3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	6
4. ZVEZA NATO DO LETA 1989	12
4.1 Temeljne značilnosti zveze Nato.....	12
4.2 Funkcije Nata v obdobju hladne vojne.....	13
4.3 Strategija Nata v obdobju hladne vojne	14
5. POLITIČNO – VARNOSTNE ZNAČILNOSTI MEDNARODNE SKUPNOSTI PO KONCU HLADNE VOJNE	16
6. PRILAGAJANJE ZVEZE NATO NOVEMU VARNOSTNEMU OKOLJU PO HLADNI VOJNI	20
6.1 Vprašanje nadaljnega obstoja zveze Nato po hladni vojni.....	20
6.2 Nove naloge Nata po hladni vojni	22
6.3 Politični in doktrinarni temelji za Natovo delovanje v mirovnih operacijah	24
6.3.1 Problem delovanja Nata izven ozemlja držav članic	27
7. MIROVNE OPERACIJE KOT UKREP ZA VZPOSTAVLJANJE MEDNARODNEGA MIRU IN VARNOSTI	29
7.1 Vloga ZN pri vzpostavitvi modernih mirovnih operacij	29
7.1.1 Razvoj operacij za ohranjanje miru.....	30
7.2 Vrste (tipi) operacij v podporo miru.....	31
7.3 OZN in regionalne organizacije	34
7.3.1 Vloga regionalnih organizacij v mirovnih operacijah.....	37
8. VLOGA NATA V MIROVNIH OPERACIJAH OZN.....	39
8.1 Natov pristop k mirovnim operacijam.....	39
8.1.1 Od klasičnega k novemu konceptu mirovnih operacij	41

8.1.2 Operacije Nata.....	42
8.2 Nevojne vojaške operacije (Military Operations Other Than War – MOOTW)	43
9. ISAF – INTERNATIONAL SECURITY ASSISTANCE FORCE	
(Mednarodne varnostne sile za pomoč)	46
9.1 Razvoj konflikta	46
9.2 Vzpostavitev mirovne operacije ISAF (International Security Assistance Force)...	48
9.3 ISAF pod poveljstvom zveze Nato.....	50
9.4 Glavne naloge ISAF	51
9.5 Vojaška struktura in sestava ISAF	52
9.6 Skupine za obnovo provinc in vloga ISAF	54
9.7 Ovrednotenje dosedanjega dela ISAF	56
9.7.1 Afganistanska nacionalna vojska – ANA.....	57
9.7.2 Nacionalna policija.....	58
9.7.3 Boj proti proizvodnji nelegalnih drog	58
9.7.4 Pomoč pri izvedbi volitev in vračanju beguncev ter notranje razseljenih oseb	61
9.8 Slovensko sodelovanje – prispevek Slovenije k ISAF	62
10. ZAKLJUČEK	65
11. LITERATURA.....	68
11.1 Monografije	68
11.2 Zborniki in poglavja iz zbornikov	70
11.3 Časopisni viri.....	70
11.4 Dokumenti	73
11.5 Internetni viri.....	73
12. PRILOGA.....	76
12.1 Resolucija VS OZN št. 1386 (internet 3)	76

1. UVOD

V obdobju hladne vojne sta bila vloga in namen zveze Nato jasno določena z grožnjo, ki so jo predstavljale Sovjetska zveza in njene zaveznice, članice Varšavskega pakta. Aprila 1989 je Zavezništvo praznovalo štirideseto obletnico podpisa Severnoatlantske pogodbe. Ta dogodek je sovpadal z začetkom obdobja temeljitih sprememb v odnosu med Zahodom in Vzhodom, kakor tudi z daljnosežno preobrazbo celotnega mednarodnega varnostnega okolja. Vloga Zavezništva je bila ključnega pomena za začetek teh sprememb. Vsa štiri desetletja hladne vojne je namreč uspešno zagotavljalo kolektivno obrambo in splošno varnost svojih članic ter ohranjalo strateško ravnovesje v Evropi, obenem pa z izjemnim gospodarskim in tehnološkim razvojem počasi prevesilo tehtnico v razmerju moči na svojo stran.

Padcu Berlinskega zidu (novembra 1989) in združitvi Nemčij (1990) sta v začetku devetdesetih sledila še dva ključna zgodovinska dogodka: razpustitev Varšavskega pakta in razpad Sovjetske zveze (1991). Ko torej tradicionalnih nasprotnikov ni bilo več, so bili nekateri komentatorji prepričani, da tudi potrebe po zvezi Nato ni več. Hkrati naj bi se v prihodnosti bistveno zmanjšali obrambni izdatki.

Kljub razpadu Sovjetske zveze so se upi za mir vendarle izkazali za preuranjene. Kmalu je postalo očitno, da se je nestabilnost v nekaterih delih Evrope še povečala, čeprav morda s koncem hladne vojne ni bilo več neposredne vojaške nevarnosti. V nekdanji Jugoslaviji in v nekaterih delih nekdanje Sovjetske zveze so izbruhnili številni regionalni konflikti, ki so jih pogosto podžigale etnične in verske napetosti, in so grozili, da se bodo razširili na širše območje. Države članice zveze Nato so kmalu spoznale, da je njihova zavezanost skupni obrambi in sodelovanju, ki so ju vzpostavile prek zavezništva, še vedno najboljše zagotovilo za varnost. Čeprav je bila verjetnost vojaške invazije zanemarljiva, pa je bilo treba vzpostaviti nove oblike političnega in vojaškega sodelovanja, da bi se države lahko spoprijele z novimi izzivi, kot so etnični spori, in pospeševale stabilnost ter varnost v širši Evropi.

Prav tako so spoznale, da bodo za soočanje z novimi oblikami groženj ter za dosego miru in stabilnosti v Evropi, potrebne nove oblike političnega in vojaškega sodelovanja. Ugotovile so, da bo potrebno prilagoditi vojaške strukture in zmogljivosti, s čimer bodo kos novim nalogam, kot so npr. krizno upravljanje, ohranjanje miru in izvajanje operacij v podporo miru izven ozemlja zavezništva. Četudi se članice Nata niso vedno strinjale glede najbolj primernih načinov odzivanja na nove varnostne grožnje, pa vse priznavajo, da

lahko take grožnje izvirajo tudi zunaj evroatlantskega območja in da jih ne more rešiti ena sama organizacija niti jih ni mogoče rešiti z obrambnimi strukturami, načrtovanimi za reševanje konvencionalnih vojaških konfliktov. Zato se mora zavezništvo poleg sodelovanja z drugimi pristojnimi organizacijami pripraviti na spopadanje z novimi in drugačnimi izzivi. Zaradi vsega tega se je Nato preoblikoval iz geografsko opredeljenega zavezništva v zavezništvo, ki se zaveda, da lokacija in predvidljivost varnostnih groženj nista več omejeni, in je pripravljeno, da se s takšnimi varnostnimi grožnjami spopade, kadar koli in kjer koli se pojavijo (Nato v 21. stoletju, 2004: 5).

V luči teh spoznanj se je Nato v zadnjem desetletju postopoma preoblikoval iz primarno vojaškega zavezništva, z osnovno nalogo zagotavljati kolektivno obrambo držav članic, v politično-varnostno organizacijo, katere delovanje je osredotočeno na sodelovanje in partnerstvo v širšem evroatlantskem prostoru in izven njega. Z namenom, da bi zagotovil stabilnost na osnovi splošnih demokratičnih vrednot in spoštovanja človekovih pravic ter vladavine prava v vsej Evropi, ubira zavezništvo nove pristope. Tako je večino preteklega desetletja Nato posvetil ustvarjanju varnostnih odnosov s številnimi novimi državami partnericami v Evropi in Srednji Aziji ter med državami samimi. Čeprav je ključna vloga zavezništva še vedno zagotavljanje kolektivne obrambe državam članicam, se je Nato preoblikoval tako, da pomaga pri vzpostavljanju večje varnosti v celotnem evroatlantskem prostoru. Danes je zavezništvo glavna gonilna sila v središču popolnoma novih varnostnih odnosov, ki so nastali na celotnem omenjenem prostoru.

V pričujočem diplomskem delu se podrobneje posvečam predvsem enemu izmed vidikov prilagajanja Nata spremenjenemu varnostnemu okolju po hladni vojni, in sicer izvajanju mirovnih operacij pod okriljem Nata oziroma eni izmed nalog, ki ne spada v okvir 5. člena Severnoatlantske pogodbe.

2. METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet in problem analize

Nato je kot vojaško-politično zavezništvo predmet znanstvenoraziskovalnega zanimanja že od svojega nastanka leta 1949. V obdobju hladne vojne je bila največja pozornost namenjena odnosu med Natom in Varšavskim paktom ter vojaškim zmožnostim zavezništva za zagotavljanje varnosti članic.

Danes pa je raziskovalna pozornost namenjena predvsem preoblikovanju in prilagajanju Nata spremenjenim politično-varnostnim ter strateškim razmeram v svetu. Da pa se je omenjeni proces preoblikovanja zavezništva sploh začel, so morale države članice razrešiti naslednjo dilemo: ali poiskati nove strateške cilje zavezništva v okviru novega mednarodnega okolja ali pa razpustiti zavezništvo (Grizold v: Ferfila, Grizold, 2000: 243). Odločile so se za prvo možnost in na vrhunskih zasedanjih od leta 1991 do 1999 oblikovale različne pobude za Natovo reformiranje, kar so kasneje zaobsegle tudi v Strateškem konceptu zavezništva 1999.

Skladno z navedenim je predmet proučevanja prilagajanje Nata novemu politično-varnostnemu okolju, in sicer predvsem z vidika izvajanja novih nalog, med katere prištevamo tudi posredovanje Nata izven ozemlja držav članic v okviru mirovnih operacij. Odločitev o delovanju Nata v okviru mirovnih operacij velja za eno najpomembnejših odločitev članic zveze v obdobju po hladni vojni. Ta je odraz spremenjenega varnostnega okolja po hladni vojni in predstavlja zahteven proces v mednarodni politiki, kar nakazujejo tudi burne razprave vse od odločitve o sodelovanju Nata v mirovnih posredovanjih izven ozemlja držav članic.

Sodelovanje Nata v mirovnih operacijah je aktualna tema, predvsem s stališča, da je Nato prevzel poveljevanje in vodenje misije ISAF (International Security Assistance Force), ki se izvaja na ozemlju Afganistana, kar pomeni, da je prevzel nalogo, ki nikakor ne sodi v območje njegovega tradicionalnega delovanja. Prav tako lahko izpostavimo sodelovanje enot Slovenske vojske v okviru ISAF, ki kljub svoji majhnosti v primerjavi z ostalimi evropskimi silami, pomembno prispeva k izvajanju mirovne operacije.

2.2 Hipoteze

Nova družbeno-politična razmerja po koncu hladne vojne in bipolarne delitve sveta terjajo od mednarodnih in regionalnih organizacij redefiniranje lastnih vlog in nalog. To velja zlasti za organizacije, ki se ukvarjajo z zagotavljanjem mednarodnega miru in varnosti, med katere spada tudi Nato. Tu moramo omeniti potrebo po iskanju lastne identitete in legitimnosti obstoja teh organizacij, če želijo odločneje prispevati svoj delež pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti.

H1: Zveza Nato si je s sodelovanjem v mirovni operaciji pridobila novo nalogo, s katero prispeva k ohranjanju in vzdrževanju mednarodnega miru ter varnosti v mednarodnem okolju po koncu hladne vojne, in si je z njo hkrati potrdila legitimnost nadaljnega obstoja zveze.

H2: V mirovni operaciji v Afganistanu, imenovani ISAF (International Security Assistance Force), je Nato uspešen pri organiziranju in izvajanju nalog v okviru mirovni prizadevanj v novih oblikah regionalnih konfliktov.

2.3 Cilji naloge

V diplomski nalogi sem si prizadevala doseči naslednje cilje:

- predstaviti značilnosti mednarodnega okolja v obdobju hladne vojne in po njej,
- predstaviti značilnosti in naloge Nata v obdobju hladne vojne in po njej,
- predstaviti proces prilagajanja Nata spremenjenemu varnostnemu okolju po hladni vojni v okviru izvajanja mirovni operacij,
- predstaviti temeljne dokumente zveze Nato, ki se navezujejo na delovanje zveze v mirovni operacijah,
- predstaviti značilnosti in naravo mirovni operacij kot ukrepa za zagotavljanje in ohranjanje mednarodnega miru in varnosti,
- predstaviti delovanje Nata v mirovni operacijah na splošno,
- predstaviti delovanje Nata v okviru mirovni operacij – študija primera ISAF (International Security Assistance Force).

2.4 Uporabljene metode

Diplomska naloga v pretežni meri temelji na uporabi, analizi in interpretaciji primarnih in sekundarnih virov. Primarne vire tvorijo predvsem dokumenti, ki se nanašajo na prilagajanje zavezništva novemu varnostnemu okolju po hladni vojni, in predstavljajo osnovo izvajanja kriznega menedžmenta oziroma mirovnih operacij. Mednje spadajo tudi vse uporabljene resolucije VS OZN.

Pri zbiranju sekundarnih virov (knjige, zborniki, članki, internet) sem naletela na široko paleto virov, ki obravnavajo širitev Nata iz različnih zornih kotov. Med posameznimi avtorji je bilo možno opaziti različna mnenja glede sodelovanja Nata v mirovnih operacijah po hladni vojni. Med zbrano tujo literaturo v veliki meri prevladujejo ameriški pogledi na delovanje zavezništva v mirovnih operacijah.

V diplomskem delu je prisotna tudi primerjalna in deskriptivna metoda. S pomočjo primerjalne metode sem prikazala značilnosti mednarodnega okolja in organizacije Nata pred hladno vojno in po njej. Z deskriptivno metodo sem uporabila pri definiranju temeljnih pojmov, ki so ključni pri mojem delu (povzeto po: Bučar in dr., 2002: 22–37).

Na tem mestu bi želela poudariti, da sem naletela pri zbiranju gradiva na nekaj težav. Te so se pojavile predvsem pri zbiranju gradiva o mirovni operaciji Nata v Afganistanu – ISAF (International Security Assistance Force). Pri nas ni dostopnih knjig in zbornikov, ki bi se nanašali na to temo, zato sem se morala v tem delu naloge opreti predvsem na internetne strani. Pri analizi in interpretaciji le-teh pa se pojavi vprašanje kredibilnosti, zato je potrebno dobro razmisliti, katere izmed teh so najbolj relevantne in objektivne.

3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Mirovne operacije

V literaturi lahko zasledimo veliko različnih, a hkrati podobnih definicij, ki skušajo opredeliti mirovne operacije. V vseh tako zasledimo, da se nanašajo na aktivnosti mednarodne skupnosti za ohranitev mednarodnega miru in varnosti. Obstajajo širše in ožje definicije mirovnih operacij, ki bolj ali manj temeljito razčlenjujejo organizacijo, pogoje in način izvajanja. V nadaljevanju bom navedla nekaj izmed teh definicij:

- Pogosto se uporablja definicija Mednarodne mirovne komisije, ki definira operacije v podporo miru kot operacije za preprečevanje in obvladovanje sovražnosti, za dosego popuščanja in prenehanje sovražnosti med državami ter znotraj držav z nenasilno intervencijo tretje strani, ki je mednarodno organizirana in vodena, ob uporabi večnacionalnih vojaških sil, policije in civilistov z namenom, da se ponovno vzpostavi in ohrani mir (Vegič, 1994: 12).
- Grizold konkretizira omenjeno trditev in pravi, da so mirovne operacije dejavnost preprečevanja, zadrževanja, umirjanja in prenehanja sovražnosti, tako v posamezni državi kot med njimi, organizirane v OZN z namenom preprečiti izbruh konfliktov, vzpostavljati, vzdrževati in izgrajevati mednarodni mir ter varnost (Grizold, 1999: 44).
- Definicija OZN pravi, da lahko operacije v podporo miru označimo kot »dejanja, ki vključujejo uporabo oboroženih sil, vendar brez uporabe prisilnih sredstev, z namenom ohranitve ali vzpostavitve mednarodnega miru in varnosti na konfliktnih območjih« (The Blue Helmets, 1990: 4).
- Charles C. Moskos opredeljuje dejavnosti za ohranjanje miru Združenih narodov kot »začasni ukrep, ki preprečuje, da bi lokalni konflikt prerasel v globalnega, in traja, dokler ni sprejeta politična rešitev. Poskuša preprečiti, da bi spori prerasli v oborožene konflikte – in tako vzpostavlja okoliščine, v katerih lahko pride do učinkovite rešitve« (Moskos, 1976: 12)
- Jelušičeva opisuje mirovne operacije kot »vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru« (Jelušič, 2003: 20).

Če poskušamo povzeti predstavljene definicije, lahko ugotovimo: da mirovne operacije (1) zajemajo prizadevanja mednarodne skupnosti (v okviru OZN kot krovne organizacije ali v okviru regionalnih dogovorov), (2) da vključujejo vojaške ali nevojaške aktivnosti, (3) da je skupni cilj vzpostaviti ali ohraniti svetovni mir in varnost in (4) preprečevanje, da bi lokalni konflikt prerasel v globalnega.

Operacije ohranjanja miru imajo svoj formalni temelj v VI. poglavju in vse bolj tudi v VII. poglavju UL OZN, vendar v tem dokumentu niso bile predvidene in niso nikjer omenjene¹. Morda je tudi to razlog, da se je mirovno posredovanje OZN v zadnjih sedeminštiridesetih letih razvilo v prilagodljiv, mednarodno sprejemljiv način nadzora in preprečevanja mednarodnih konfliktov, ki je obenem učinkovit mehanizem podpore miroljubnim političnim rešitvam. Mirovne operacije OZN so svojevrsten kompromis med v UL OZN zapisanimi sredstvi mirnega reševanja sporov in elementi vojaškega posredovanja, ki ni standardiziran, pač pa se s pooblastili mandata prilagaja razmeroma vsakemu posameznemu kriznemu žarišču (Grizold, 1999: 43).

Varnost

Razvojno gledano, je varnost strukturna prvina obstoja in delovanja posameznika, družbe/države in mednarodne skupnosti. V tem okviru se sodobna varnostna paradigma obravnava v obliki treh temeljnih konceptualnih okvirov, in sicer: 1. individualne varnosti, 2. nacionalne varnosti in 3. mednarodne varnosti. Medtem ko je individualna varnost vedno relativna, ker je varnost posameznika odvisna od namenov in dejanj drugih članov sodobne družbe, ki lahko prispevajo k njegovi varnosti ali pa ga ogrožajo, gre pri nacionalni varnosti za prizadevanje sodobne države, da zagotovi varnost vsem članom družbe pred ogrožanjem od zunaj (posegi, napadi, okupacija, blokada itd.) in znotraj družbe (ogrožanje reda in miru, kriminal, asocialna in patološka ravnanja, ogrožanje individualnih in kolektivnih človekovih pravic itd.). Sodobna nacionalna varnost je vpeta v mednarodno okolje, kjer je odgovornost za zagotavljanje širše mednarodne varnosti domena ne le držav in njihovih zvez, ampak tudi celotnega mednarodnega sistema (Grizold, Ferfila, 3: 2000).

---

¹ Zato se je za njihovo formalno-pravno umestitev uveljavil termin »operacije poglavja 6^{1/2} UL OZN«, ki ga je Žabkar zelo primerno preoblikoval v termin »operacije polsedmega poglavja«, ki bolje kot prvotni termin označuje, takrat najbrž nenamenoma, trend povečevanja oborožene sile v operacijah ohranjanja miru (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 199).

Medtem ko obstaja v konceptih individualne in nacionalne varnosti predpostavka o virih ogrožanja na eni in subjektu, ki je ogrožen, na drugi strani, prihajajo grožnje mednarodni varnosti od znotraj, tj. od drugih držav članic mednarodnega sistema. Ta ideja je med drugim zajeta v UL OZN kot predpostavka o mednarodni varnostni skupnosti, ki ji pripadajo vse države, te pa so zavezane, da upoštevajo njene vrednote in norme. Varnostni svet OZN ima države, ki vrednot in norm mednarodne varnostne skupnosti ne upoštevajo oziroma jih kršijo, za vire ogrožanja mednarodnega miru in varnosti. Mednarodna varnost je potemtakem notranji varnostni problem mednarodne skupnosti in je zato kolektivna dobrina mednarodne svetovne družbe. V tem smislu lahko mednarodno varnost razumemo kot stanje mednarodnega reda, v katerem uživajo države varnost kot skupno dobrino, ki jo zagotavlja načrtna dejavnost vseh držav za nenehno vzpostavljanje tega stanja, v katerem sta zagotovljeni pravica do razvoja in svobode pred zunanjim ogrožanjem ter do samoodločbe (Grizold, Ferfila, 4: 2000).

Strategija

Pri opredeljevanju strategije je potrebno razlikovati med pomenom strategije kot dejavnosti in pomenom strategije kot znanstvene discipline. Na pomembnost natančnega opredeljevanja izraza strategija na varnostno-obravnem in vojaškem področju opozarja skupina avtorjev raziskave, izdelane v okviru Obramboslovnega raziskovalnega centra pri FDV, ki podaja tri pomene izraza strategija:

- *strategija kot znanstvena disciplina,*
- *strategija kot dejavnost (veščina) politično-vojaškega vodstva države ali drugega družbenega subjekta in*
- *strategija kot naziv za določen uradni dokument (Lubi in drugi, 1999: 11, 12).*

Za potrebe razumevanja diplomskega dela, se bom podrobneje osredotočila na razlago strategije kot dejavnosti in strategije kot naziva za določen uradni dokument.

- *Strategija kot dejavnost (veščina) politično-vojaškega vodstva države ali drugega družbenega subjekta:* Pri strategiji kot dejavnosti je potrebno razlikovanje med splošno in vojaško strategijo. Pri splošni strategiji kot veščini gre za praktično dejavnost najvišjih organov političnega vodstva države, zavezništva ali drugega družbenega subjekta v zvezi z najpomembnejšimi vprašanji obrambe države, zavezništva ali drugega družbenega subjekta, predvsem s pripravljanjem na vojno in z njenim izvajanjem. Značilno je načrtovano usklajevanje in nadziranje uporabe vseh sredstev in zmogljivosti države,

zavezništva ali drugega družbenega subjekta, da bi se obrambni cilji čimbolj uresničili. Bistvo strategije kot dejavnosti je, da glede na opredeljene nacionalne interese in njihovo ogroženost določi strateške cilje, zbere razpoložljiva sredstva in odkrije optimalni način za uresničitev postavljenih ciljev. Pri vojaški strategiji kot večini pa gre za praktično dejavnost najvišjega vojaškega vodstva, zavezništva ali drugega družbenega subjekta v zvezi s pripravami in samim izvajanjem oboroženega boja ter uporabo drugih oblik vojaške sile za uresničevanje vojaških in obrambnih ciljev države. Njena glavna naloga je iskanje optimalnega razmerja med sredstvi in cilji ter optimalnega načina uporabe sredstev, ki so na voljo, za uresničitev postavljenih ciljev (Lubi in drugi, 1999: 13).

- *Strategija kot naziv za določen uradni dokument*: Za varnostno-obrambno in vojaško področje je značilno, da se izraz strategija uporablja tudi za poimenovanje določenih državnih dokumentov, ki jih oblikujejo nosilci splošne in/ali vojaške strategije kot večine – torej politični vrh države, zavezništva ali drugega družbenega subjekta. Strategija kot uradni dokument tako podaja usklajeno uporabo vseh sredstev države, zavezništva ali drugega družbenega subjekta ali samo njene vojaške sile in način uporabe teh sredstev za uresničevanje postavljenih obrambnih in/ali vojaških ciljev. Za strateške dokumente je značilno, da so usmerjeni v prihodnost in so temelj za usmerjanje razvoja na obrambno-vojaškem področju (Lubi in drugi, 1999: 14,15). Kot tak dokument lahko označimo Strateški koncept zavezništva 1999, saj je bil sprejet z namenom, da bo Nato pripravil na soočanje z varnostnimi izzivi in okoliščinami 21. stoletja ter usmerjal njegov politični in vojaški razvoj.

Hladna vojna

Pojem hladna vojna označuje stanje napetosti in sovražnosti v odnosih med ZDA in Sovjetsko zvezo po koncu 2. svetovne vojne. Obdobje sovražnosti in rivalstva med dvema supersilama (ZDA in SZ), ki sta ustvarili dve nasprotujoči si koaliciji držav (t.i. zahodni kapitalistični in vzhodni komunistični blok) je bilo bolj ali manj intenzivno v celotnem obdobju od 1945 do 1990. Obe strani sta se izogibali neposrednemu vojaškemu spopadu na temelju »ravnotežja strahu«, ki je bilo podprto z velikimi vojaškimi zmogljivostmi v obeh blokih, predvsem pa s posedovanjem jedrskega orožja, uporaba katerega bi naredila vojno nevarno ne samo za obe strani, ampak za ves svet. Čeprav zgodovinarji še vedno preučujejo vzroke za nastanek dveh antagonističnih blokov po koncu 2. svetovne vojne, so danes znane predvsem tri temeljne razlage tega pojava, in sicer: prva, ki za to krivi izključno SZ, ki naj bi s svojo ekspanzionistično politiko v vzhodni Evropi, z zavrnitvijo

ameriške ponudbe o ekonomski pomoči in zavrnitvijo ponudbe o vzpostavitvi sistema nadzora v okviru OZN, ki bi preprečeval državam proizvodnjo jedrskega orožja, prepričala ZDA o svojih sovražnih namenih; druga razlaga za nastanek hladne vojne vidi pglavitni razlog sovražnosti ZDA in drugih zahodnih držav do komunizma vse od oktobrske revolucije 1917 in državljanske vojne v Rusiji, ko so mnoge zahodne države (vključno ZDA) aktivno podpirale monarhiste nasproti boljševikom; tretja razlaga, ki se je pojavila v obdobju med 1970 in 1980, pa trdi, da sta obe strani po vojni delovali ekspanzionistično preprosto zato, da sta zapolnili »praznino moči«, ki se je ustvarila v Evropi po 2. svetovni vojni z zatonom moči Nemčije, Velike Britanije in Francije (Grizold, 2005: 21).

Geopolitika

Definicije geopolitike se med seboj dokaj razlikujejo, kar je še posebej očitno glede na vidik preučevanja, ki se posameznemu teoretiku zdi pomembnejši. Švedski politolog Rudolf Kjellen, ki je prvi uporabil termin geopolitika, meni, da gre za » ... znanost o državi kot geografskem organizmu, takšnem, kakršen je v prostoru: državi kot deželi, kot ozemlju, ali, še v pomembnejši obliki, državi kot imperiju. Stalni predmet te politične znanosti je enotna država in preučevanje njene globlje narave«. Sam med drugim razlikuje med geopolitiko in politično geografijo, ki »...opazuje planet kot življenjski prostor človeških skupnosti na splošno...« (Simoniti v Parker, 1997: 15). Defruges (Simoniti v Parker, 1997: 10) pravi, da geopolitika preučuje odnos med prostorom v vseh njegovih razsežnostih in politiko, način, kako prostorske danosti vplivajo na politika in politiko ter v kolikšni meri politika uporablja in izkorišča prostor.

Simoniti (v Parker, 1997: 8) poda več opredelitev geopolitike, ki so novejše narave. Po njegovem mnenju geopolitika odraža predvsem interese in cilje nekega določenega političnega subjekta, obenem pa jo zanimata tudi moč in sposobnost delovanja tega subjekta v odnosu do drugih političnih subjektov, ki delujejo na istem ozemlju.

Parker (1997: 64) pojem geopolitike razume kot »...raziskovanje mednarodnega področja s prostorskega ali geocentričnega stališča, njegov končni cilj pa je razumevanje celote...« Geopolitika je tako preučevanje držav kot prostorskih fenomenov. Za geopolitike moč držav izhaja iz ozemlja, ki ga zavzemajo (Parker, 1991: 22).

Obče veljavna in od vseh priznana definicija geopolitike ne obstaja. Eno samo določeno definicijo je namreč težko zapisati, saj se pomen koncepta geopolitike v času spreminja hkrati s spremembami razmer v svetu na eni in razumevanje teh sprememb na drugi strani.

Glede na povedano se zdi še najbolj sprejemljiva novejša razlaga, ki jo podal Agnew (1998: 43): pojem geopolitika v tradicionalnem smislu uporabljata za opis aktivnosti politikov, ki je pogojena z objektivnimi in nesprejemljivimi geografskimi dejavniki. Na splošno pa je geopolitika proces rezoniranja, v katerem državniki obravnavajo področja glede na njihovo koristnost in pomen za regionalno ali globalno skupnost.

4. ZVEZA NATO DO LETA 1989

Podpis Severnoatlantske pogodbe v Washingtonu leta 1949 je bil nekaj povsem novega v tedanjem času. Pogodba ni le zmanjšala nevarnosti zunanje agresije, temveč je sčasoma združila večje evropske države, ki so bile v preteklosti pogosto v vojni, ter tako odpravila nevarnost vojaškega spopada med njimi. Pravzaprav bi postale odvisne druga od druge in z medsebojno delitvijo varnosti bi za večjo blaginjo lahko učinkovito sodelovale tudi na številnih drugih področjih. Severnoatlantska pogodba pa je pomembna tudi iz drugih razlogov. Vzpostavila je partnerstvo za varnost med evropskimi članicami Zaveznitva na eni strani in Združenimi državami in Kanado na drugi ter tako ustvarila stalno čezatlantsko povezavo med Evropo in Severno Ameriko.

4.1 Temeljne značilnosti zveze Nato

Aprila 1949 je bilo s Severnoatlantskim sporazumom ustanovljeno vojaško-politično zavezništvo neodvisnih držav, katerih skupni interes je ohranitev miru in svobode, skupne dediščine in civilizacije. Organizacija severnoatlantskega zavezništva (Nato) posebej čezatlantsko vez, ki povezuje Evropo in Severno Ameriko v edinstveno obrambno-varnostno zavezništvo. Zavezništvo temelji na načelih demokracije, svobode posameznika in vladavini prava. Zveza si prizadeva krepiti stabilnost ter blaginjo na področju severnega Atlantika (Severnoatlantski sporazum, 1949: preambula). Za uresničitev cilja uporablja Zveza politična in vojaška sredstva, sposobna odvrniti in po potrebi odbiti vsako obliko nasilja na članice. Zveza je bila ustanovljena na podlagi 51. člena Ustanovne listine Združenih narodov², ki napadeni članici Združenih narodov zagotavlja naravno pravico do individualne ali kolektivne obrambe.

Zavezništvo deluje po načelu, da je varnost vsake države članice odvisna od varnosti vseh članic. Če je ogrožena varnost ene članice, to vpliva na vse. S podpisom Severnoatlantske pogodbe, s katero je bil leta 1949 ustanovljen Nato, so se države članice med seboj zavezale k spoštovanju tega načela, delitvi tveganj in odgovornosti ter prednostim kolektivne obrambe³. To tudi pomeni,

---

² Zaradi pomembnosti omenjenega člena UL OZN tudi za nadaljnjo obravnavo tematike ga navajam na tem mestu v celoti: »Nobena določba te ustanovne listine ne krati naravne pravice do individualne ali kolektivne samoobrambe, v primeru oboroženega napada na članico Združenih narodov, dokler Varnostni svet ne ukrene, kar je potrebno za ohranitev mednarodnega miru in varnosti. Ukrepi, ki so se jih članice Združenih narodov lotile. Izvršujoč to pravico do samoobrambe, naj se takoj sporočijo Varnostnemu svetu in ne smejo v ničemer posegati v pravico in dolžnost Varnostnega sveta, da na temelju te ustanovne listine vsak čas ukrene, kar se mu zdi potrebno za vzpostavitev ali ohranitev mednarodnega miru in varnosti« (UL Združenih narodov in Statut meddržavnega sodišča, 1992: 27).

³ 5. člen Severnoatlantskega sporazuma: Države podpisnice se strinjajo, da bodo oborožen napad na eno ali več držav podpisnic v Evropi ali Severni Ameriki obravnavan kot napad na vse podpisnice, in te soglašajo, da bodo v tem primeru

da številne vidike obrambnega načrtovanja in priprav članice izvajajo skupaj in ne vsaka zase kot v preteklosti. Delijo si tudi stroške zagotavljanja zmogljivosti, potrebnih za učinkovito skupno usposabljanje in delo vojaških sil. Vsaka država ostaja samostojna in svobodna pri sprejemanju svojih odločitev, vendar pa so kolektivno s skupnim načrtovanjem in delitvijo virov lahko deležne veliko višje ravni varnosti, kot bi jo katera koli lahko dosegla sama. To ostaja še danes temeljno načelo varnostnega sodelovanja v Natu.

Organizacija severnoatlantskega sporazuma (Nato) je medvladna organizacija, v kateri ohranjajo države članice svojo suverenost in neodvisnost. Nobeni državi ne krati pravice izpolnjevanja svojih nacionalnih obveznosti do svojega prebivalstva, pač pa državam članicam omogoča, da s skupnimi prizadevanji izboljšujejo svojo sposobnost uresničevanja osnovnih nacionalnih varnostnih ciljev. Organizacija Severnoatlantske pogodbe (Nato) zagotavlja strukturo, ki omogoča uresničevanje ciljev zavezništva. Organizacija je forum, znotraj katerega se članice posvetujejo o kateri koli temi, ki se jim zdi pomembna, in sprejemajo odločitve o političnih in vojaških vprašanjih, ki vplivajo na njihovo varnost. Ponuja tudi ustrezne strukture za lažje medsebojno posvetovanje in sodelovanje na političnem, vojaškem in gospodarskem področju ter na znanstvenem in marsikaterem drugem nevojaškem področju (Nato Handbook, 2001: 31).

4.2 Funkcije Nata v obdobju hladne vojne

Nastanek Nata je pomenil tipično oblikovanje zavezništva kot odgovor na grožnjo s ciljem vzpostavljanja ravnotežja moči proti državam ali skupinam držav, ki jih zaveznice percipirajo kot ogrožajoče. Po koncu 2. svetovne vojne je v Evropi prišlo do ogromnega neravnotežja vojaške moči. Vojaška šibkost Zahoda in percepcija ekspanzionističnih teženj SZ sta predstavljali temeljne spodbude za obrambo v obliki zavezništva⁴. Težnje za vzpostavljanje ravnotežja vojaške moči v Evropi so bile ves čas hladne vojne tudi ena temeljnih determinant politik Nata. Prizadevanje za ravnotežje v vojaški moči je bilo usmerjeno tako na področje konvencionalne

---

uveljavile svojo pravico do individualne ali skupne samoobrambe, ki jo priznava 51. člen UL OZN, ter tako individualno kot tudi v sodelovanju z drugimi državami podpisnicami pomagale napadeni podpisnici oziroma podpisnicam z vsemi njenimi dejavnostmi in ukrepi, tudi z boroženimi silami, da bi ponovno vzpostavile in ohranile varnost severnoatlantskega območja. O oboroženem napadu na eno ali več držav podpisnic ter o obrambnih dejavnostih in ukrepih bodo nemudoma obvestili VS OZN. Šele ko bo Varnostni svet OZN sprejel ustrezne ukrepe za ponovno vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti, bodo države podpisnice prenehale izvajati dejavnosti in ukrepe, ki jih predvideva 5. člen sporazuma (Ferfila, Grizold, 2000: 218-219).

⁴ Šlo je za kopičenje moči proti percipirani grožnji: »Nato je bil oblikovan za zoperstavljanje skupno percipirani grožnji izvirajoči iz komunizma. Zaveznice, ki so se bale vdora oborožene SZ v Zahodno Evropo, so se združile, da bi povečale moč, s katero bi bilo mogoče zagotoviti varnost« (Bladen v : Vegič, 2002: 103).

kot na področje jedrske oborožitve oziroma v prizadevanja, da bi Nato sovjetsko premoč v konvencionalni vojaški sili kompenziral z jedrsko oborožitvijo in tako vzdrževal globalno pariteto moči. Kot ugotavlja Park (v Vegič, 2002: 104), se je v obdobju hladne vojne razumevanje varnosti na splošno bolj ali manj izključno nanašalo na vojaške probleme in je bilo pod dominantnim vplivom konfrontacije med Vzhodom in Zahodom. Struktura in funkcije varnostnih institucij v Evropi so odražale te preokupacije. Nato in Varšavski sporazum naj bi odvracala vojaško agresijo in izvajala priprave na obrambo.

Temeljna funkcija Nata v hladni vojni je bila odvracanje jasno razpoznavnega nasprotnika (Varšavskega sporazuma) in izvajanje obrambe v primeru napada na osnovi načela kolektivne obrambe. Ta funkcija je bila nerazdružljivo povezana s konfrontacijsko naravo zagotavljanja varnosti v tem obdobju (Vegič, 2002: 103–105).

4.3 Strategija Nata v obdobju hladne vojne

V začetnem obdobju po nastanku Nata je njegova splošna strategija temeljila na določilih, zajetih v severnoatlantski pogodbi, ter na večinoma nenapisanih predpostavkah o sovjetski sovražnosti in grožnji agresije takratne SZ. Strategija je bila zajeta v številnih političnih dokumentih, ki so dajali smernice za oblikovanje vojaške strategije zavezništva. V začetnem obdobju se je razvila vojaška strategija operacij velikega obsega za obrambo ozemlja članic zavezništva. Sredi petdesetih let je nastala vojaška strategija »množičnega maščevanja«, ki je temeljila na grožnji, da bo Nato v primeru agresije na katerokoli državo članico odgovoril z vsemi sredstvi, vključno z jedrskim orožjem.

V pozni petdesetih letih pa vse do leta 1967 so se vrstile razprave o morebitnih spremembah strategije zavezništva, nakar je prišlo do sprejetja nove splošne strategije, imenovane Harmelovo poročilo ali Prihodnje naloge zavezništva. Nato se je odmaknil od pretekle, sovražno usmerjene strategije k takšni, ki si je prizadevala za popuščanje napetosti ter sodelovanje s SZ in Varšavskim paktom, posebno na področjih uravnavanja oboroževanja in razoroževanja. Vojaško strategijo je skladno s splošno predstavljala strategija »elastičnega odgovora«, ki naj bi Natu zagotovila prednost zaradi fleksibilnosti in nejasno opredeljenega odgovora potencialnemu agresorju v primeru grožnje suverenosti ali neodvisnosti katerekoli države članice.

Šlo je za koncept, ki naj bi morebitnega agresorja prepričal o nerazumskosti uporabe agresije, saj bi bila ta zanj preveliko tveganje (Dolenc, 2000: 20–21).

Po koncu hladne vojne pa sta se tako politično-varnostna kot vojaška situacija v Evropi korenito spremenili, kar je povzročilo velike spremembe v splošni strategiji zavezništva, vključno z vojaško strategijo, ki izvira iz nje.

5. POLITIČNO – VARNOSTNE ZNAČILNOSTI MEDNARODNE SKUPNOSTI PO KONCU HLADNE VOJNE

Namen tega poglavja je prikazati politične in varnostne razmere v mednarodni skupnosti po koncu hladne vojne in s tem orisati značilnosti varnostnega okolja držav članic Nata, ki so vodile do oblikovanja nove strategije Nata, s čimer se je Nato postopoma prilagodil in utrdil svoj položaj v varnostni arhitekturi severnoatlantskega prostora.

S koncem hladne vojne se je zmanjšala verjetnost vojaškega konflikta širših dimenzij, podaljšal se je čas za njegovo zaznavanje, hkrati pa so bile ustvarjene nove možnosti, da bi dali konceptu svetovne skupnosti nov pomen. Zato so nekatere strukture, odnosi, vrednote in pojmi, ki so bili videti nespremenljivi in so določali mednarodno stabilnost in varnost v celotnem obdobju po 2. svetovni vojni, izgubili svoj pomen in/ali v celoti izginili, s čimer je prišlo do obsežnih in globokih sprememb v celotni strukturi svetovne politične in vojaške moči (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 15).

Različne spremembe so po koncu hladne vojne omogočile določeno zmanjšanje mednarodne napetosti in izboljšanje varnostne situacije v Evropi. Varnost v mednarodni skupnosti se je okrepila z umikom sovjetskih vojaških sil iz držav zahodne Evrope, s sprejetjem Sporazuma o zmanjšanju konvencionalnih sil v Evropi, s političnimi spremembami v vzhodnoevropskih državah po padcu Berlinskega zidu, z razpustitvijo varšavskega pakta in razpadom Sovjetske zveze. Grizold (2005: 48, 49) navaja naslednje pozitivne varnostne prvine evropskega varnostnega okolja, ki prispevajo k večji varnosti držav na tem območju:

- a) Splošno popuščanje napetosti med evropskimi velikimi silami, ki omogoča višjo stopnjo sodelovanja med državami ter mirno reševanje sporov in nesoglasij, v končni posledici pa zmanjšanje nevarnosti izbruha širšega vojaškega konflikta ter neposrednega vojaškega ogrožanja držav. Na splošno danes medsebojno rivalstvo in/ali notranji konflikti ne spodbujajo velikih sil k uporabi orožja v mednarodnih odnosih.
- b) Sodelovanje držav pri delovanju mednarodnih varnostnih organizacij ne temelju večstranskosti. Prav to omogoča državam določen vpliv na politično in varnostno dogajanje v Evropi ter jim ponuja možnost, da se izognejo preveliki odvisnosti od samo ene varnostne organizacije ali zveze držav.

- c) Procesi regionalizma v Evropi odpirajo nove možnosti za sodelovanje držav pri reševanju nekaterih območnih varnostnih vprašanj (npr. v okviru Nordijskega sveta, Konference o varnosti in sodelovanju v Sredozemlju idr.). Kljub temu, da v okviru forumov območnega sodelovanja države ne morejo rešiti svojih temeljnih varnostnih dilem, pa se lahko o njih vsaj dogovarjajo in pripravljajo ustrezne politične razmere za njihovo reševanje.
- d) Vključenost ZDA v oblikovanje novega evropskega varnostnega reda in njihova stalna navzočnost v Evropi prispevata k varnosti evropskih držav ter k uravnoteženju različnih oblik posebnih odnosov in dejavnikov (npr. francosko-nemškega sodelovanja, posebnega položaja evropskih jedrskih sil, posebnih odnosov med Veliko Britanijo in ZDA idr.) ter k zmanjšanju nenehnega strahu evropskih držav, da bodo prišle pod prevlado posamezne močnejše države ali skupine držav.
- e) Krepitev dvostranskega in večstranskega vojaško-političnega sodelovanja med evropskimi državami odpira nove možnosti za krepitev zaupanja na evropski celini kot celoti.

Navedene varnostno-politične spremembe in procesi pričajo, da je po koncu hladne vojne prišlo do izboljšanja v mednarodnih odnosih. Odpravila se je neprestana napetost in nezaupanje med državami, hkrati pa so bile ustvarjene možnosti za vzpostavitev manj konfliktnih in bolj kooperativnih odnosov. Čeprav se je stopnja splošne vojaške ogroženosti na globalni ravni v primerjavi z obdobjem hladne vojne zmanjšala, pa to še ne pomeni, da nam ni treba v Evropi več razmišljati o vojaškem ogrožanju, na kar nas v zadnjem desetletju zelo nazorno opominja dogajanje na njenem obrobju.

Mednarodna skupnost se trenutno namreč nahaja v procesu obsežnega preoblikovanja, zato je o njeni končni podobi nemogoče govoriti s kakršno koli stopnjo zanesljivosti. Še posebej, če upoštevamo, da se je s koncem bipolarnosti zaključilo tudi obdobje stabilnosti, ki se je izoblikovalo med državami severne hemisfere (Gutjahr v: Kotnik-Dvojmoč, 2002: 16). Rekli bi lahko, da je bipolarno gotovost iz obdobja hladne vojne zamenjala multipolarna negotovost, ki jo spremlja nova kompleksna struktura tveganja. V tem kontekstu lahko govorimo o problemih, ki jih države (praviloma) ne morejo reševati samostojno, ampak samo v okviru tesnega sodelovanja v mednarodni skupnosti, njihovo zanemarjanje pa lahko povzroči znatno znižanje kakovosti življenja v teh družbah (Snow v: Kotnik-Dvojmoč, 2002: 164).

Spremembe v mednarodnem politično-varnostnem okolju imajo tako po hladni vojni dvojno, in kar je še posebej zanimivo, antagonistično naravo. Tako lahko na eni strani opazujemo stabilizacijske učinke omenjenih procesov v mednarodni skupnosti, hkrati pa ti isti procesi povzročajo ali nosijo s seboj tudi celo vrsto destabilizacijskih učinkov, na katere ob navdušenju zaradi pozitivnih sprememb pre pogosto radi pozabljamo. Prav tako moramo omeniti, da koncept varnosti ne temelji več samo na zagotavljanju vojaške obrambe, ta se namreč širi z vključevanjem cele vrste nevojaških področij in se spreminja od koncepta, ki je temeljil na suvereni nacionalni državi, h konceptu, ki upošteva bolj globalno, množično kulturo (Dubik s sodelavci v: Kotnik-Dvojmoč, 2002:162).

Skozi povedano, si lahko ustvarimo sliko, da je verjetnost pojava velikih meddržavnih vojn v sodobni mednarodni skupnosti res majhna⁵, vendar po drugi strani v svetu obstajajo raznovrstna varnostna tveganja in grožnje, katerih raznolikost in število se neprestano povečuje. Med negativnimi elementi sedanjega evropskega varnostnega okolja v luči varnostni posameznih držav in Evrope kot celote omenja Grizold (2005: 49, 50) predvsem naslednje:

- a) Nekatere evropske države se srečujejo z grožnjami, ki izvirajo predvsem iz njihovega notranjega razvoja, kot tudi z lokalnimi grožnjami, ki temeljijo na dolgotrajnih območnih nesoglasjih in/ali sovražnosti (npr. Srbija: Kosovo; Makedonija: Grčija; Hrvaška: Srbija; Grčija: Turčija; baltiške države: Ruska federacija; Moldavija in nekatere druge samostojne države na ozemlju nekdanje Sovjetske zveze: Ruska federacija idr.).
- b) Nepredvidljivost in negotovost, ki prihajata v Evropo z bližnjih območij, npr. severna Afrika, Srednji vzhod. Iz teh dveh regij je npr. zahodna Evropa leta 1994 nadomestila kar 60-odstotni delež razlike v svoji proizvodnji in porabi nafte.
- c) Pojav disfunkcionalnih držav, ki si niso sposobne v celoti zagotavljati svoje lastne nacionalne varnosti in suverenosti (npr. Albanija ob koncu hladne vojne, država v nastajanju – Bosna in Hercegovina).
- d) Evropsko združevanje v okviru Evropske unije nima samo pozitivnih razsežnosti, ampak spodbuja tudi zaskrbljenost držav udeleženk glede nacionalne

---

⁵ Obstaja več razlogov, da so vojne med državami po 2. svetovni vojni vse redkejše:

- obstoj jedrskega orožja, saj bi njegova uporaba v vojni lahko vodila v popolno uničenje;
- končan je proces oblikovanja držav v večjem delu sveta, zato so meje vse redkeje jedro spora;
- norme in standardi mednarodnih institucij urejajo odnose med državami;
- država kot institucija postaja šibkejša, kar zmanjšuje njene zmožnosti za vodenje vojne;
- članstvo v mednarodnih organizacijah, povezave in soodvisnost med državami imajo miroljuben učinek;
- mladi ljudje postajajo dragocena dobrina – države niso več pripravljene žrtvovati življenj, sploh če ne gre za ogrožanje njihovih nacionalnih interesov;
- demokratična ureditev pospešuje stabilnost (de Wijk, 1997: 145-146).

suverenosti (ne samo v njenih politično-gospodarskih, ampak tudi v družbeno-kulturnih razsežnostih), kar še zlasti velja za majhne države.

- e) Vnovična delitev interesnih področij med velikimi silami, zlasti v srednjevzhodnem in jugovzhodnem delu Evrope ter v Sredozemlju.
- f) Modernizacija in profesionalizacija oboroženih sil predvsem močnejših držav nakazujeta, da ostaja uporaba sile še naprej pomemben instrument politike sodobnih držav.
- g) Terorizem, ki ni nov pojav 21. stoletja, je samo ena v vrsti netradicionalnih varnostnih groženj, države pa se s tradicionalnim varnostnim instrumentarijem, ki ga imajo na voljo, ter tradicionalnim miselnim vzorcem, ki je vtisnjen globoko v našo zavest, pred njimi ne morejo učinkovito ubraniti. Večina sodobnih netradicionalnih groženj varnosti ni nov pojav. Kar je novega, je dejstvo, da se pojavljajo v novem merilu, posledice izbruha teh groženj pa lahko porušijo stabilnost ne samo ene države, ampak zlahka sežejo čez njene meje in destabilizirajo veliko širši varnostni prostor.

Viri ogrožanja zaradi svoje številčnosti in splošnega globalizacijskega trenda vse redkeje delujejo izolirano. Med njimi se vzpostavljajo naključne ali celo namenske povezave, ki potencirajo njihovo resnost. Tako lahko povzamemo, da so varnostni problemi vse bolj kompleksni in težje obvladljivi, zato bo potrebno, glede na predstavljena dejstva, varnostno politiko utemeljiti na novo.

6. PRILAGAJANJE ZVEZE NATO NOVEMU VARNOSTNEMU OKOLJU PO HLADNI VOJNI

Po hladni vojni se je med zaveznicami oblikoval konsenz, da Nato kljub odpravi poglavitne grožnje, lahko še naprej služi namenom, zaradi katerih je bil ustanovljen, hkrati pa svoje delovanje prilagaja spremenjenim okoliščinam in prevzema nove funkcije v zagotavljanju varnosti v Evropi. Zaveznice so oblikovale skupno prepričanje, da bodo »tradicionalne vloge« Nata – zagotavljanje ravnotežja proti ruski moči, ohranjanje vloge ZDA v Evropi in integracija ZRN v zahodne varnostne strukture – še naprej ostale relevantne. Hkrati pa so drugačne okoliščine privedle do spremenjene politike Nata, s katero se je pričel odzivati na varnostne grožnje izven svojega ozemlja. Pričel se je preusmerjati »od organizacije, osredotočene na kolektivno obrambo, k organizaciji, katere glavne aktivnosti se nanašajo na nove varnostne izzive izven območja Nata« (Vegič, 2002: 121–122).

6.1 Vprašanje nadaljnega obstoja zveze Nato po hladni vojni

Za tradicionalna zavezništva je pogosto veljalo prepričanje, da se oblikujejo in obstajajo kot odgovor na zaznane grožnje, ter razpadejo, ko groženj ni več. V današnji mednarodni skupnosti se govori o avtoritativnih zavezništvih, za katera velja, da njihov obstoj ne temelji zgolj na zaznanih grožnjah. Po Hopfu (Hopf, 1999) so glavne značilnosti avtoritativnih zavezništev naslednje:

- države članice avtoritativnih zavezništev se medsebojno ne obravnavajo zgolj kot individualne države, temveč kot članice skupnosti, znotraj katere si delijo določene temeljne vrednote;
- znotraj avtoritativnih zavezništev obstaja majhna verjetnost, da pride do hujšega konflikta med posameznimi državami;
- avtoritativna zavezništva so relativno trajne narave, saj za razliko od zavezništev, katerih obstoj temelji zgolj na grožnjah, delujejo proti različnim vrstam groženj, ki še niso bile zaznane v času nastanka zavezništva;
- avtoritativna zavezništva dosegajo svoje cilje brez izvajanja oblasti nad posameznimi državami članicami;
- pri avtoritativnih zavezništvih se njihova morebitna reprodukcija pojmuje kot nenamerni stranski učinek soočanja z varnostnimi grožnjami.

Na osnovi navedenih značilnosti avtoritativnih zavezništev je vanje možno uvrstiti tudi zvezo Nato, za katero predpostavka, da zavezništva oslabijo in razpadejo s prenehanjem grožnje, zaradi katere so nastala, vsekakor ne drži. Že v obdobju hladne vojne je Nato kljub nenehnemu prizadevanju za doseganje ravnotežja moči proti SZ, uspel zagotavljati tudi pomembne pozitivne učinke za države članice, kot so obstoj demokracije, tržnega gospodarstva, prostega pretoka kapitala, zmanjševanja ovir pri medsebojnem trgovanju, proste konvertibilnosti valut, itd. (Hopf, 1999: 196).

Nasprotniki nadaljnjega obstoja Nata po hladni vojni menijo, da bi Nato kot organizacija morala odmrtni ob koncu obdobja blokvske delitve, v katerem je bila edina funkcija Nata boj zoper komunizem oziroma socializem. Tudi znotraj Nata se je po odpravi neposredne vojaške nevarnosti postavilo vprašanje, ali je zavezništvo še potrebno. V ta namen so države članice s konsenzom odločile, da je potreba po nadaljnjem obstoju Nata še prisotna, kar je razvidno iz naslednjih argumentov:

- Možnost obnovitve vojaške moči SZ še ni bila odpravljena, torej nevarnost ni bila odpravljena v celoti.
- Držav članic ne sme skrbeti zgolj lastna varnost, temveč morajo zagotoviti oziroma prispevati k dvigu ravni varnosti v celotnem evroatlantskem prostoru, kar pomeni, da je Nato koristen in potreben tudi za zagotavljanje drugih vidikov varnosti, ne le vojaških.
- Države članice imajo od Nata tudi druge nevojaške koristi sodelovanja med državami, saj je Nato že v preteklosti imel in še ima v svoji strukturi številne organe, ki zagotavljajo sodelovanje na nevojaških področjih (Majcen, 2004: 20).

Trapans (2003: 49) navaja čezatlantsko povezavo kot pomemben politični vzrok za ohranitev zavezništva. Če bi ZDA ostale zunaj Evrope, bi to lahko pomenilo oslabitev zahodno-varnostnega sodelovanja. Nadaljnji obstoj Nata naj bi tudi preprečil državam, da bi ubrale različne poti zunanje in varnostne politike, kot se je že zgodilo med svetovnima vojnama.

Duffield (v Vegič, 2002: 125–126) skuša v svoji študiji pojasniti vzroke za nadaljnji obstoj Nata z njegovimi funkcijami, ki so zunanje, in sicer odgovor na grožnje iz območij v sosesčini zavezništva, in notranje, s katerimi Nato zagotavlja ohranjanje v preteklosti uveljavljenih odnosov med zaveznicami, ki omogočajo blažiti morebitne spore in

usklajevati različnosti med njimi. Zunanje funkcije se deloma nanašajo na zagotavljanje varnosti pred morebitnimi vojaškimi grožnjami, predvsem s strani Rusije, ki je sicer vojaško morda oslABLJENA, vendar še vedno pomembna vojaška sila. Vir bojazni je predvsem možnost notranjega preobrata, ta pa bi lahko privedel do politike, ki bi v večji meri temeljila na pozicijah moči. V zoperstavljanju tej grožnji ne gre zgolj za ohranjanje pripravljenosti za obrambo, pač pa za razvijanje kooperativnih odnosov, s katerimi bi bilo mogoče vplivati na razvoj dogodkov v Rusiji v smeri politike, ki za Evropo ne bi bila ogrožajoča. Nove zunanje funkcije Nata pa obsegajo reševanje konfliktov in zagotavljanje stabilnosti na območju nekdanjega Varšavskega sporazuma in nekdanje Jugoslavije. Notranje funkcije, kot pomemben dejavnik nadaljnjega obstoja Nata, obsegajo predvsem ohranjanje v preteklosti vzpostavljenih odnosov med zaveznicami. Ti odnosi pa temeljijo na obsežnem političnem in vojaškem sodelovanju ter prispevajo k zmanjševanju bojazni med zaveznicami.

V nasprotju z ozko usmerjeno organizacijo Varšavskega sporazuma, je bil nadaljnji obstoj zveze Nato možen predvsem iz njene večnamenske usmerjenosti. Poleg obrambno-varnostne funkcije v Natu namreč obstajajo tudi številne druge funkcije, ki se kažejo v političnem, gospodarskem, tehnološkem, informacijskem, znanstvenem, kulturnem, okoljskem in drugem sodelovanju med državami članicami ter med članicami in njihovimi partnericami.

6.2 Nove naloge Nata po hladni vojni

Dogodki 11. septembra 2001 pa so tudi v strokovni javnosti spodbudili razpravo o tem, ali je Nato izgubil svoj namen ali ne. Medtem ko so nekateri Natu oporekali legitimnost nadaljnega obstoja, pa so mu drugi pripisovali po teh dogodkih celo nove vloge, in sicer:

- vlogo temeljnega foruma za koordinacijo transatlantske varnostne politike in ohranjanje transatlantske povezave;
- vlogo foruma za povezovanje srednje in vzhodnoevropskih držav v širši evroatlantski varnostni okvir ter podporo pri izvajanju reform v teh državah;
- kot pomemben mehanizem za soočanje z grožnjami skupnim interesom držav članic, ki prihajajo danes bolj kot v preteklosti iz območij zunaj Evrope;
- pomembno vlogo pri razvoju povezljivosti oboroženih sil članic in drugih partnerskih držav;

- pomembno vlogo pri izvajanju mirovnih operacij (Grizold, 2005: 85).

Nato po hladni vojni ohranja svoje tradicionalne funkcije iz preteklosti, k tem pa dodaja nove. Konec hladne vojne je zmanjšal pomen tradicionalnih funkcij Nata, vendar še vedno ostajajo del njegovega mandata. Nato tudi vnaprej zagotavlja: a) jedrsko zaščito, čeprav ta funkcija ob ukvarjanju z aktualnimi problemi ni več v središču pozornosti, b) konvencionalno zaščito, ki predstavlja ščit pred ponovno rusko grožnjo, c) varnostno skupnost zaveznic, kar pomeni vzpostavljanje »okolja, v katerem so odpravljena strateška rivalstva, uporaba sile znotraj te skupine pa je malo verjetna«. K nastanku te skupnosti so prispevala desetletja evropske politične integracije, prav tako pa tudi Nato, ki je dopuščal implicitno vlogo ZDA v zaščiti zahodnoevropskih držav pred zunanjo grožnjo, a tudi v zaščiti teh držav druge pred drugo. Konec hladne vojne ni odpravil naštetih »tradicionalnih funkcij«, vendar pa se je zmanjšal njihov politični in strateški pomen. Pomen teh funkcij se je zmanjšal predvsem glede na pomen nalog, povezanih z mirovnimi operacijami, in glede na vlogo zavezništva kot elementa varnostne skupnosti. Spremembe v delovanju Natu po letu 1990 so proces, v katerem poteka »redefiniranje zavezništva kot jedra razširjene varnostne skupnosti v Evropi in kot vsestranskega sredstva za konfliktni menedžment« (Vegič, 2002: 126).

Lepgold (v Vegič, 2002: 126) funkcije Nata po hladni vojni deli na »tradicionalne« in »nove«. Med Natove tradicionalne funkcije uvršča zunanje funkcije zavezništva (jedrska in konvencionalna zaščita) in notranje (ohranjanje varnostne skupnosti). Za nove funkcije šteje tiste, katerim je bil dan poudarek v delovanju Nata po koncu hladne vojne, in imajo v delovanju zavezništva prioriteto pred »tradicionalnimi« funkcijami. Medtem ko zagotavljanje varnostne skupnosti sodi med »tradicionalne« funkcije zavezništva, pa je širitev te skupnosti nova funkcija, ki ji je namenjena ena od prioritete v delovanju Nata po hladni vojni. Lepgold sicer ne opredeljuje natančno poteka in širitve varnostne skupnosti, s temi dejavnostmi pa povezuje »prilagajanje zavezništva z vzpostavljanjem diplomatskih in vojaških odnosov z nekdanjimi članicami Varšavskega sporazuma« in ugotavlja, da vloga Nata kot varnostne skupnosti pomaga opravičevati širitev na osnovi predpostavke, »da vključevanje novih članic v zavezništvo lahko vpliva na pacifikacijo vedno širšega območja Evrazije«. Drugi sklop novih funkcij pa obsega mirovne operacije oziroma konfliktni menedžment, ki so iz »prepričljivih strateških in altruističnih razlogov« postale glavna sestavina Natovega mandata po hladni vojni.

6.3 Politični in doktrinarni temelji za Natovo delovanje v mirovnih operacijah

Po koncu hladne vojne se je s procesi, ki so privedli do sprememb v obstoječem konceptu mirovnih operacij, povečala potreba za uveljavljanje novih oblik sodelovanja med ZN in regionalnimi organizacijami pri izvajanju teh operacij. Glede na povečanje potreb po vojaški sili v mirovnih operacijah, je Nato ustrezna struktura, ki lahko v kratkem času zagotovi potrebne enote in drugo infrastrukturo, nujno za te operacije: »Nato lahko s svojo vojaško strukturo in politično težo mnogo prispeva h konceptu mirovnih operacij, še posebej tistih, kjer je vloga sile pomembnejša. Pripravljenost Nata za sodelovanje v operacijah ZN obeta obsežno kvalitativno kot tudi kvantitativno širitev sredstev, ki so ZN na razpolago za kolektivno delovanje« (Annan, 1993: 6). Hkrati s spoznanjem o omejenih možnostih, da bi v okviru ZN organizirali učinkovite mirovne operacije, je po hladni vojni med političnimi strategiji Nata postajalo vedno bolj jasno, da lahko Nato učinkovito zagotavlja varnost v Evropi zgolj, če bo pripravljen svoje politično-diplomatske instrumente in vojaške sile uporabljati tudi v krizah in oboroženih konfliktih izven ozemlja držav članic (Vegič, 2002: 174).

Prevzemanje te vloge pa je zahtevalo tudi prilagajanje doktrinarnih izhodišč in politike zavezništva. Nove naloge in cilji Nata so bili tako ponovno oblikovani in zapisani, v dveh strateških načrtih Nata, sprejetih v letih 1991 in 1999. V strateškem načrtu Nata iz leta 1991 je izraženo zavedanje o spremenjenih varnostnih izzivih in tveganjih, s katerimi se sooča Nato in ne izvirajo več iz preračunane agresije proti zavezniškemu ozemlju, temveč se pojavljajo kot posledica ekonomskih, socialnih in političnih problemov. Vključujejo etnične in ozemeljske konflikte, s katerimi se soočajo države srednje in vzhodne Evrope (The Alliance Strategic Concept, 1991, 9. člen, internet 1). Že Natov strateški koncept, sprejet leta 1991 v Rimu, je vseboval posebno poglavje, ki je obravnavalo reševanje kriz in preprečevanje konfliktov⁶. Omenjeni dokument, kot temeljno vlogo vojaških sil zavezništva, obravnava zagotavljanje varnosti in teritorialne integritete zaveznic, vendar so lahko zaveznice tudi pozvane »k prispevku h globalni stabilnosti in miru z zagotavljanjem sil za misije ZN« (čl. 42). Z mednarodno-pravnega vidika legitimnost takšnemu delovanju Nata zagotavlja UL ZN, ki dopušča, da lahko regionalni sporazumi izvajajo prisilne akcije pod vodstvom VS ZN (8. pogl., 53. čl. UL ZN).

---

⁶ » V novem političnem in strateškem okolju v Evropi je uspeh politike zavezništva za ohranjanje miru in preprečevanja vojne celo bolj kot v preteklosti odvisen od učinkovitosti preventivne diplomacije in uspešnega rešavanja kriz, ki vplivajo na varnost članic. /.../ V teh novih okoliščinah so povečane možnosti za uspešno reševanje kriz v zgodnji fazi« (Alliance's Strategic concept, 1991, poglavje Management of Crisis and Conflict prevention, čl. 32: internet 1).

Leta 1992 je Nato sprejel sklep glede sodelovanja zavezništva v mirovnih operacijah, bodisi pod okriljem KVSE⁷ ali Združenih narodov. Zavezništvo je »pripravljeno podpreti, od primera do primera, v skladu z lastnimi postopki, mirovne aktivnosti, ki so v odgovornosti KVSE, vključno z zagotavljanjem sredstev in izkušenj zavezništva«. Decembra istega leta pa je Nato podobno sodelovanje ponudili tudi ZN: »zavezništvo bo pozitivno odgovorilo na morebitne pobude generalnega sekretarja ZN« glede izvajanja resolucij VS ZN. Glede izvajanja mirovni operacij se je na splošno uveljavilo načelo, da mandat zanje zagotavljajo ZN ali OVSE, Nato pa se vanje vključuje na poziv ene od teh organizacij (Vegič, 2002: 175). Vloga in aktivnosti Nata v kriznem menedžmentu in mirovni operacijah so bile po tem obdobju podrobno opredeljene v številnih političnih dokumentih, glede na razvoj Natovega vključevanja v tovrstne operacije pa so postajale vse bolj središčne v delovanju zavezništva. Poseben poudarek je izvajanje mirovni operacij dobilo v programu PzM⁸. Med temeljnimi cilji so v programu PzM navedene naslednje aktivnosti, povezane z mirovnimi operacijami:

- vzdrževanje zmožnosti in pripravljenosti prispevati, odvisno od ustavnih določil, k operacijam pod okriljem ZN in/ali odgovornostjo KVSE,
- razvoj kooperativnih vojaških odnosov z Natom za skupno načrtovanje, urjenje in vaje z namenom krepite sposobnosti za prevzemanje nalog na področju ohranjanja miru, iskanja in reševanja, humanitarnih operacij in drugih, o katerih se bo kasneje mogoče sporazumeti (internet 19).

Zaradi intenzivnega spreminjanja vloge in funkcij zveze Nato je zavezništvo strateški koncept iz leta 1991 že čez osem let nadomestilo z novim dokumentom. Nov strateški koncept Nata iz leta 1999, ki je bil sprejet ob 50-letnici obstoja Nata na zasedanju Severnoatlantskega sveta v Washingtonu, pomeni nadaljevanje Natove politike, sprejete s konceptom leta 1991 in hkrati predstavlja odraz sprememb, ki so se dogodile v obdobju od leta 1991. Strateški koncept, sprejet leta 1999, še bolj kot podoben dokument iz leta 1991, poudarja pomen kriznega menedžmenta in mirovni operacij. Koncept podrobneje opredeljuje načela in vlogo članic ter partnerskih držav pri izvajanju mirovni operacij v

---

⁷ KVSE (Konferenca za varnost in sodelovanje v Evropi) je bila leta 1972 ustanovljena kot mehanizem za premostitev delitve Evrope na Vzhod in Zahod. Na konferenci v Budimpešti (1994) se je KVSE preimenoval v OVSE (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi) (Ferfila, Grizold, 2000: 271, 272).

⁸V okviru preoblikovanja je Nato sklenil praktično partnerstvo z mnogimi državami nečlanicami z namenom ustvariti bolj pregledno Evropo, v kateri bi se zmanjšala možnost za nesporazume in nezaupanje. Bistvo te ideje je program "Partnerstvo za mir" (PzM), ki vzpodbuja sodelovanje med državami zaveznicami Nata in partnerskimi državami na širokem področju dejavnosti v zvezi z varnostjo (internet 19).

31. in 32. členu⁹. Z izvajanjem politike za ohranjanje miru bo Nato skupaj z drugimi organizacijami preprečeval spopade ali, če izbruhne kriza, prispeval k njenemu upravljanju, vključno z možnostjo izvajanja operacij odzivanja na krize zunaj določil 5. člena Severnoatlantske pogodbe (Non-Article 5 Crisis Response Operations). Nato pri tem predvideva možnost sodelovanja partnerskih držav. Sodelovanje zaveznic temelji na prostovoljni odločitvi v skladu z njihovimi ustavnimi določili. Ta strateška načela kažejo, da se bo Nato pri izvajanju takšnih posegov, ki sicer postajajo vse bolj del njegovih dejavnosti, srečeval s vprašanjem pripravljenosti članic na sodelovanje. V teh posegih se ne more sklicevati na določila Severnoatlantske pogodbe. Tako postajata čedalje pomembnejša zavezniška solidarnost in interes posamezne države, pri čemer lahko prihajajo do izraza različna mnenja zaveznic (Vegič, 2003: 11).

Strateški koncept tako jasno odraža spremembe v poudarkih delovanja zavezništva, pri čemer obveznosti glede kolektivne obrambe sicer ostajajo temelj zavezništva, v njegovem delovanju pa je vse bolj pomembno odzivanje na krizne situacije izven ozemlja zavezništva. Vendar glede teh odzivov ostaja nekaj odprtih vprašanj. Najnovejši Strateški koncept namreč ne rešuje nejasnosti glede odnosa zavezništva z ZN (glede vprašanja zagotovitve mandata in glede odobritve vojaških dejavnosti zavezništva s strani VS v prihodnje). Poleg tega vprašanja pa ostaja odprto tudi vprašanje teritorialnega obsega Natovih dejavnosti v prihodnje.

---

⁹ Preprečevanje konfliktov in obvladovanje kriz:

31. člen: Zveza Nato si bo po svoji politiki ohranjanja miru, preprečevanja vojn in povečevanja varnosti ter stabilnosti, v skladu z osnovnimi varnostnimi nalogami ter s sodelovanjem z drugimi organizacijami prizadevala za preprečevanje konfliktov, ob nastanku kriz pa za prispevek k njihovem učinkovitemu obvladovanju, v skladu z mednarodnimi zakoni, vključno z možnostjo izvajanja tistih operacij za reševanje kriz, ki ne sodijo v 5. člen. Pripravljenost zavezništva za izvajanje takih operacij podpira širši cilj poglobljanja in širjenja stabilnosti ter pogosto vključuje sodelovanje partnerskih držav. Pri tem se zveza Nato sklicuje na ponudbo, ki jo je podala v Bruslju leta 1994, na podlagi katere bo, po individualni obravnavi in v skladu z lastnimi postopki, podpirala operacije za ohranjanje miru in druge operacije pod vodstvom Varnostnega sveta ZN ali v odgovornosti OVSE in dala na voljo svoje vire ter strokovno znanje. V povezavi s tem se zveza Nato sklicuje na kasnejše odločitve glede operacij za reševanje kriz na Balkanu. Ob upoštevanju nujnosti solidarnosti in skladnosti pri delovanju zavezništva bodo države članice za sodelovanje v kateri koli podobni operaciji ali nalogi sprejele odločitev v skladu z državno ustavo.

32. člen: Zveza Nato bo kar najbolj uporabila partnerstvo, sodelovanje in dialog ter povezave z drugimi organizacijami za prispevek pri preprečevanju kriz, ob nastalih krizah pa za njihovo rešitev že v zgodnji fazi. Za skladen pristop k obvladovanju kriz in za kakršno koli uporabo zavezniške sile bodo politični organi oblasti zveze Nato morali uskladiti svoj odgovor in izbirati med številnimi političnimi in vojaškimi ukrepi ter izvajati stalen in natančen nadzor nad njimi. (The Alliance Strategic Concept, 1999, 31. in 32. člen.; internet 2).

6.3.1 Problem delovanja Nata izven ozemlja držav članic

V preteklosti je bilo varnostno delovanje Nata usmerjeno na obrambo v primeru napada na natančno določeno območje¹⁰ zavezništva, kot to določata 5. in 6. člen Severnoatlantske pogodbe. Za odzivanje na druge grožnje varnosti pa so se članice opirale na ad hoc sodelovanje in na neformalni pristop, kar pomeni, da njihovo skupno delovanje v teh primerih ni potekalo v okvirih Nata in na osnovi določil omenjene pogodbe. Po koncu hladne vojne pa se je temeljna pozornost Nata preusmerila k varnostnim problemom izven ozemlja držav članic, predvsem v neposredni okolici zavezništva, t.j. evropski del območja nekdanjega Varšavskega sporazuma in območje nekdanje Jugoslavije ter deloma severna Afrika in Bližnji vzhod (Vegič, 2002: 192). Vendar meje Natovih interesov niso jasno definirane.

Do leta 2003 je Nato svoje sile uporabil za ohranjanje miru le v BiH, na Kosovu in v Makedoniji. Kje vse pa bi bilo zavezništvo v podobnih krizah pripravljeno posredovati, pa ostaja vprašanje »interesov«. Ti, za Nato čedalje bolj pomembni posegi, imenujejo jih tudi Out-of-Area Operations, so odvisni od interesa članic. S tem se seveda postavlja vprašanje, ali lahko Nato posega kjerkoli, če članice menijo, da je potrebno. Dokumenti zavezništva ne določajo natančno območja morebitnega posredovanja. Strateški koncept iz leta 1999 kot območje interesov Nata najpogosteje navaja evro-atlantsko območje, vendar njegov obseg ni nikjer natančno določen (Cornish, 1999: 225). To območje bi s političnega zornega kota lahko opredelili kot območje vseh držav članic Nata in partnerskih držav¹¹. Vendar s tem spuščamo države jugovzhodne Evrope, torej BiH, Srbijo in Črno goro, ki niso pristopile k PzM, nedvomno pa glede na interes Nata sodijo sem. Nekoliko širše bi to območje lahko opredelili tudi kot del Severne Amerike (ZDA in Kanada), celotno Evropo, Rusijo in države na območju nekdanje Sovjetske zveze v Aziji, vendar je verjetnost

---

¹⁰ Na tem mestu je potrebno omeniti 6. člen Severnoatlantskega sporazuma. V njem so opredeljena ozemlja in objekti, ki spadajo pod določila 5. člena sporazuma:

- ozemlja držav podpisnic v Evropi in severni Ameriki, francoski departmaji v Alžiriji, ozemlje pod turško suverenostjo v Mali Aziji in otoki v severnem delu Atlantskega oceana, ki so pod suverenostjo držav podpisnic in so severno od severnega povratnika;
- kopenske sile, letala in ladje držav podpisnic na navedenih območjih, drugje po Evropi ter v sredozemskem in severnoatlantskem akvatoriju (Ferfila, Grizold, 2000: 219).

¹¹ Eden največjih mednarodnih dosežkov na področju varnosti v zadnjih desetih letih je program Partnerstva za mir (PzM). Od njegove uvedbe leta 1994 je povabilo za udeležbo v PzM sprejelo 30 držav, in sicer: Albanija, Armenija, Avstrija, Azerbajdžan, Belorusija, Bolgarija, Češka, Estonija, Finska, Gruzija, Hrvaška, Irska, Kazahstan, Kirgizistan, Latvija, Litva, Madžarska, Moldova, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Poljska, Romunija, Rusija, Slovaška, Slovenija, Švedska, Švica, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajina in Uzbekistan. Od vseh naštetih jih je od takrat deset že postalo zaveznica: Češka, Madžarska in Poljska leta 1999 ter Bolgarija, Estonija, Latvija, Litva, Romunija, Slovaška in Slovenija leta 2004 (Preoblikovani Nato, 2004: 16)

posegov na tem območju različna. V zahodnih državah si težko predstavljamo krize, v katerih bi moral Nato vojaško posegati. Tudi na območju strateških interesov Ruske Federacije (Skupnost neodvisnih držav¹²) so taki posegi zelo malo verjetni. Morebitni posegi Nata so verjetni le v določenih delih tako definiranega severnoatlantskega območja, še precej bolj vprašljivo pa je poseganje zunaj njegovih meja. Morebiten poseg Nata temelji na interesih zaveznic in doseženem konsenzu, zato lahko rečemo, da ne moremo pričakovati, da bi Nato postal organizacija z globalnejšimi interesi za vojaško poseganje oziroma nekak svetovni policist (Vegič, 2003: 11).

Toda, ko je Nato sprejel poveljevanje, usklajevanje in načrtovanje v mirovni operaciji v Afganistanu (ISAF), je postalo jasno, da bo Nato v določenih primerih izvajal svoje mirovne dejavnosti tudi zunaj območja, ki ga politično najpogosteje imenujemo evroatlantsko. Zveza se bo za delovanje v takšnih primerih odločila na podlagi interesov posameznih držav in zveze Nato ter ko bo mnenja, da bo s tem prispevala k zagotavljanju varnosti in stabilnosti evroatlantskega območja. Vsekakor moramo razumeti, da je teža interesov veliko večja, če za njimi stoji vplivna in močna država. Večjo vlogo tako predstavljajo interesi ZDA, ki narekujejo razvoj zveze in njenih dejavnosti, na podlagi njene politične, gospodarske in vojaške moči.

---

¹² Skupnost neodvisnih držav – SND je zveza držav, ki je nastala s sporazumom v Minsku 8.12.1991 po razpadu Zveze sovjetskih socialističnih republik (ZSSR). Ustanovile so jo tri slovanske republike (Rusija, Ukrajina in Belorusija), ki se jim je kasneje (s sporazumom v Alma-Ati 21.12.1991) pridružilo še osem nekdanjih sovjetskih republik: Armenija, Azerbajdžan, Kazahstan, Kirgizistan, Moldavija, Tadžikistan, Turkmenistan in Uzbekistan, decembra 1993 pa še Gruzija. SND ni niti država niti naddržavna skupnost, marveč zveza neodvisnih držav, ki temelji na enakopravnem sodelovanju in obojestranskem priznanju, spoštovanju suverenosti, enakosti in nevmešavanju v notranje zadeve drugih članic, spoštovanju človekovih pravic in obojestranski nedotakljivosti državnih meja (Dolinar, 2000: 979).

7. MIROVNE OPERACIJE KOT UKREP ZA VZPOSTAVLJANJE MEDNARODNEGA MIRU IN VARNOSTI

7.1 Vloga ZN pri vzpostavitvi modernih mirovni operacij

Z ustanovitvijo OZN leta 1945 se tudi pri mirovni operacijah začne nova faza razvoja, lahko bi jim rekli moderne mirovne operacije. Čeprav danes mirovne operacije za ohranjanje miru najpogosteje povezujemo z OZN, pa ta tehnika dokončanja konfliktov in vzpostavitve miru, kot že omenjeno, ni omenjena v UL ZN, temeljnem ustanovitvenem aktu te organizacije. Ob ustanovitvi OZN je bilo predvideno, da bodo velike sile, tako imenovanih Stalnih pet (Permanent Five) članic Varnostnega sveta imelo vodilno vlogo pri ohranjanju mednarodnega miru in varnosti. V šestem poglavju UL ZN so od 33. do 38. člena predvideni mehanizmi mirnega reševanja sporov, kot so pogajanja, anketa, posredovanje, sprava. Razsodništvo, sodna rešitev, uporaba regionalnih dogovorov in druga mirna sredstva po izbiri strank v sporu. To so diplomatsko-pravna sredstva. V sedmem poglavju UL ZN od 39. do 51. člena so predvidene akcije ob morebitnem ogrožanju miru, kršitvi miru in agresivnih dejanjih. Ukrepi se nanašajo na sankcije in prisilne akcije. Tako 41. člen predvideva sankcije v obliki prekinitve gospodarskih odnosov, železniških, pomorskih, zračnih, poštnih, telegrafskih, radijskih in drugih telekomunikacijskih sredstev ter pretrganje diplomatskih odnosov. Če so se akcije iz 41. člena pokazale kot neustrezne, lahko VS ZN po 42. členu izvede ukrepe z zračnimi, pomorskimi in kopenskimi silami v obliki demonstracije, blokade ali druge ukrepe. Vse članice ZN so se zavezale, da bodo prispevale potrebne sile na poziv VS ZN. 45. člen UL ZN predvideva možnost izvršitve meddržavne prisilne akcije, za katero bi Odbor vojaškega štaba pripravil načrte in vodil vojaške operacije na terenu (46. člen UL ZN).

Tako uvrščamo mirovne operacije v polsedmo (ali šest-in-pol) poglavje UL ZN. To poglavje seveda ne obstaja, le aktivnosti ohranjanja miru so takšne, da so vmes med diplomatsko-pravnimi, vendar povsem nevojaškimi in nenasilnimi sredstvi reševanja sporov ter vojaškimi nasilnimi sredstvi reševanja mednarodnih sporov. Operacije za ohranjanje miru, kot se razvijejo od leta 1947 dalje, predvsem med hladno vojno, so izraz nesposobnosti VS ZN, da bi s soglasjem vseh stalnih članic oblikoval klasične operacije za vsiljevanje, kot jih je predvidevalo sedmo poglavje UL. Izjema pri tem pravilu sta bili korejska vojna (1950–1953), ki je bila mogoča zaradi odsotnosti sovjetskega predstavnika pri glasovanju v VS, ter vojna v Zalivu (1990–1991). Elementi delovanja v skladu s sedmim poglavjem pa so vidni še v operaciji v

Kongu (1960–1964). Vse operacije, ki jih vodijo ZN, imajo v poimenovanju operacije kratico UN (United Nations) (Jelušič, 2003: 22).

7.1.1 Razvoj operacij za ohranjanje miru

Obdobje od leta 1947, ko je prišlo do prve pobude za morebitno operacijo za ohranjanje v okviru ZN, pa do danes, lahko razdelimo na tri ključne faze:

- 1.faza: od leta 1947 do 1956, ko se razvijajo predvsem opazovalne misije z manjšim številom vojaških oseb, s praviloma bolj diplomatskimi kot vojaškimi pooblastili;
- 2. faza: od sueške krize leta 1956 do 1988, ko se razvije veliko dolgih operacij za ohranjanje miru, povezanih s konflikti hladne vojne;
- 3. faza: po letu 1988, ko se zelo poveča število mednarodnih oboroženih spopadov in posledično število mirovniških operacij (Jelušič, 2003: 23).

Po letu 1998 je prišlo do hitrega naraščanja mirovniških operacij pod zastavo ZN, pa tudi njihovi mandati so se v primerjavi s preteklimi operacijami močno spremenili. V tradicionalnih operacijah hladne vojne je bil mandat večinoma povezan z glavno nalogo, ponavadi z razmejevanjem ali opazovanjem sprtih strani. Po koncu hladne vojne opazimo multipliciranje nalog in zelo različno sestavo sil, od vojske, civilne policije, diplomatov, civilnih uslužbencev ter nevladnih organizacij. Med hladno vojno je bilo od leta 1948 do 1978 izpeljanih 13 mirovniških operacij, od leta 1978 do 1988 ni bila ustanovljena nobena nova operacija, od leta 1988 do 1996 pa je bilo izpeljanih kar 29 novih mirovniških operacij (Ramsbotham, Woodhouse v: Jelušič, 2003: 23). Ta številčnost je povezana s povečanjem oboroženih spopadov in vedno večjim interesom ZN, da sodelujejo pri vzpostavitvi miru na konfliktnih območjih. Lahko bi celo rekli, da postanejo mirovne operacije najbolj vidna naloga ZN po koncu hladne vojne (Jelušič, 2003: 23).

V obdobju po koncu hladne vojne je prišlo do sprememb, ki so bistveno vplivale tako na vlogo kot na način izvajanja mirovniških operacij. Poglavitni kazalci teh sprememb so :

- povečanje števila mirovniških operacij;
- povečanje obsega sil¹³, ki so v teh operacijah angažirane;
- povečana kompleksnost konfliktnih operacij, v katerih se operacije izvajajo;

---

¹³ Povečuje se število vojaškega in predvsem število civilnega osebja.

- vse večja raznovrstnost mirovnih operacij;
- povečana potreba po uporabi sile;
- krepitev vloge regionalnih mednarodnih organizacij pri izvajanju mirovnih operacij
(Vegič, 2002: 170).

7.2 Vrste (tipi) operacij v podporo miru

Miroljubno reševanje sporov (preventivna diplomacija, preventivna razmestitev sil, vzpostavljanje miru, ohranjanje miru), ki ogrožajo mednarodni mir in varnost, ima svoj temelj v VI. poglavju UL OZN (33.–38. člen). Temeljna načela tovrstnih operacij so tri: (1) privolitev sprtih strani, (2) nepristranskost posredujočih sil ter (3) neuporaba (oborožene) sile, (razen v samoobrambi), oziroma uporaba nevojaških sredstev (pogajanja, mediacija, conciliacija in arbitraž).

Nemiroljubno reševanje sporov (vsiljevanje miru) se pri neuspešni uporabi miroljubnih sredstev nanaša na z neposrednimi sankcijami podprto delovanje, ki lahko vključuje tudi neposredno grožnjo z uporabo vojaške sile (brez dejanske uporabe) ali celo ofenzivno vojaško delovanje, da bi ohranili ali ponovno vzpostavili mednarodni mir in varnost. Operacije za vsiljevanje miru imajo svoj formalni temelj v VII. poglavju UL OZN v 39., 41. in 42. členu, ki dovoljujejo posredovanje proti agresorju, da bi vzdrževali ali obnovili mednarodni mir in varnost (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 193).

Glede na različne aktivnosti v mirovnih operacijah se je razvilo več tipov mirovnih operacij. Kotnik-Dvojmoč jih je razvrstil v naslednje skupine (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 193–201):

- preventivna diplomacija,
- preventivna razmestitev sil,
- vzpostavljanje miru,
- ohranjanje miru,
- vsiljevanje miru in
- krepitev miru.

Glede na to, da prištevamo operacijo v Afganistanu – ISAF med operacije vsiljevanja miru, bom podrobneje opisala samo ta tip operacij.

Vsiljevanje miru (ang. Peaceenforcement) je oblika kolektivne konvencionalne vojaške akcije. Njeno bistvo je razporeditev vojaških sil na ogroženem območju, do katerega pride ob soglasju samo ene strani. Glavni cilj je preprečiti eskalacijo kriznih razmer, če je treba

tudi z nasilnimi sredstvi. Sodelujoče sile so opremljene za omejene, vendar lahko tudi ofenzivne vojaške operacije (primer korejske in zalivske vojne) (Maloney v: Kotnik-Dvojmoč, 2002: 199). Vsiljevanje miru je grožnja s prisilnimi sredstvi (različne sankcije) ali vojaško posredovanje z uporabo vojaške sile (lahko tudi spopad visoke intenzivnosti), ki jih predvideva VII. poglavje UL OZN. Bistvena zanj je mednarodna odobritev (mandat), vojaška sila pa je uporabljena z namenom, da bi prisilili določeni subjekt k spoštovanju norm in resolucij, ki veljajo v mednarodnih odnosih. Glavni namen je doseči ali ohraniti mir na način, ki je splošno sprejemljiv v mednarodni skupnosti. Za uspešen zaključek je torej potrebno skrbno izpolnjevanje mednarodnih resolucij, ki dajejo misiji mednarodno verodostojnost. Seveda mora biti končni rezultat tudi v skladu z interesi držav udeleženk. Narava operacij vsiljevanja miru se bistveno razlikuje od operacij ohranjanja miru, saj gre za povsem jasno vojaško intervencijo proti nekemu subjektu, pri kateri ne moremo več govoriti o nevtralnosti, saj so mednarodne sile ene od strani v spopadu. OZN je trenutno nesposobna izvesti takšen tip operacije, uresničljiva je le prek koalicijskega vojskovanja, ki so ga sposobne izvesti regionalne politično-varnostne organizacije, na primer Nato (Kotnik-Dvojmoč, 2000: 199,200). Zveza Nato se lahko s svojimi enotami in notranjo strukturiranostjo hitreje odzove na nastali položaj in tako hitreje napoti, usmeri, vodi in poveljuje enotam.

Kljub različnim mandatom posameznih mirovniških operacij OZN (vsaka je *sui generis* glede na konkreten konflikt) obstaja pet temeljnih načel njihovega delovanja (Goulding v : Grizold, Ferfila, 2000: 201,202):

1. *Mednarodna narava delovanja mirovniških sil*, ki pomeni, da so vse mirovne operacije izvajane pod varstvom OZN. Vodenje je v rokah generalnega sekretarja, ki je odgovoren Varnostnemu svetu. Stroške operacij pokrivajo članice OZN v skladu z drugim odstavkom 17. člena UL OZN. Mirovne sile ne delujejo kot instrument interesov posamezne države, ampak so instrument zagotavljanja miru, njihova večnacionalna narava pa jim omogoča tudi delovanje na ozemljih, kjer enonacionalne enote ne bi bile zaželeni.
2. *Soglasje vseh strani v konfliktu*. Za delovanje mirovniških sil na spornem ozemlju je praviloma potrebno soglasje vseh v konflikt vpletenih strani. Od njih se pričakujeta tudi konstruktivno sodelovanje z mirovnimi silami in omogočanje izvajanja njihovega mandata.
3. *Nepriistranskost*. Mirovne sile so do vseh v konflikt vpletenih strani nepristranske, kar pomeni, da ne delujejo v korist ene ali druge strani v sporu. Načelo

nepristranskosti v sporu ni kršeno, kadar pripadniki mirovnih sil eno od strani opozarjajo ali celo izvajajo pritisk nanjo, da spoštuje dogovorjena načela in rešitve. Načelo nepristranskosti mirovnih sil je dobilo po koncu hladne vojne nekatere nove poudarke na temelju nove prakse mirovnega posredovanja OZN na podlagi VII. poglavja UL OZN (mirovne operacije OZN v Somaliji in BIH).

4. *Delovanje nacionalnih čet v okviru večnacionalnih mirovnih sil.* Ker OZN nima lastnih oboroženih sil, so mirovne sile sestavljene iz kontingentov držav članic OZN. Enote OZN naj bi izražale enakomerno geografsko zastopanost vseh delov sveta, stalne članice Varnostnega sveta pa naj ne bi sodelovale v njih.
5. *Neuporaba sile.* Mirovne sile niso predvidene kot instrument prisile, zato lahko pripadniki teh enot silo uporabijo samo pri samoobrambi, posamezne operacije pa že zaradi njihovega mandata izvajajo le neoboroženi opazovalci.

Mirovne operacije so vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru, za katere je značilno, da imajo mednarodni mandat, ki ga ponavadi odobrijo mednarodne organizacije. Najbolj zaželeno je, da je to Varnostni svet ZN. Mirovne operacije izvajajo mednarodne organizacije, kot so Nato, EU, ZEU, OVSE... ali ad hoc koalicije držav, sile in osebje v večnacionalni sestavi. Potekajo pa zaradi vzpostavitve ali ohranjanja statusa quo oziroma zagotovitve mirnega in dogovorjenega prehoda iz statusa quo v neko drugo obliko politične skupnosti. Poleg tega se izvajajo v dobro lokalnega prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja ter potekajo tako, da povzročajo čim manj škode in ob najmanjši mogoči uporabi sile. Mirovne operacije so sredstvo zunanje politike od začetka devetnajstega stoletja, nov pomen pa so dobile ob koncu hladne vojne, to je po letu 1989 (Jelušič, 2003: 20, 21). Konec hladne vojne je vnesel v delovanje mirovnih sil OZN novosti, ki so pogojene predvsem s spremembo narave in intenzivnosti konfliktov med subjekti mednarodnih odnosov. Poleg meddržavnih konfliktov so v tem obdobju vse pogostejši t.i. notranji konflikti, v katerih se pojavlja na eni strani uradna garnitura države, na drugi strani pa se pojavljajo različne vojaško-politične formacije¹⁴ (Grizold, Ferfila, 2000: 202).

---

¹⁴ Na pobudo Varnostnega sveta OZN (sprejeta je bila 31. januarja 1992) je takratni generalni sekretar Boutros Boutros Ghali pripravil pismeni poročili (prvo 1. julija 1992 in drugo 3. januarja 1995), v katerih je predstavil nekatere kakovostne spremembe mirovnih operacij, in sicer:

1. Za današnje konflikte so bolj značilni spopadi znotraj države kot meddržavni spopadi. Na tem področju je prišlo do določenih sprememb v naravi mirovnih operacij, ki zahtevajo več truda, denarja in časa.
2. Uporaba mirovnih sil za zaščito humanitarnih konvojev.

7.3 OZN in regionalne organizacije

S koncem hladne vojne in z intenziviranjem regionalnih konfliktov so se začele pojavljati institucionalne alternativne oblike reševanja mednarodnih konfliktov. Take oblike imajo pravno osnovo v VIII. poglavju UL OZN, ki omogoča regionalnim organizacijam ali ustanovam delovanje v smislu mirnega reševanja sporov in izvajanja prisilnih akcij po pooblastilu Varnostnega sveta OZN.

VIII. poglavje ima sicer naslov Območni dogovori (Regional Arrangements), vendar pa se v samem besedilu pojavljata dva izraza, območni dogovori in območne ustanove (Regional agencies). Oba sicer označujeta sporazum med državami določenega območja. Dosedanja praksa OZN ni pokazala kakršnih koli težav v zvezi z različnimi tolmačenji omenjenih pojmov. Običajno se v praksi govori kar o varnostnih organizacijah, zasnovanih na podlagi VIII. poglavja UL OZN (Grizold, Ferfila, 2000: 206).

Schweitzer in Hummer (v Grizold, Ferfila, 2000: 206) opredeljujeta mednarodne dogovore in ustanove v skladu s členom 52 UL OZN kot *»skupnost držav ali mednarodnih organizacij, temelječo na pogodbi ali ustavi, skladno s cilji in načeli Ustanovne listine, katerih prvotni cilj je ohranjanje mednarodnega miru in varnosti pod nadzorom in znotraj OZN. Njeni člani, katerih število je praviloma manjše od števila članov univerzalne organizacije, morajo biti tesno povezani v ozemeljskem smislu, da to še omogoča reševanje lokalnih sporov s sredstvi, katerih delovanje uravnava posebna procedura. Območni dogovori in ustanove so usmerjeni v delovanje znotraj samih sebe in se kot taki razlikujejo inter alia od navzven usmerjenih sistemov kolektivne samoobrambe, predvidenih v 51. členu Ustanovne listine«*¹⁵.

Iz samega besedila VIII. poglavja UL morajo regionalne organizacije izpolnjevati nekatere pogoje, da so prepoznane kot take. Med pogoji, ki jih našteva UL, lahko poudarimo:

---

3. Sprememba narave mirovnih operacij pri izpolnjevanju nalog – gre predvsem za večjo vlogo civilnih zadev.

4. Mirovne enote imajo tudi po koncu spopadov pomembno vlogo (Grizold, Ferfila, 2000: 202).

¹⁵ Literatura soglasno podeljuje status regionalnih organizacij v skladu z VIII. poglavjem UL samo štirim organizacijam: Organizaciji ameriških držav, Organizaciji afriške enotnosti, Arabski ligi in Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi. Mnenja so različna glede narave in števila drugih organizacij. Poleg organizacij in dogovorov kolektivne samoobrambe v skladu z 51. členom UL, ki navadno niso označene kot regionalne organizacije v skladu z VIII. poglavjem, saj avtorji menijo, da izvajanje kolektivne samoobrambe proti zunanjemu oboroženemu agresorju ni zadosten pogoj za njihovo vključitev v VIII. poglavje, se navajajo v literaturi kot regionalne nekatere druge organizacije (Svet Evrope, ANZUS, NATO, SEATO, ZEU...). Čeprav mnoge od teh organizacij izpolnjujejo kriterije, ki jih zahteva VIII. poglavje, pa nimajo razvitih tesnejših stikov z OZN (Grizold, Ferfila, 2000: 206-207).

1. *Spoštovanje ciljev in načel UL OZN*: Eden izmed temeljnih ciljev regionalnih organizacij mora biti ohranjanje mednarodnega miru in varnosti ob spoštovanju ciljev in načel UL. Cilji in načela UL OZN so opredeljeni v 1. in 2. členu ter so trajni temelj in osnovna filozofija OZN. Med temeljnimi načeli so za delovanje regionalnih organizacij pomembna zlasti določila, ki govorijo o suvereni enakosti držav (člen 2, točka 1), neuporabi sile in grožnje s silo proti teritorialni integriteti in politični neodvisnosti katere koli države (člen 2, točka 4) ter načelo nevmešavanja v notranje zadeve držav članic (člen 2, točka 7). Pomembno je poudariti, da mora biti s cilji in načeli OZN usklajen tudi njen ustanovitveni akt in samo delovanje organizacije.
2. *Primernost za regionalno organizacijo*: V 52. členu ni jasnejše opredelitve pojma »primernost za regionalno akcijo«, iz samega besedila pa je mogoče razbrati, da gre v bistvu za kumulacijo pogojev. Primernost naj bi se nanašala na regionalno oziroma krajevno omejenost konflikta, kot tudi na primernost sredstev za njegovo rešitev. Člen 52 izrecno navaja sredstva mirnega reševanja sporov.
3. *Mirno reševanje sporov*: Člen 52 v točkah 2 in 3 omejuje področje jurisdikcije regionalnih organizacij na mirno reševanje sporov.
4. *Izvajanje prisilnih akcij*: Člen 53 utrjuje pravico in obveznost regionalnih organizacij, da izvajajo prisilne akcije, vendar pod nadzorom Varnostnega sveta. V tem pogledu je strogo formalno, regionalna organizacija le »organ« univerzalne organizacije, tako vodene prisilne akcije pa se izvajajo v okviru sistema splošne kolektivne varnosti, kot je predvidena v določilih UL.
5. *Obveščanje Varnostnega sveta*: V skladu s členom 54 UL OZN obstaja dolžnost regionalnih organizacij, da o akciji poročajo Varnostnemu svetu (Grizold, Ferfila, 2000: 207–208).

Sama UL ne govori o priznanju regionalnih organizacij in na njeni osnovi je težko izvesti kakršno koli kategorizacijo teh organizacij. Samo priznanje njihovega obstoja je tako povezano z dejavnostjo in prakso OZN z vzpostavljanjem različnih oblik sodelovanja z njimi.

Novo spodbude in redefinicije vloge regionalizma v sistemu kolektivne varnosti Združenih narodov je dal generalni sekretar v svoji analizi Dnevni red za mir. 17. junija 1992 je takratni generalni sekretar Boutros Ghali predstavil svoje poročilo, v katerem je, na podlagi izkušenj preteklih regionalnih konfliktov, resnih finančnih težav OZN in pomanjkanja

človeških zmogljivosti, predlagal poglobitev regionalnega pristopa za ohranjanje miru. Tako v 64. členu dnevnega reda pravi, da so regionalne akcije vprašanje decentralizacije, prenosa pooblastil in sodelovanja z Združenimi narodi, ki lahko ne samo olajša delo Varnostnega sveta, pač pa tudi prispeva k poglobitvi sodelovanja, soglasja in demokratizaciji v mednarodnih odnosih (Ghali v: Grizold, Ferfila, 2000: 209).

V dnevnem redu naniza tudi vrsto ugotovitev, ki se nanašajo na razumevanje koncepta regionalne organizacije v skladu s VIII. poglavjem UL. V 61. členu na primer pravi, da UL namenoma ne podaja nobene opredelitve pojma območni dogovori in ustanove, ker tako zagotavlja potrebno fleksibilnost za akcije skupine držav, pri katerih gre za reševanje vprašanj, pomembnih za območno akcijo, ki lahko prispeva k ohranjanju mednarodnega miru in varnosti. IV. poglavje je namenil proučevanju usklajenosti dela med OZN in regionalnimi organizacijami. V 86. členu naniza pet oblik sodelovanja, in sicer:

1. *Konzultacije*: v nekaterih primerih potekajo s formalnimi sporazumi in poročili Generalni skupščini, v drugih primerih pa manj formalno. Cilj je izmenjava mnenj o konfliktih, ki jih poskušajo rešiti tako regionalne organizacije kot Združeni narodi;
2. *Diplomatska podpora*: regionalne organizacije lahko sodelujejo v operacijah vzpostavljanja miru Združenih narodov in jih podpirajo z diplomatskimi pobudami, z dajanjem tehnične podpore. Enako lahko Združeni narodi podprejo regionalne organizacije pri njihovih prizadevanjih;
3. *Operativna podpora*: najočitnejši primer je podpora letalskih sil Nata misiji Unproforja v Bosni in Hercegovini. Po drugi strani pa lahko Združeni narodi tehnično podpirajo regionalne organizacije pri njihovih samostojnih operacijah ohranjanja miru;
4. *Skupna razmestitev sil*: misije OZN na terenu so bile npr. razmeščene s pomočjo ECOWACS-a (Economic Community of West African States) v Liberiji in Skupnosti neodvisnih držav v Gruziji. Uspeh teh misij lahko vodi do nove delitve dela med Združenimi narodi, ki podpirajo akcije in nadzirajo, da je njihovo izvajanje v skladu s cilji in načeli UL OZN ter določili Varnostnega sveta in regionalnimi organizacijami, ki večinoma same vodijo operacijo;
5. *Skupne operacije*: primer je odposlanstvo Združenih narodov na Haitiju, katerega financiranje, vodenje in izbiranje osebja je potekalo v sodelovanju z Organizacijo ameriških držav (Ghali v: Grizold, Ferfila, 2000: 210–211).

7.3.1 Vloga regionalnih organizacij v mirovnih operacijah

Narava odnosov med OZN in regionalnimi organizacijami se danes razlikuje od primera do primera. Splošno spoznanje pa je le mogoče navesti. OZN igra še vedno pglavitno vlogo pri reševanju konfliktov, ker regionalne organizacije nimajo ali nočejo uporabiti ustreznih mehanizmov za intervencijo v kriznih položajih, čeprav dosedanje izkušnje v sodelovanju z regionalnimi organizacijami pri reševanju mednarodnih konfliktov le kažejo, da lahko te organizacije bistveno dopolnjujejo mirovna posredovanja OZN. V skladu s tem seveda tudi OZN poudarja vse večjo vlogo sodelovanja z regionalnimi organizacijami, s koalicijami držav ali s posameznimi državami v reševanju mednarodnih konfliktov¹⁶.

Po mnenju Grizolda (v Grizold, Ferfila, 2000: 213) imajo regionalne organizacije določene prednosti in slabosti pri sodelovanju v okviru mirovnih operacijah:

- Prednosti regionalnih mirovnih operacij:

Doseči soglasja članic Varnostnega sveta OZN je eden večjih problemov pri izvedbi mirovnih posredovanj. Politične razlike med članicami OZN so tako velike, da to pogosto ustavi delovanje Varnostnega sveta. Potrebna soglasnost za začetek operacij je že prva prednost, ki bi jo te organizacije imele, saj je njihovo članstvo bolj homogeno. Države so na podobni razvojni stopnji, imajo pogosto podobne politične poglede ter izhajajo iz skupnih zgodovinskih okoliščin. Poleg tega se ukvarjajo s skupnimi regionalnimi problemi. Vse naštetu bi lahko vplivalo na večjo soglasnost držav pri prizadevanjih za reševanje mednarodnih konfliktov na svojem »dvorišču«. V tem smislu se predpostavlja, da si bodo regionalne organizacije bolj prizadevale za umiritev konfliktov na svojem območju, kajti v nasprotnem primeru bodo posledice občutile tudi same. Vendar mora OZN kot krovna organizacija še vedno sprejeti resolucijo in določiti mandate tem organizacijam.

- Slabosti regionalnih mirovnih operacij:

Praksa kaže, da bi bilo težko zagotoviti materialna in finančna sredstva, potrebna za izvedbo take operacije. Že OZN ima velike probleme s financiranjem mirovnih operacij. Z njimi bi si regionalne organizacije nedvomno nakopale velike stroške, ki bi jih težko pokrile. Struktura posameznih organizacij je prav tako problematična; večina

---

¹⁶ Zveza Nato je bila pooblašena za posredovanje v Bosni in Hercegovini, na Kosovu v okviru operacije KFOR, Italija in zaveznice v Albaniji (operacija Alba), Skupnost neodvisnih držav na 'transkavkaškem' območju, OVSE na Kosovu itd. (Rijavec, 2001:29).

namreč nima organizacijskih in drugih možnosti za izvajanje mirovnih operacij. EU je na primer visoko razvita gospodarska in politična organizacija, vendar v svoji organizaciji nima institucij, ki bi lahko organizirale in vodile mirovne operacije. Poleg organizacijskih možnosti za izvajanje mirovnih operacij pa je potrebno imeti tudi ustrezne izkušnje. Ne nazadnje bi regionalne organizacije težje zagotavljale nepristranskost delovanja svojih mirovnih sil, verjetno pa bi imele tudi manjšo moč in avtoriteto, kot jo uživa OZN pri izvajanju mirovnih operacij.

8. VLOGA NATA V MIROVNIH OPERACIJAH OZN

Eden najpomembnejših vidikov preoblikovanja Nata je bila odločitev o izvajanju operacij v podporo miru in za obvladovanje kriznih razmer na evro-atlantskem območju in tudi zunaj njega. Na Balkanu, kjer je Nato prvič deloval leta 1995, so bili nestabilnost in spori neposreden izziv varnostnim interesom članic Nata ter širšemu evropskemu miru in stabilnosti. Pozneje je s svojim delovanjem v mirovni operaciji v Afganistanu Zavezništvo dokazalo, da se je pripravljeno lotiti varnostnih izzivov tudi zunaj svojega tradicionalnega območja delovanja. Zaradi udeležbe Nata v tovrstnih prizadevanjih je bilo treba tudi okrepiti stike in sodelovanje z državami nečlanicami Nata, ki so prispevale svoje enote, in z drugimi organizacijami. To kaže na vzorec varnostnega sodelovanja, ki ga potrebujemo danes, ko so tesni delovni odnosi z mednarodnimi in nevladnimi organizacijami ter z državami nečlanicami Nata, kot so denimo udeleženske Partnerstva za mir, ključnega pomena.

8.1 Natov pristop k mirovnim operacijam

Nato je do leta 1995 zagotavljal samo določeno podporo¹⁷ mirovnim silam UNPROFOR, organiziranim v okviru ZN, še istega leta pa je z oblikovanjem sil IFOR-ja prvič prevzel organiziranje in izvajanje celotne mirovne operacije na podlagi mandata Varnostnega sveta ZN. Podobno je Nato prevzel tudi ključno vlogo v izvajanju operacij na Kosovu in v Makedoniji, ki jih je aprila leta 2002 prepustil Evropski uniji. Pristop k mirovnim operacijam v Natu kaže na njegovo spremenjeno naravo. Razumevanje mirovni operacij v Natu se ne omejuje na mirovne operacije prve generacije. Na splošno se izraz mirovne operacije v Natovi terminologiji ne uporablja pogosto. Predvidevanja glede operacij, ki bi jih zavezništvo lahko izvajalo, opozarjajo, da gre za veliko raznolikih operacij, ki lahko obsegajo od zagotavljanja humanitarne pomoči do zagotavljanja miru s silo (Peace Enforcement Operations). V Natu poudarjajo, da te operacije ne sodijo v zagotavljanje kolektivne obrambe, pripravljenost članic za sodelovanje pa torej ne more izhajati iz 5. člena Severnoatlantske pogodbe. Celotno področje takšnih operacij pogosto označujejo kot

---

¹⁷ Februarja 1994 je prišlo do prvega oboroženega posredovanja Nata, ko so zavezniška letala sestrelila štiri srbska bojna letala, 10. aprila 1994 pa je Nato proti srbskim enotam v Bosni izvedel prvi ofenzivni napad v svoji zgodovini. Do konca leta 1994 so zračne sile zavezniških držav na zahtevo in v sodelovanju z UNPROFOR-jem izvedle več zračnih napadov na srbske enote. Avgusta 1995 je Nato ponovno izvedel obsežnejše zračne operacije proti srbskim enotam v Bosni (Vegič, 2003: 11).

nove naloge (New Missions) ali kot naloge zunaj določil 5. člena Severnoatlantske pogodbe (Non-Article 5 Missions). V strateškem konceptu iz leta 1999 se uveljavlja izraz operacije kriznega odzivanja (Crisis Response Operations) (Vegič, 2003: 8).

Na vse večjo zahtevnost operacij kažejo izkušnje dosedanjih posegov zveze Nato. Tako imajo sile IFOR-ja, SFOR-ja in KFOR-ja z resolucijo Varnostnega sveta ZN, ki jim zagotavlja mandat za posredovanje, tudi pooblastila za uporabo sile na podlagi VII. poglavja UL ZN. Naloge, ki jih te sile opravljajo, so zelo različne in se ne nanašajo samo na zagotavljanje premirja med sprtimi stranmi, temveč je na primer odgovornost mednarodnih sil KFOR-ja na Kosovu predvsem preprečevanje obnovitve sovražnosti in po potrebi tudi uporaba sile za zagotovitev premirja, zagotavljanje umika in preprečevanje vračanja vojaških, policijskih in paravojaških enot ZRJ na Kosovo, demilitarizacija OVK in drugih oboroženih skupin kosovskih Albancev, vzpostavljanje varnega okolja za vračanje beguncev, zagotavljanje javne varnosti in reda do prevzema teh nalog mednarodnih civilnih struktur, nadzor razminiranja do prevzema teh nalog mednarodnih civilnih struktur, podpora in sodelovanje z mednarodnimi civilnimi strukturami, nadzor meja, nadzor in zaščita svobode gibanja. Civilno upravo na območjih Natovih operacij zagotavljajo misije ZN, poleg tega pa v teh operacijah delujejo tudi številne druge mednarodne vladne in nevladne organizacije, kar zahteva dobro usklajenost dela. Nato tako izvaja predvsem vojaško-varnostni vidik širših dejavnosti za ponovno vzpostavljanje družbenih in gospodarskih struktur ter drugih pogojev za urejanje razmer. Natove dejavnosti, povezane s krizami v zadnjem desetletju, ni mogoče uvrščati med dejavnosti zagotavljanja kolektivne obrambe, temveč so to predvsem mirovni posegi, ki jih ni mogoče uvrstiti v tip mirovnih operacij, kakršne so se razvile med hladno vojno. Če operacije, kot so IFOR, SFOR in KFOR ter posredovanje v Makedoniji, še lahko uvrstimo med mirovne operacije novega tipa, pa posredovanje Nata proti ZRJ in preventivno nameščanje Natovih zmogljivosti v Turčiji ob izbruhu vojne v Iraku opozarjata na to, da Nato razvija zelo različne oblike kolektivnega posredovanja za zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti (Vegič, 2003: 9).

8.1.1 Od klasičnega k novemu konceptu mirovnihi operacij

Po hladni vojni se spreminjajo tudi vloga in značilnosti mirovnihi operacij. Gre za precejšnje povečanje števila tovrstnih operacij, hkrati pa te operacije postajajo tudi vse bolj zahtevne. Zveza Nato je leta 1993 ustanovila t.i. ad hoc delovno skupino Severnoatlantskega sveta za operacije v podporo miru. Le-ta naj bi povezovala mnenja in izkušnje iz operacij v podporo miru članic zveze in partneric ter pomagala skupnemu urjenju obojih v prihodnosti. V okviru te skupine potekajo vsako leto številne vaje zavezništva, ena izmed njih je bila leta 1998 v Sloveniji (Cooperative Adventure Exchange '98).

Izrednega pomena so načela mirovnega posredovanja¹⁸, ki so bila sprejeta v okviru omenjene skupine (Kriendler, 1993: 19):

- mirovne operacije je mogoče izvajati samo na zahtevo in pod okriljem ZN ali OVSE;
- namen mirovnihi operacij je dopolnjevanje političnega procesa reševanja spora in ne sme biti nadomestilo za rešitev, doseženo s pogajanjem;
- potreben je jasen in natančen mandat, pristanek vpletenih strani (razen za mirovne operacije ZN na podlagi VII. Poglavja Ustanovne listine ZN), transparentnost, nepristranskost in kredibilnost;
- nujnost enotnega poveljevanja vojaškim silam,
- vsem članicam organizacije, ki zagotavljata mandat mirovni operaciji (ZN ali KVSE), mora biti zagotovljena možnost sodelovanja;
- nujnost ustreznega financiranja.

Glede na razvito vojaško strukturo in na postopke odločanja ter komuniciranja predstavlja Nato ustrezno strukturo za izvajanje bolj zahtevnih in raznovrstnih mirovnihi operacij. Pripravljenost Nata za tovrstne posege je po hladni vojni postala pomembna determinanta učinkovitosti mednarodne skupnosti v ohranjanju miru v Evropi oziroma na območju, ki je definirano s skupnimi interesi vsaj najpomembnejših članic zavezništva. Morebitni posegi Nata pa, kot kaže praksa, odstopajo in bodo tudi v prihodnosti odstopali od tradicionalno uveljavljenih načel ohranjanja miru. Na spreminjanje temeljnih načel, uveljavljenih v zvezi z mirovnimi operacijami, je pokazala že misija UNPROFOR. Tako je pri tej operaciji šlo

---

¹⁸ V skladu s to opredelitvijo bi lahko zvezo Nato že obravnavali kot regionalno organizacijo, ki se zavzema za mednarodni mir in varnost v soglasju s cilji in načeli UL ZN.

za spremembo načela o nesodelovanju velikih sil, saj so jedro sil sestavljale francoske in britanske sile. Šlo pa je tudi za spremembo uveljavljenega načela o nepristranskosti in neuporabi sile. Podobno kot za več drugih operacij v svetu, je tudi za operacije Nata (IFOR/SFOR, KFOR) značilno, da njihov mandat vključuje tudi uporabo sile na temelju VII. poglavja UL ZN (Vegič, 2002: 173).

Posegi Nata na območju nekdanje Jugoslavije so samo še dodatno opozorili na proces spreminjanja uveljavljenih načel in načinov izvajanja mirovnih operacij. Poleg vseh že navedenih sprememb je tudi dejstvo, da imajo mirovne operacije vse bolj kompleksne cilje in naloge, ki zahtevajo tudi vključevanje civilnih in policijskih struktur. Zato je pravilo v mirovnih operacijah, ki jih izvaja Nato, postalo tudi tesno sodelovanje z drugimi mednarodnimi vladnimi agencijami in organizacijami ter tudi nevladnimi organizacijami (Vegič, 2002: 173, 174).

8.1.2 Operacije Nata

Operacija Nata v Afganistanu z imenom Mednarodne sile za varnostno podporo (ISAF) je trenutno osrednja operacija te organizacije. Ker se v Afganistanu pojavlja veliko število mednarodnih organizacij, vključno s koalicijskimi silami operacije Enduring Freedom, in ker si odgovornost za napredek pri uresničevanju t.i. bonskega procesa delijo OZN, EU, G-8 in donatorske države, predvsem pa je zanj odgovorna afganistanska vlada (oblikovana po volitvah leta 2004), je Nato oblikoval celovito strategijo angažiranja v Afganistanu. Na ta način naj bi Nato »mobiliziral« politično voljo in vojaške zmogljivosti držav članic za širitev ISAF in to uskladi z delovanjem ostalih akterjev v Afganistanu. Na prošnjo prehodnega ministrskega predsednika Iraka Ijada Alavija (v letu 2004) se je Nato odločil, da bo ponudil pomoč pri urjenju iraških varnostnih sil. V tem okviru je bila v Istanbulu sprejeta tudi odločitev, da bo Nato v skladu z resolucijo OZN št. 1546 ponudil Iraku pomoč pri usposabljanju iraških varnostnih sil. Sodelovanje pri usposabljanju varnostnih sil naj bi se nanašalo predvsem na usposabljanje policijskih enot, mejne policije, častniškega in podčastniškega kadra, osebja v vojaških poveljstvih, standardizacijo opreme ter zagotavljanje ustreznih komunikacijskih poti. Vzpostavljen naj bi bil Center za usposabljanje, izobraževanje in doktrino (Training, Education and Doctrine Centre), vključno z vso ustrežno podporo za delovanje tega centra. Nato naj bi poskrbel za vzpostavitev komunikacijsko-informacijskega sistema, logistike, izdelavo ustreznih programov za usposabljanje idr. (Grizold, 2005: 89,90).

Vloga in obseg Natovih sil na Kosovu ostajata nespremenjeni, izboljšanje varnostnih razmer v Bosni in Hercegovini pa je omogočilo, da se je misija SFOR zaključila do konca novembra 2004, njeno naslednico, operacijo Althea pa vodi EU. Nato ostaja v Sarajevu (poveljstvo Nata) z nalogo pomagati Bosni in Hercegovini zlasti pri reformi obrambne politike, ki naj bi pripeljala do vstopa te države v Natov program Partnerstvo za mir. Glede na ocene Nata, da so varnostne razmere na Kosovu še vedno nestabilne, se prisotnost Natovih sil na tem območju ne bo zmanjšala. Sile za Kosovo (Kosovo Force, KFOR) naj bi bile okrepljene z dodatnimi enotami. Izziva, s katerima se srečuje Nato na Kosovu, sta predvsem ustrežnejši nabor sil ter t.i. nacionalne omejitve pri uporabi enot Nata (Grizold, 2005: 90).

Nato načrtuje tudi v prihodnje nadaljevati operacije na Balkanu, v Afganistanu in Iraku. Poleg tega pa predvideva poglobljeno in razširjeno sodelovanje z državami, ki so članice programa Partnerstvo za mir, ter državami t.i. sredozemskega dialoga¹⁹. Nato bo tako v prihodnosti, zaradi udeležbe v tovrstnih operacijah, še dodatno okrepil stike in sodelovanje z državami nečlanicami Nata, saj so njihovi prispevki ključnega pomena pri oblikovanju enot, ki sodelujejo v mirovnih operacijah.

8.2 Nevojne vojaške operacije (Military Operations Other Than War – MOOTW)

Nekatere operacije zveze Nato vse bolj spominjajo na vpliv ameriške doktrine MOOTW (nevojne vojaške operacije oziroma NVO). Prvine teh operacij so bile prepoznavne ob napadih zveze Nato na Zvezno republiko Jugoslavijo brez odobritve Varnostnega sveta, kjer so sile zveze Nato skušale preprečiti izbruh vojne v širši regiji.

Doktrino MOOTW so razvile ZDA v prvi polovici 90-ih in je v večini primerov namenjena operacijam izven ZDA. Med cilje MOOTW spada tudi posredovanje, s katerim se prepreči izbruh vojne, z namenom zaščititi interese ZDA.

V enem od doktrinarnih dokumentov vojske ZDA jih precej ohlapno opredeljujejo kot vojaške aktivnosti v miru ali konfliktu, ki ne vključujejo nujno oboroženih spopadov med dvema organiziranima silama. Po tem dokumentu med NVO sodijo:

- *iskanje, reševanje in evakuacija ogroženih civilistov iz tuje države;*

---

¹⁹ Nato je leta 1995 začel nov dialog s šestimi državami v južnem delu sredozemskega območja, in sicer z Egiptom, Izraelom, Jordanijo, Mavretanijo, Marokom in Tunizijo. Alžirija se je v proces vključila februarja 2000. Namen sredozemskega dialoga, ki je sestavni del pristopa Zavezništva k varnosti na podlagi sodelovanja, je prispevati k varnosti in stabilnosti na tem območju, izboljšati medsebojno razumevanje in popraviti napačno podobo o Natu v državah dialoga (Preoblikovani Nato, 2004: 28).

- *nadzor nad oboroževanjem*, ki vključuje nadzorovanje prodaje orožja in za vojaške potrebe uporabne tehnologije ter preverjanje izvajanja sporazumov o razoroževanju;
- *podpora civilnim oblastem v ZDA v nujnih primerih*, na primer pri obvladovanju množičnih notranjih nemirov ali uporov in zagotavljanju javnega reda in miru;
- *humanitarna pomoč in pomoč pri odpravljanju posledic naravnih nesreč* (reševanje in zavarovanje ljudi in imetja na ogroženih območjih);
- *varnostna pomoč pri krepitvi strokovnosti, profesionalnosti in usposobljenosti tujih OS* (brezplačno) in prodajo ter vzdrževanje vojaške opreme in usposabljanje za uporabo te opreme (plačano);
- *operacije krepitve miru* (ang. peace building operations) za zagotavljanje dolgoročne stabilnosti, razvoja demokratičnih institucij, razvoja infrastrukture, spodbujanje tržne ekonomije in pogojev za politične spremembe;
- *operacije ohranjanja miru* (ang. peace keeping operations) za stabiliziranje konflikta in doseganja soglasja med vpletenimi stranmi prek nepristranskega opazovanja, nadzora in pomoči;
- *operacije vsiljevanja miru* (ang. peace enforcement operations) za podporo diplomatskim prizadevanjem in ustvarjanjem pogojev za izvajanje operacije vzdrževanja miru;
- *podpora boju proti trgovini z mamili* prek uničevanja sredstev za pridelavo mamil in preprečevanje njihovega izvoza (vključuje tudi iskanje alternativnih ekonomskih programov);
- *boj proti terorizmu*, ki obsega aktivne (ofenzivne) in pasivne (defenzivne) ukrepe;
- *demonstracija sile* proti drugim vladam ali vojaško-političnim organizacijam za zagotovitev upoštevanja državnih interesov države, izvajalke demonstracije ali pa upoštevanja mednarodnih aktov;
- *vpadi in napadi kot resna demonstracija sile*, katere cilj je zavarovanje informacij, začasno zavzetje ciljev, poškodovanje ali uničenje zelo pomembnih ciljev, ki ogrožajo državne interese države, izvajalke akcije, in
- *podpora vstajam in podpora proti vstajam* (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 187,188).

NVO so po vsebini praviloma zelo spremenljive. Poleg tega niso nujno vedno miroljubne, kar od sodelujočih vojaških enot zahteva hitro prilagajanje na spremembo okolja iz nebojnega v bojno, ali celo prehod iz nevojnega v vojno stanje. NVO lahko na posameznem območju potekajo pred vojno, po njej ali pa celo hkrati z njo. NVO lahko

tako potekajo v miru ali vojni, kakor tudi v celi vrsti vmesnih situacij, ki nihajo med vojno in mirom.

Za tovrstne operacije je značilna predvsem uporaba natančno vodljivega streliva (Goulding, 2000: 8). Operacija na ZRJ se je začela z zračnimi in raketnimi napadi, ki so v tipologiji NVO namenjeni »kaznovanju agresivnih narodov in skupin, ki ne spoštujejo mednarodnega prava, ali preprečevanju agresivnega delovanja narodov in skupin, ki izvajajo napadalne akcije. Napad je navadno manjšega obsega s hitrim prebojem nasprotnika in njegovega ozemlja, da bi se zavarovale informacije, zmedlo nasprotnika ali uničilo infrastrukturo. Tovrstni napadi so napadalne operacije, s katerimi se prizadane škoda ali uničuje cilje zaradi političnih razlogov« (Joint Doctrine for Military Operations Other Than War, 1995: III-15).

9. ISAF – INTERNATIONAL SECURITY ASSISTANCE FORCE

(Mednarodne varnostne sile za pomoč)

Za lažje razumevanje tega poglavja bom kot uvod v to poglavje opisala novejšo dogajanje v Afganistanu. To je posledično pripeljalo do razmer, v katerih je bila OZN primorana ustanoviti mirovno operacijo ISAF, ki jo je kasneje zaradi večje skladnosti in kontinuitete izvajanja prevzel Nato.

9.1 Razvoj konflikta

Za Afganistan so se že v davni preteklosti spopadale tuje države, ki so hotele nadzorovati veliko kopensko pot v Indijo čez Kajberski prelaz. Sedanje državne meje so se utrdile razmeroma pozno. Kralj Mohammad Zahir je Afganistan spretno vodil med interesi ZSSR in zahodnih držav in država se je s tujo pomočjo precej uspešno razvijala. Politična nasprotja, ki trajajo še danes, so se začela stopnjevati v začetku 70. let prejšnjega stoletja. Predsednik vlade Mohammad Daud Khan je leta 1973 izvedel državni udar in razglasil republiko. Z novim državnim udarom pet let pozneje je ob podpori ZSSR prišla na oblast maloštevilna komunistična partija. Njeni notranjepolitični načrti, predvsem posodobitev, zemljiška reforma, odprava nepismenosti ter enakopravnost žensk in opiranje na ZSSR v zunanji politiki, so povzročili vstajo islamskih tradicionalistov v vsej državi. Proti njeni vladavini se je začel oborožen odpor številnih mudžahedinov. Zaradi poskusa rešitve in utrditve sovjetskega režima v Afganistanu je nekdanja Sovjetska zveza leta 1979 napadla in okupirala Afganistan. Z vojaškim posegom sovjetske vojske, ki se je sklicevala na pogodbo o prijateljstvu iz leta 1978, se je razplamtela državljanska vojna, zaradi katere je državo zapustilo več kot šest milijonov beguncev. Po desetih letih okupacije in izgubi več kot 15.000 vojakov se je Sovjetska zveza zaradi silovitega odpora protikomunističnih mudžahedinskih sil, ki so jih oskrbovali in urili ZDA, Savdska Arabija, Pakistan in drugi, morala umakniti. Spopad med mudžahedini in prosovjetsko vlado se je nadaljeval do padca Nadžibulaha leta 1992. Z državnim udarom so generali vladne vojske razglasili Islamsko državo Afganistan. Po zasedbi Kabula so med različnimi skupinami mudžahedinov izbruhnili spopadi, ki so jih prekinjala kratka obdobja nezanesljivega premirja. Spomladi leta 1993 so predstavniki vlade in osmih mudžahedinskih skupin v Islamabadu sicer podpisali mirovni sporazum in ustanovili koalicijsko vlado pod vodstvom Hekmatjarja, vendar so se že poleti boji nadaljevali (Vuk, 2004: priloga).

Od oktobra 1994 je nadzor nad državnim ozemljem vse bolj prevzemala fundamentalistična oborožena skupina Taliban. Talibani so bili verski učenci, mnogi med njimi afganistanski begunci, ki so se zatekli v Pakistan, kjer so jih vzgajali po koranu. Prebivalstvo je bilo izčrpano od nenehnih vojn, zato je v talibanih videlo rešitelje, saj so želeli očistiti družbo, jo islamizirati in v Afganistan prinesiti mir. Njihova zavojevalna in asimilatorna politika ter stroga razlaga islama pa severnjakom nista ustrezali, zato se je državljanska vojna nadaljevala. Talibani so na svojih pohodih zavzeli Kandahar, vseh devet provinc v južnem Afganistanu, Kabul in večji del severnega Afganistana. Na osvojenem ozemlju so so oktobra 1997 razglasili Islamski emirat Afganistan in uvedli radikalno islamsko vladavino ter šeriatsko pravo. Severovzhodni del države je ostal pod nadzorom protitalibanske koalicijske vlade in mudžahedinskih poveljnikov (Severna zveza), ki so imeli pod nadzorom le severno tretjino države (Vuk, 2004: priloga). Do leta 2001 so imeli talibani pod nadzorom okrog 90% ozemlja, kjer so nasilno uveljavili skrajna islamska pravila, s čimer so hoteli vzpostaviti najbolj čisto islamsko državo. Prepovedali so televizijo, glasbo in film, proti kriminalu so se borili z javnimi usmrtitvami in amputacijami. Ženskam so onemogočili dostop do izobrazbe, službe in celo zdravstvene oskrbe.

Talibanski režim je v Afganistanu vladal vse do posredovanja protiteroristične koalicije, to pa se je zgodilo kot odgovor na 11. september 2001 – dan terorističnih napadov na World Trade Center in Pentagon v ZDA. Ameriški predsednik George Bush je kmalu po napadih napovedal povračilne ukrepe. Sovražnik številka ena je postal Osama bin Laden in teroristična organizacija Al Kaida, ki naj bi stala za mnogimi protiameriškimi terorističnimi napadi konec 20. stoletja. Ravno talibanski režim pa je Osami bin Ladnu nudil zavetje. Manj kot mesec dni po terorističnih napadih, natančneje 7. oktobra, se je, kot odgovor na 11. september in v skladu z neodtujljivo pravico do individualne ali kolektivne samoobrambe pred grožnjami mednarodnemu miru in varnosti, v Afganistanu začela operacija Trajna svoboda – »Operation Enduring Freedom«. Odločilni razlogi za akcijo so bili neizpolnjena zahteva po predaji Osame bin Ladna s strani Talibanov ter preprečitev nadaljnjih napadov na ZDA, druge zahodne države ter njihove državljane. Operacijo trajna svoboda so podprle številne države po svetu (evropske članice Nata, Kanada, Avstralija, itd.), bojevanje pa izvajala predvsem ameriška vojska z logistično podporo Velike Britanije in v sodelovanju z afganistanskimi silami UNIFISA (United National and Islamic Front for Salvation of Afghanistan). Talibanski režim je bil po petih letih vladanja premagan in nastali so ugodni pogoji za mednarodno pomoč, med drugim je mednarodna skupnost pod vodstvom ZN sprejela odločitev za oblikovanje in namestitve mednarodnih varnostnih sil ISAF v Kabul in njegovo okolico.

Nato ni edini zunanji varnostni akter, ki trenutno deluje v Afganistanu. Pod poveljstvom ZDA v Afganistanu še vedno poteka operacija Trajna svoboda (Enduring Freedom). Približno 20.000 koalicijskih sil je nameščenih v južnem in jugovzhodnem delu Afganistana. Sile so v večini sestavljene iz ameriških vojakov, katerih naloga je boj proti opozicijskim silam, ki še vedno delujejo v Afganistanu. Njihov boj se odvija še danes, saj opozicijske skupine še vedno napadajo v obnovi sodelujoče pripadnike raznih organizacij, mednarodnih varnostnih sil, cestne konvoje in podtikajo eksplozivna sredstva (Vuk, 2004: 6). Naloga operacije Trajna svoboda je poleg uničenja ostankov uporniških skupin, tudi izgradnja razmer, ki bodo omogočile stabilnost in vzpostavitev varnejšega okolja v Afganistanu. Tako se je koncept PRT oblikoval prav znotraj te operacije in prvotno so bili vsi PRT pod poveljstvom ZDA. Poveljnik ISAF se tedensko srečuje s poveljnikom operacije Trajna svoboda, kjer na skupnih sestankih usklajujeta aktivnosti obeh operacij in poskušata doseči optimalno sinergijo med operacijama. Prav tako si medsebojno izmenjujejo informacije in poročila o posameznih nalogah in dosežkih (Nato briefing, 2005: 6). Nekateri v Natu predvidevajo, da bo sčasoma Nato prevzel poveljevanje nad vsemi operacijami, ki se izvajajo v Afganistanu. Prednost bi bila predvsem v večji centralizaciji in s tem lažjim nadzorom nad dogajanjem ter koordinaciji dejavnosti mednarodnih sil. Po drugi strani se nasprotniki ne strinjajo z združitvijo obeh operacij, temu nasprotujeta predvsem Nemčija in Francija. Po mnenju nasprotujoče strani ne bi bilo dobro, če bi Nato sodeloval pri proti-terorističnih operacijah, zato je bolje, če ostaneta operaciji vsaka pod svojim vodstvom in opravljata svoje naloge, ki so si različne. V nadaljevanju se bom posvetila samo mirovni operaciji ISAF, ki je pod poveljstvom Nata.

9.2 Vzpostavitev mirovne operacije ISAF (International Security Assistance Force)

Po 23 letih konfliktov se je leta 2001 za Afganistan končno začelo obdobje sprave in obnove. Na konferenci Združenih narodov v Bonnu (27. 11. – 5. 12. 2001) so se članice mednarodne skupnosti posvetile načrtovanju prihodnosti Afganistana v smislu poti k miru in razvoju. Začrtale so naslednje ključne smernice za politično, gospodarsko in socialno tranzicijo Afganistana: ustanovitev 6-mesečne začasne vlade, sklic Loye Jirge (tradicionalne skupščine), ki naj bi izbrala prehodno vlado z dveletnim mandatom, oblikovanje nove ustave, izvedba splošnih volitev, vzpostavitev vrhovnega sodišča in namestitev mednarodnih mirovnih sil v prestolnico Kabul in bližnjo okolico, ki bodo do vzpostavitve lastnih policijskih enot zagotavljale red in varnost (internet 13).

Na podlagi sporazuma iz Bonna (2001) je Varnostni svet OZN oblikoval mandat za ustanovitev mednarodnih varnostnih sil za Afganistan – ISAF, ki so bile v skladu z VII. poglavjem Ustanovne listine OZN z resolucijo 1386²⁰ (2001) dejansko vzpostavljene. Njihova osrednja naloga je bila podpora afganistanski prehodni vladi pri vzdrževanju varnosti v okolici Kabula, kar je podrobneje opisano v Vojaško tehničnem sporazumu iz leta 2002, ki opredeljuje sodelovanje med poveljnikom ISAF in afganistansko prehodno vlado. V maju 2002 je VS OZN z resolucijo 1413 (2002) podaljšal mandat ISAF za nadaljnega pol leta. 27. novembra 2002 pa je sprejel resolucijo 1444 (2002) s katero je silam podaljšal mandat do konca leta 2003. Z resolucijami 1510 (2003), 1536 (2003), 1563 (2004) in 1623 (2005) je bil mandat sil ISAF nadalje podaljšan in razširjen na območja izven Kabula, s čimer je bila dana tudi podlaga za vzpostavitev skupin za obnovo provinc (Provincial Reconstruction Teams – PRT) (internet 12).

ISAF I je vodila Velika Britanija, od decembra 2001 do junija 2002. Sile je prispevalo 18 držav, izmed teh je bilo 14 držav članic Nata (Belgija, Bolgarija, Češka, Danska, Francija, Nemčija, Grčija, Italija, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Romunija, Španija in Turčija). Naslednji šestmesečni kontingent – ISAF II, je vodila Turčija, od junija 2002 do februarja 2003 in ISAF III sta skupno vodili Nemčija in Nizozemska, od februarja do avgusta 2003. Velikost sil je neprestano naraščala, tako po številu pripadnikov enot ISAF, kakor tudi po številu sodelujočih držav v mirovni operaciji (internet 12). Nato je že pred prevzemom poveljstva nad operacijo ISAF prispeval več kot 90% sil ter imel pomembno vlogo pri pomoči posameznim vodilnim državam operacije ISAF. Tako je Nemčiji in Nizozemski, v okviru ISAF III, nudil pomoč pri načrtovanju, zbiranju sil, vzpostavitvi komunikacijskih sistemov in zagotavljanju obveščevalnih podatkov (internet 13).

Cilji in naloge mednarodnih stabilizacijskih sil so:

- zagotavljanje pomoči prehodni vladi pri razvijanju obrambnih in varnostnih struktur,
- zagotavljanje varnega okolja,
- pomoč pri rekonstrukciji Afganistana in
- pomoč pri razvijanju in usposabljanju prihodnjih afganistanskih varnostnih sil (internet 9).

Po treh kontingentih ISAF, ki so potekali skladno z mandatom VS ZN, so poveljujoče države ZRN in Nizozemska ter Kanada spoznale, da nenehno menjavanje poveljstev in

---

²⁰ Glej prilogo 11.1.

prilagajanje misije novim zamislim pri zagotavljanju varnosti v glavnem mestu Kabul zelo vpliva na neučinkovitost mednarodnih varnostnih sil ISAF. Zato so prosile Severnoatlantski svet zveze Nato, da oblikuje enotno strategijo in prevzame poveljstvo nad ISAF (Vuk, 2004: priloga).

9.3 ISAF pod poveljstvom zveze Nato

Na pobudo Nemčije, Nizozemske in Kanade, vodilnih držav ISAF, se je 16. aprila 2003 zavezništvo odločilo, da bo prevzelo glavno vlogo v podporo ISAF. Nato je takrat že imel pomembno vlogo pri načrtovanju podpore ISAF III pod skupnim vodstvom Nemčije in Nizozemske. Prevzem strateškega vodenja in poveljevanja ter koordinacije ISAF je bilo samo logično nadaljevanje tega procesa. Slovesni prevzem vodenja 5500-članske misije je potekal 11. avgusta v Kabulu, ime, mandat in poslanstvo operacije pa se po prevzemu poveljevanja niso spremenili. Še vedno gre za mirovno operacijo OZN, ki pa jo bo s svojimi zmogljivostmi izvajal Nato. Večja in formalnejša vključitev Nata kaže dolgoročno in stalno zavezanost držav k zagotavljanju stabilnosti in varnosti za prebivalce Afganistana. Nato se je namreč obvezal, da bo v Afganistanu ostal tako dolgo, dokler bo potrebno, oziroma vsaj do leta 2007 (Nato briefing, 2005: 3).

Pred prevzemom operacije ISAF s strani Nata so se na čelu misije vsakih šest mesecev menjavale države, ki so se prostovoljno javile za to nalogo. S tem, ko je Nato prevzel vodstvo misije, se je med drugim rešil tudi vedno bolj pereč problem nenehnega iskanja nove države, ki bi po izteku šestih mesecev prevzela to nalogo. Nekdanja metoda, ko so posamezne države vodile misijo ISAF, se je obnesla kratkoročno. Nato pa zagotavlja dolgoročnejšo rešitev. Sedaj se novemu poveljstvu in višjim nacionalnim poveljstvom ni treba vsakih šest mesecev ukvarjati s celotno zadevo, to pa povečuje stabilnost in kontinuiteto vodstva misije. Poleg tega je to boljše za majhne države (med njimi je tudi Slovenija), ki bi sicer morda težko igrale vlogo vodilne države, lahko pa dajo manjši, vendar kljub temu dragocen prispevek temu mednarodnemu poveljstvu (internet 11).

Namestnik generalnega sekretarja zveze Nato Alessandro Minuto Rizzo je na slovesnosti ob prevzemu poveljstva dejal: "Nato ima veliko izkušenj z vodenjem in nudenjem podpore operacijam za vzdrževanje miru (izvajanje mirovnih operacij v bivši Jugoslaviji). Te izkušnje bodo še posebej dragocene v Afganistanu, kjer bo zavezništvo nudilo podporo silam ISAF in afganistanskim oblastem". Po besedah operativnega poveljnika sil ISAF Jacka Deverella prevzem misije v Afganistanu s strani zveze Nato predstavlja prelomnico

v razvoju zavezništva, ki je tako dobilo veliko uporabno vrednost za spopadanje z novimi varnostnimi grožnjami prihodnosti (internet 10).

Nato se je obvezal, da bo v mirovni operaciji zagotavljal vse potrebno za delovanje poveljstva v Kabulu, imenoval je poveljnika sil, (ki ga je izmed sodelujočih držav Nato določil vrhovni poveljnik zavezniških sil za Evropo), omogočal pa bo tudi usklajevanje, poveljevanje in nadzor na strateški ravni s strani SHAPE. Za politično usmerjanje in usklajevanje poteka operacije bo skrbel Severnoatlantski svet.

Poveljnik zveze Nato v Afganistanu general Gliemeroth je položaj v Afganistanu označil kot relativno varen in dodal, da je misija ISAF, ki je prva misija zveze Nato v njeni zgodovini in se izvaja izven evroatlantskega območja, dokaz, da se le-to uspešno prilagaja novim izzivom. Pripadniki sil ISAF nadaljujejo z izgradnjo varnostnih struktur in urjenjem policijskih sil ter v veliki meri podpirajo izgradnjo nove afganistanske vojske, s čimer krepijo afganistanske prehodne oblasti, je še dejal. Sile ISAF tudi nadaljujejo z nadzorom predvidenega območja, izvajajo projekte civilno-vojaškega sodelovanja in sodelujejo z lokalnim prebivalstvom pri izgradnji države. Po Gliemerothovih besedah je vključenost zveze Nato v dejavnosti ISAF pomembna predvsem zato, ker zagotavlja kontinuiteto, institucionalni spomin, dolgoročno perspektivo in izmenjavo izkušenj med osebjem misije. Ni dvoma, da je Nato prava organizacija za izvajanje te misije, saj bo uporabil svoje zmogljivosti in operativne izkušnje za njeno uspešno izvedbo (internet 9).

9.4 Glavne naloge ISAF

Glavne naloge ISAF so zagotavljanje varnega okolja, ponovna vzpostavitev afganistanskih organov oblasti, izboljšanje zmogljivosti afganistanske policije in oboroženih sil, upravljanje mednarodnega letališča Kabul in zagotavljanje ukrepov za zaščito sil ter boljše poznavanje razmer. Najpomembnejša od teh je pomoč prehodnim afganistanskim oblastem pri zagotavljanju varnega okolja v Kabulu in njegovi okolici, kar bo pripomoglo k zgraditvi novega Afganistana (Šket, 2005: 15). ISAF v ta namen izvaja patrolje v 16 različnih policijskih območjih v Kabulu in njegovi okolici, pri tem pa več kot tretjina patrolj sodeluje s kabulsko mestno policijo.

Na politični ravni ISAF tesno sodeluje z afganistanskimi oblastmi, Misijo OZN za pomoč v Afganistanu (United Nations Assistance Mission to Afghanistan – UNAMA), agencijami OZN, mednarodnimi organizacijami in nevladnimi organizacijami. Kot del tega procesa je ISAF oblikoval skupine za povezavo v vseh oddelkih Afgnistanskih prehodnih oblasti in

misijo OZN za pomoč v Afganistanu (UNAMA). Vzporedno z omenjenimi nalogami izvaja ISAF po vsem mestu tudi projekte civilno-vojaškega sodelovanja (CIMIC – Civil Military Cooperation), pri čemer se osredotoča na zagotavljanje temeljnih življenjskih potreb, kot so oskrba s svežo vodo in električno energijo ter zatočišča, in na izboljšavo infrastrukture, uničene v 23-letnih konfliktech. V okviru CIMIC se obnavljajo zdravstvene zmogljivosti in šole.

Prvotni mandat je sile ISAF omejeval na operacije v Kabulu in na okoliškem območju, toda oktobra 2003 je resolucija 1510 Varnostnega sveta ZN omogočila razširitev območja delovanja. V okviru te resolucije se VS strinja, da bo širitev mandata ISAF pozitivno vplivala na prizadevanja pri vzpostavljanju in utrjevanju afganistanske oblasti. Podloga za širitev misije ISAF so skupine za obnovo provinc (Provincial Reconstruction Team – PRT), s katerimi bodo poskušali izkoristiti vpliv na oblikovanje takšnih okoliščin, ki bodo imele učinek na stabilizacijo regije ter bodo omogočale obnovo in izvajanje aktivnosti, povezanih z graditvijo državnosti (Vuk, 2004: priloga).

Nato je privolil v razširitev območja delovanja v Afganistanu, še posebej s pomočjo začasnih namestitev sil zunaj Kabula in prevzemom vojaškega poveljstva nad precejšnjim številom ekip za regionalno obnovo, ki pomagajo pri stabilizaciji posameznih regij. Z začetno pomočjo ekipe pod nemškim vodstvom v Kunduzu je ISAF počasi širil svojo vlogo pri podpori drugih ekip za regionalno obnovo. S tem, ko mednarodna skupnost Afganistancem pomaga znova zgraditi njihovo državo, se v Afganistanu nenehno pojavljajo številni novi izzivi.

Nato se je obvezal, da bo v Afganistanu ostal, dokler ga bodo tam potrebovali. Ta poteza Nata je tudi dokaz njegove odločnosti, da se spopade s pomembnimi varnostnimi izzivi z uporabo svojih izkušenj in strokovnega znanja iz načrtovanja ter izvajanja kompleksnih večnacionalnih operacij, ki združujejo članice in nečlanice Nata.

9.5 Vojaška struktura in sestava ISAF

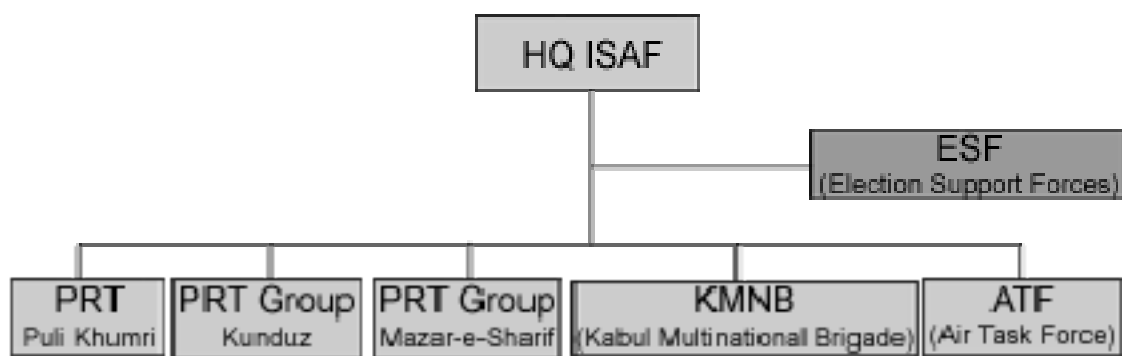
Za vodenje ISAF je odgovorno operativno poveljstvo Joint Forces Command North (JFC North) v Brunssumu. Kljub temu, da ima Nato in poveljnik JFC North popolno odgovornost za ISAF, poveljevanje kopenskim silam v Kabulu še vedno rotira vsakih šest mesecev med vodilnimi državami. Tako je četrto operacijo vodila Nemčija, peto Kanada, medtem ko je operacija ISAF

VI potekala pod vodstvom EUROCORPS²¹. Sile ISAF VII je vodila Turčija. Od avgusta 2005 silam ISAF VIII poveljuje italijanski generalpodpolkovnik Mauro del Vecchio (internet 11).

Večnacionalnost je ključna značilnost ISAF, saj v tej operaciji deluje več kot 9000 pripadnikov kopenske vojske, mornarice in letalskih sil, ki prihajajo iz 37²² različnih držav. Kot sem že omenila, je ISAF podrejen Skupnemu poveljstvu sil v Brunssumu (JTC North), ki ga vodi Nato in je pod političnim nadzorom Severnoatlantskega sveta. Severnoatlantski svet politično usmerja ISAF in tesno sodeluje z nečlanicami Nata, ki prispevajo sile za ISAF. Da bi izboljšali politično sodelovanje z državo, je Nato imenoval Hikmeta Cetina, bivšega turškega ministra za zunanje zadeve, za civilnega predstavnika. Njegova naloga je dajati nasvete Severnoatlantskemu svetu, od njega pa prejema navodila za delovanje. Tesno sodeluje s poveljnikom ISAF, afganistanskimi oblastmi in UNAMA ter vsemi ostalimi mednarodnimi skupinami, ki so prisotne v Afganistanu (Nato briefing, 2005: 5).

Strateško koordinacijo, poveljevanje in nadzor izvaja SHAPE – Supreme Headquarters Allied Powers Europe. V sklopu tega deluje mednarodna kordinacijska skupina za ISAF, ta pa povezuje vse nečlanice Nata, ki prispevajo sile za ISAF. JFC North deluje kot operativno poveljstvo in zagotavlja vez med SHAPE in poveljstvom ISAF v Kabulu (Nato briefing, 2005: 6).

Struktura ISAF VI:

Vir: (internet 16)

²¹ Eurocorps so vojaške sile EU in Nata, ki jih večinoma sestavljajo pripadniki petih držav: Belgije, Francije, Nemčije, Luksemburga in Španije. Na poveljstvu v Strasbourgu pa so poleg njih še pripadniki Avstrije, Kanade, Finske, Grčije, Italije, Nizozemske, Poljske, Turčije in Velike Britanije.

²² Države, ki sodelujejo oziroma so sodelovale v silah ISAF-a so: Albanija, Avstrija, Azerbajdžan, Belgija, Bolgarija, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Hrvaška, Islandija, Irska, Italija, Kanada, Latvija, Litva, Liksemburg, Makedonija, Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Nova Zelandija, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Švica, Turčija, Velika Britanija in Združene države Amerike.

Sile in poveljstvo v Kabulu od 9. avgusta 2004 zagotavlja Eurocorps, ki jih večinoma sestavljajo pripadniki petih držav, in sicer Belgije, Francije, Nemčije, Luksemburga in Španije. Na poveljstvu ISAF deluje več kot 600 pripadnikov iz 36 držav in služi kot operativno poveljstvo, enote pa predstavljajo trije elementi.:

- **KMNB – Kabul Multinational Brigade** (Mednarodna brigada v Kabulu) je sestavljena iz treh mednarodnih bojnih skupin, ki jih vodijo Nemci, Francozi in Kanadčani. Brigada je odgovorna za taktično poveljevanje kopenskim silam. Pripadniki prihajajo iz več kot 30 držav, največ (približno 2000) iz Nemčije in Francije.
- **PRT – Provincial Reconstuction Teams** (Skupine za obnovo provinc) delujejo v sklopu operacije v severnem operativnem območju. Z njimi skušajo v območjih izven Kabula ustvariti »ISAF effect«, kar z drugimi besedami pomeni razširitev varnosti tudi na druga območja v Afganistanu.
- **ATF – Air Task Force**

9.6 Skupine za obnovo provinc in vloga ISAF

Skupine za obnovo provinc (PRTs²³) so bile ustanovljene z namenom, da bi krepile civilno-vojaške odnose v regiji in pomagale prehodni afganistanski vladi pri utrjevanju oblasti, razvoju stabilnega in varnega okolja v regiji, pri vzpostavljanju dobrih odnosov z lokalnimi oblastmi, pri obveščanju ter sodelovanju pri izvajanju reforme varnostnega sektorja in obnove. Sestava in geografski obseg delovanja skupine za obnovo provinc sta odvisna od države, ki prevzame njeno vodenje in delovanje v določeni provinci. Vsaka provinca ima posebnosti, ki jih je potrebno upoštevati, saj se civilizacijsko in kulturno zelo razlikujejo. Na delovanje skupin močno vplivajo tudi varnostne razmere v provinci, navzočnost drugih mednarodnih organizacij, pa tudi podpora in sodelovanje lokalne oblasti.

Koncept skupin za obnovo provinc je prilagodljiv, dopolnjuje se z izkušnjami, predvsem pa poskuša slediti zahtevam in pričakovanjem lokalnih prebivalcev. Leta 2004 je bilo, skladno z načrti, predvidenih že 13 vzpostavljenih PRT. Prve tri skupine pod vodstvom ZDA, so bile vzpostavljene v Gardezu decembra 2002, Bamyanu februarja 2003, septembra 2003 so jo predali Novozelancem in v Konduzu marca 2003. Četrta je bila vzpostavljena v Mazar-i-Šarifu julija 2003 pod vodstvom Velike Britanije. Koalicijske sile

---

²³ Provincial Reconstruction Teams

so poleg teh leta 2003 vzpostavile še skupine za obnovo provinc v Parwanu, Heratu in Kandaharju. Leta 2004 so koalicijske sile, pod poveljstvom ZDA, vzpostavile PRT še v Jalalabadu, Khosti, Gazni, Terin Quotu, Qalatu in Assadabadu.

Nemški PRT v Konduzu je bil prvi, ki je deloval pod poveljstvom zveze Nato. Na tem območju bo v dveh do treh letih delovalo po prehodnih ocenah delovalo približno 450 ljudi. V skupini delujejo številni nemški resorji, in sicer ministrstvo za zunanje zadeve, ministrstvo za obrambo, ministrstvo za notranje zadeve, ministrstvo za ekonomsko sodelovanje in razvoj ter drugi.

PRT je sestavljen iz vojaškega in civilnega dela. Prvi opravlja naloge vzdrževanja miru, varnosti in zaščite civilnega dela, drugi pa je namenjen predvsem obnovi območja z lastnimi finančnimi in materialnimi viri. Poleg tega si civilni del prizadeva tudi za širše cilje, na primer krepitev centralne afganistanske oblasti, demokratičnih institucij itd. Vojaški del sodeluje med drugim še pri podpori razorožitve, demobilizacije, reintegracije in usposabljanju ter vzpostavljanju afganistanskih nacionalnih sil.

Pilotski projekt v Konduzu je bil mišljen kot prvi korak k postopni širitvi misije ISAF v Afganistanu. Z njim so spremljali smiselnost uporabe mednarodnih varnostnih sil ISAF in pridobivali izkušnje za kasnejšo odločitev o obliki širitve misije Nata zunaj območja Kabul. Zveza Nato je namreč želela s prevzemanjem poveljstev nad že obstoječimi PRT oblikovati in zagotoviti enotno izvajanje strategije Nata za Afganistan. Sodelovanje med PRT in poveljstvom ISAF poteka predvsem na varnostnem področju, saj ISAF prevzema poveljstvo le nad vojaškim delom PRT (Vuk, 2004: priloga).

Postopno prevzemanje poveljevanja nad obstoječimi PRT in oblikovanje novih je potekalo po fazah in je bilo odvisno od ocene tveganosti, posameznih regionalnih izzivov in prispevka držav, saj je potrebno zagotavljati zmogljivosti razširjene misije ISAF dalj časa. Prva faza širitve je geografsko obsegala severni Afganistan s prevzemom poveljstva nad petimi PRT, druga faza bi obsegala zahodni Afganistan, širitev pa bi pozneje zajela tudi jug in vzhod Afganistana. Zavezništvo predvideva, da bi lahko bili vsi PRT pod poveljstvom Nata do konca leta 2005. V začetku leta 2006 naj bi ISAF tako deloval na celotnem ozemlju Afganistana. S svojo širitvijo na zahod Afganistana (2.faza širitve), konec maja 2005, ISAF kaže na dolgoročno zavezanost mednarodne skupnosti za stabilnost in varnost prebivalcev Afganistana. Hkrati s širitvijo na zahod države so pričeli z izvidništvom in drugimi pripravami za tretjo fazo širitve ISAF na jug Afganistana, ki je načrtovan proti koncu leta 2005 (Šket-Jarm, 2005: 11).

Uspešnost vzpostavljanja in delovanja PRT v afganistanskih provincah bo pomembno vplivala na utrjevanje varnosti in stabilnosti ter izvajanje političnih in gospodarskih reform v celotnem Afganistanu. Tako bi izpolnili tudi prizadevanja in pričakovanja centralne oblasti, agencij ZN, lokalnega prebivalstva, donatorjev, pa tudi mednarodnih in lokalnih nevladnih organizacij (Vuk, 2004: priloga).

9.7 Ovrednotenje dosedanjega dela ISAF

Naloga ISAF je predvsem vezana na zagotavljanje varnega okolja, pomoč pri vzpostavitvi obrambnih in varnostnih struktur ter na splošno pri rekonstrukciji Afganistana. (Ne)varnost je v Afganistanu ključnega pomena za njegovo obnovo. Brez zagotovitve določene stopnje varnosti v državi, prizadevanja za gospodarski razvoj, politično stabilnost, socialni razvoj, obnovo države in spravo med etičnimi skupinami, ne bo pozitivnih rezultatov, hkrati pa se bo ponovno pojavila možnost za izbruh večjih konfliktov.

Dosedanji dosežki na področju varnosti vključujejo: ustanovitev afganistanske vojske (Afghan National Army – ANA) in afganistanskih nacionalnih policijskih sil, začetek reforme Ministrstva za obrambo, izvajanje programa DDR²⁴, prizadevanja na področju razminiranja, oblikovanje strategije za boj proti proizvodnji prepovedanih drog, itd (Securing Afghanistan's Future, 2004: 63). Medtem ko obnovitvene aktivnosti v Kabulu in ostalih večjih mestih zelo dobro potekajo, je razvoj v odmaknjenih podeželskih delih države veliko bolj počasen²⁵. V Petersberški deklaraciji iz decembra 2002 je bilo ameriškim, britanskim, turškim ter vsem ostalim sodelujočim silam izraženo priznanje za dosedanje dobro opravljeno delo v Afganistanu, hkrati pa pozdravljeno delovanje mednarodnih mirovnih sil ISAF (internet 13). Vsi se namreč zavedajo, da bi bila brez prisotnosti omenjenih mirovnih sil verjetnost ponovnega izbruha nasilja ter nastanka ugodnih razmer za bivanje teroristov zelo velika, slednje pa bi pomenilo veliko grožnjo ne le afganistanski vladi in prebivalstvu, ampak tudi mednarodnemu miru in varnosti.

ZDA so prevzele vodilno vlogo pri mednarodnih prizadevanjih za usposabljanje Afganistanske nacionalne vojske. Nemčija ima glavno vlogo pri usposabljanju Nacionalne policije, Italija nudi pomoč Afganistanu pri pravni reformi, Velika Britanija pa se ukvarja z bojem proti nelegalni proizvodnji in trgovanju z drogami (Nato briefing, 2005: 7).

---

²⁴ V Petersburgu pri Bonnu leta 2002 se je sklenila druga mednarodna konferenca za mir in stabilnost v Afganistanu, kjer so med drugim sprejeli tudi načrt za izvedbo procesa razoroževanja, demobilizacije in reintegracije - DDR (Disarmament, Demobilisation and Reintegration) (Furlan, 2005: 54).

²⁵ Predvsem zaradi še vedno odvijajočih se spopadov, zaradi katerih niso ustvarjeni pogoji za obnovo.

9.7.1 Afganistanska nacionalna vojska – ANA

Ustanovitev apolitične in učinkovite afganistanske nacionalne vojske je predpogoj za varnost in stabilnost Afganistana. Njena naloga ne bo obramba države pred napadom tujih oboroženih sil²⁶, ampak varovanje države pred opozicijskimi skupinami, katerih namen je škodovanje avtoriteti nove oblasti. Služila pa bo tudi kot simbol nacionalne enotnosti, saj bodo v njej skupaj delovali pripadniki različnih etičnih skupin. Čeprav se v procesu usposabljanja in delovanju pripadnikov ANA pojavljajo različne ovire oziroma problemi (nepismenost, dezertiranje, itd)²⁷, je mogoče pričakovati, da bo cilj – 20.000 za delovanje usposobljenih pripadnikov do leta 2007 – kljub vsemu dosežen. Sodelovali bodo s koalicijskimi silami v bojih proti opozicijskim skupinam in mednarodnimi silami ISAF. V procesu usposabljanja v Kabulu (Kabul Military Training Centre) je bilo pod ameriškim vodstvom do leta 2004 usposobljenih 5.200 pripadnikov ANA. Tako posamezne enote ANA že delujejo neodvisno od koalicijskih sil in izvajajo določene operacije v južnem delu države proti ostankom talibanskega režima brez pomoči ZDA (Securing Afghanistan's Future, 2004: 88)

Pri oblikovanju in usposabljanju ANA je bistvenega pomena tudi program DDR, katerega bistvo je razorožiti, demobilizirati odvečno vojaško osebje in ga ponovno vključiti v družbeno življenje. Razoroževanje in demobilizacija se uspešno izvajata, saj se je po nekaterih podatkih že okrog 60.000 pripadnikov umaknilo iz vojaške sfere (internet 13). Večji problem predstavljata reintegracija demobiliziranih vojakov nazaj v družbo. Brez zagotovitve ustreznih zaposlitvenih možnosti obstaja nevarnost, da se bodo bivši bojavniki začeli ukvarjati z nelegalnimi posli, obstaja pa celo možnost vzpona nelegalnih oboroženih skupin (internet 12).

V vseh pogledih poteka razvoj ANA uspešno, posebej pa je pomembno, da so jo sprejeli ljudje in jo podpirajo. Dolgoročno je predvidena z mednarodne strani pomoč pri vzpostavitvi regionalnih poveljniških centrov, logističnih in obveščevalnih enot. Večji problem trenutno predstavlja obnova in izgradnja vojaške infrastrukture, za kar bo potrebno pridobiti še veliko investorjev. Vse do takrat pa ANA ne bo sposobna delovati brez pomoči ISAF oziroma koalicijskih sil (internet 13).

---

²⁶Afganistan in sosednje države (Pakistan, Tadžikistan, Uzbekistan, Turkmenistan, Iran in Kitajska) so namreč že 22. decembra v Kabulu podpisale Deklaracijo o dobrih medsosedskih odnosih (Declaration on Good-Neighbourly Relations), s katero so se zavezale, da se ne bodo vmešavale v notranje zadeve Afganistana (Securing Afghanistan's Future, 2004: 82).

²⁷Za svoje delo prejema pripadniki ANA v južni provinci od ameriških oblasti plačilo 75 ameriških dolarjev na mesec, obljubljen jim je bil tudi dodatek 2 ameriških dolarjev za nevarne operacije, ki pa ga še nikoli niso videli. Zato prihaja do nezadovoljstva in zniževanja morale med vojaki, posledice pa so dezertacije (ISAF – International Media Press Review, 16.6. 2005).

9.7.2 Nacionalna policija

Jedro učinkovite notranje varnostne strukture je nacionalna policijska uprava, ki deluje v skladu z mednarodnimi policijskimi standardi ter uživa zaupanje in spoštovanje ljudstva. Oblast si je do decembra 2005 zadala cilj ustvariti 50.000-člansko uniformirano policijo, ki jo bo podpirala 12.000-članska mejna policija. Verjetno bo to stanje doseženo nekoliko kasneje, saj mentorji niso računali s tem, da bodo morali usposabljati nepismene kandidate, ki na koncu ne bodo mogli napisati poročila o kriminalnem dejanju ali zapisati izjave priče, poleg tega pa v policijskih enotah manjka še veliko osnovne opreme (ISAF – International Media Press Review, 16.6. 2005). Dosedanji dosežki na tem področju obsegajo: ponovno ustanovitev centralne policijske uprave v Kabulu, ponovno odprtje kabulske Policijske akademije, ustanovitev neprekinjenega programa usposabljanja, ustanovitev Sklada za zakon in red v Afganistanu (Law and Order Trust Found in Afghanistan – LOTFA) za pokrivanje stroškov delovanja policije (predvsem plač) in preskrbo policije s potrebno opremo (Securing Afghanistan's Future, 2004: 85).

Reforma notranjega ministrstva in usposabljanje policijskih enot v zaupanja vredne izvrševalce vladavine prava sta v polnem teku. Nemčija ima v okviru ISAF vodilno vlogo pri usposabljanju policijskih sil, pri čemer gre za svetovanje, mentorstvo, pomoč in skupno patroljiranje. Večji problem znotraj policije predstavlja le korupcija, ki pa si jo prizadevajo odpraviti s povečanjem mesečne plače za večino uslužbencev na 70 ameriških dolarjev, kar je v državi, ki ima BDP²⁸ na prebivalca nekaj sto ameriških dolarjev, zelo lep mesečni prihodek.

9.7.3 Boj proti proizvodnji nelegalnih drog

Nelegalna proizvodnja drog se je v zadnji desetih letih občutno povečala, še vedno narašča in predstavlja alternativo drugim legalnim gospodarskim dejavnostim, saj proizvodnja maka zajame določen procent obdelovalne zemlje in delovne sile ter pomeni velik delež trgovine s sosednjimi državami. Nelegalna proizvodnja in prodaja opija, ki se odvija pod okriljem neformalne ekonomije in je v veliki meri povezana tudi s kriminalnimi združbami sosednjih držav, je v nasprotju z interesi vlade²⁹ in cilji obnove države. Leta 2002 je bil izvoz opija ocenjen na vrednost več kot 2 milijardi ameriških dolarjev, kar naj bi v tem letu predstavljalo več kot tri četrtine svetovne ponudbe (Securing Afghanistan's Future, 2004: 5).

---

²⁸ BDP – bruto družbeni produkt

²⁹ Prihodkov v neformalni ekonomiji ne more nadzirati niti obdavčiti, hkrati pa ne more nadzirati kriminala, ki je s tem povezan.

V neurejenih vojnih razmerah so bili v Afganistanu izredno ugodni pogoji za pridelavo prepovedanih drog, ki so v bistvu pomenile pomemben vir prihodka prebivalstva. Proizvajalci so si utrdili položaj na svetovnem trgu, saj proizvodnja opija v Afganistanu predstavljala velik del svetovne proizvodnje opija. Da bi svoj položaj v prihodnosti tudi ohranili, se proizvajalci povezujejo z opozicijskimi skupinami, ki nasprotujejo nacionalni enotnosti Afganistana, novi državnih oblasti ter vladavini prava, podpirajo teroristične skupine, pogosto pa so vpleteni v trgovino z orožjem. Z vsem tem skrbijo za vzdrževanje negotovih razmer v državi (internet 13).

Cilji in naloge za delovanje na področju boja proti proizvodnji prepovedanih drog so bili leta 2003 objavljeni v Nacionalni strategiji za nadzor nad drogami (National Drug Control Strategy – NDCS), ki obsega pet ključnih elementov: zagotovitev alternativnih življenjskih možnosti za afganistanske pridelovalce maka, razširitev izvajanja zakona o drogah na celotno območje Afganistana, izpolnitev zakonodaje za nadzor nad drogami, ustanovitev učinkovitih institucij in predstavitev preventivnih programov ter programov za odvajanje od drog. Splošni cilj je preprečiti in odstraniti proizvodnjo, porabo in trgovanje prepovedanih drog znotraj države ter omejiti izvoz Afganistana do leta 2012. Zavedati se je potrebno, da bo državi to uspelo le, če bo zagotovljena gospodarska rast in proizvajalcem maka ponujene alternativne dejavnosti za preživetje (Securing Afghanistan's Future, 2004: 85). Vsekakor pa je prvi pogoj, da se ustvari mirno in varno okolje, v katerem se bodo začrtani cilji lahko dosegli.

Reševanje opijske nevarnosti je tako odvisno tudi od vloge ISAF, saj bi se morala njegov mandat in dolgoročna strategija Nata za Afganistan nenehno dopolnjevati skladno s spremenjenimi okoliščinami. Mirovna operacija bo morala sčasoma prevzeti tudi druge varnostne naloge, ki niso neposredno povezane z zagotavljanjem varnosti. Za napredek pri obnovi države bo tako treba v ISAF in obstoječih PRT-jih prej ali slej začeti razmišljati o možnostih za učinkovito podporo afganistanskim oblastem pri preprečevanju te nevarnosti, ki ogroža državno ureditev. To pa ne bo imelo pravega učinka, dokler država ne bo očiščena notranjih nasprotnikov (Vuk, 2005: 24).

Dosežki na področju preprečevanja pridelovanja in trgovanja z drogami so majhni, vendar še kako pomembni. Kljub temu, da ima mednarodna skupnost pred seboj še veliko dela, ne smemo zanemariti prizadevanj posameznih držav. Velika Britanija, ki ima vodilno vlogo na področju preprečevanja proizvodnje in trgovanja z mamili, je zelo aktivna v svojih prizadevanjih, ZDA nudijo predvsem denarno pomoč, Italija usposablja sodnike in tožilce, in ne nazadnje prispevek Nemčije, ki izobražuje afganistansko nacionalno policijo, znotraj katere so enote za boj proti drogami (Counter-Narcotics Police of Afghanistan – CNPA) (internet 13). Enote za boj proti drogami so bile predvsem v zadnjem času zelo aktivne in učinkovite, saj so zasegle precejšnjo

količino drog. Kot je mogoče razbrati iz novic, se v Afganistanu pogosto zgodi, da enote za boj proti drogam pošiljke opija, heroina ali kemičnih snovi za pridelavo drog zasežejo v tonah in ne v gramih oziroma kilogramih, kot se to dogaja pri nas. Tako Kabul Weekly (1.6.2005: 1) poroča o zaseženih 2,5 tonah na največji tržnici na meji s Pakistanom, kjer se na dan izmenja tudi do 1.000 preprodajalcev in tihotapcev z opijem ali heroinom. Kabul Weekly v istem članku navaja še, da je bilo le nekaj dni pred tem dogodkom v vasi Bahram Shah zaseženih 550 kg heroina in 3,5 tone kemičnih sestavin za pridelavo heroina.

Problem preprečevanja pridelave in trgovanja z drogami ostaja še vedno velik. Predvsem je zaskrbljujoče, da večino heroina, porabljenega v Evropi, pridelajo v Afganistanu. Ravno iz tega razloga je predsednik Hamid Karzai izpostavil, da bi bilo potrebno zmanjšati porabo in s tem povpraševanje po teh substancah v Evropi, s čimer bi pripomogli k zmanjšanju zanimanja za pridelavo drog v Afganistanu (internet 13).

9.7.4 Pomoč pri izvedbi volitev in vračanju beguncev ter notranje razseljenih oseb

Pomen prisotnosti in pomoči ISAF se Afganistanu kaže v več pogledih. Poleg opisanega je imel ISAF pomembno vlogo tudi pri izvedbi predsedniških volitev oktobra 2004 ter parlamentarnih in provincialnih septembra 2005. Nato je zagotovil za čas volitev več kot 2.000 dodatnih sil, ki so pomagale zagotavljati varno okolje, v katerem bi volitve potekale nemoteno. Naloga ISAF je bila nudenje pomoči Afganistanski nacionalni vojski in policiji pri zagotavljanju varnega okolja v času volitev, tako v zraku kot na kopnem. Primarna odgovornost ISAF v času volitev se je nanašal na preprečevanje in odzivanje na kritične situacije v območju delovanja ISAF, ki jo zajema Kabul, severne in zahodne province v Afganistanu. Sile so bile pripravljene na delovanje od popolnoma rutinskih nalog in vse do operacij, ki zahtevajo hiter vojaški odziv. V obeh primerih so volitve potekale brez večjih izgredov. Iz tega lahko sklepamo, da je ravno prisotnost mednarodnih varnostnih sil odvrnila opozicijske sile od napadov v času volitev. Mednarodne sile pa so že v prvi fazi z vzpostavitvijo miru in varnosti omogočile, da se je oblast sploh lahko vzpostavila in začela delovati, saj v razmerah nenehnega vojskovanja učinkovito delovanje oblasti nemogoče (internet 12).

Pokazatelj uspešnega delovanja ISAF je tudi število beguncev in notranje razseljenih oseb, ki so se vrnile in se še vedno vračajo v Afganistan. V zadnjih dveh letih se je okoli 2,5 milijona od ocenjenih 5,9 milijonov afganistanskih beguncev vrnilo v Afganistan, 600.000 notranje razseljenih oseb od milijon ocenjenih oseb pa se je vrnilo v svoj rodni kraj. Kljub temu zunaj države še vedno ostaja 3,4 milijone beguncev, v južnih in zahodnih provincah države pa se nahaja še okrog 200.000 razseljenih oseb (internet 11). Glavni razlog za njihov beg so predstavljali oboroženi spopadi, zaradi katerih je bila ogrožena njihova varnost, in nemogoče življenjske razmere.

Veliko število vrnitev v letih 2003 in 2004 po eni strani kaže pozitivno informacijo o stabilizaciji Afganistana, a po drugi strani pomeni občuten pritisk na šibko državno strukturo in finančne vire. Splošni cilj vlade je tudi v prihodnosti podpirati prostovoljno, varno in dostojno vračanje afganistanskih beguncev in razseljenih oseb v izbrane skupnosti ter jim hkrati zagotavljati tudi zaščito in humanitarno pomoč (Securing Afghanistan's Future, 2004: 18). Vse to ne bi bilo mogoče, če mednarodna skupnost ne bi z vojaškimi sredstvi omogočila nemotenega delovanja različnih agencij OZN, ostalih mednarodnih, predvsem humanitarnih, in tudi številnih nevladnih organizacij (internet 9).

Na splošno lahko zaključimo, da je prisotnost mednarodnih varnostnih sil ISAF ključnega pomena za vse dejavnosti, ki potekajo v okviru obnove države, saj jih brez zagotovitve mirnega in varnega okolja ne bi mogli izvajati. Kljub napredku v Afganistanu ostajajo za

mednarodno skupnost v tej državi še vedno veliki izzivi. Največja grožnja ISAF predstavljajo teroristične skupine, delujoči ostanki talibanskega režima in al Kaide, ki ustvarjajo vzdušje negotovosti. Največji izziv ostaja boj proti proizvodnji in prodaji drog, organiziran kriminal, krhka država in pomoč pri izgradnji ter obnovitvi države (Nato briefing, 2005: 7). Naloga obnove države je prvotno v rokah Afganistancev, medtem ko je glavna naloga Nata ustvariti preko mirovne operacije ISAF stabilnost v državi, kar je prvi pogoj za uspešno obnovo države. Prva mirovna operacija izven evroatlantskega območja Nata kaže na voljo in sposobnost zavezništva spoprijeti se z novimi izzivi, kjer koli in kadar koli se pojavijo, z namenom koristiti vsem vpletenim: Afganistanu in njegovim prebivalcem, Združenim narodom in širši mednarodni skupnosti. Slednje lahko povemo tudi skozi besede generalnega sekretarja Jaap de Schefferja: »Afganistan je glavna prioriteta Nata. Naša lastna varnost je tesno povezana s prihodnostjo stabilnejšega in varnejšega Afganistana, kjer bodo državljani lahko ponovno obnovili svoja življenja po več desetletjih vojn« (Nato briefing, 2005: 1,2).

9.8 Slovensko sodelovanje – prispevek Slovenije k ISAF

Vlada RS je 22. maja 2003 sprejela sklep, da bo Slovenija za vzpostavitev mirovnih sil ISAF IV, za čas od avgusta 2003 do marca 2004, ponudila oddelek 11 pripadnikov SV iz sestava 1. brigade SV. Slovenija bi s svojimi prizadevanji v Afganistanu prispevala k zagotavljanju mednarodne varnosti in stabilnosti ter uresničevala sklepe in prošnje OZN. Aktivnosti Republike Slovenije v Afganistanu so del širših naporov mednarodne skupnosti za vzpostavitev miru, varnosti in stabilnosti v tem delu sveta.

Zaradi sklepa ustavnega sodišča o začasni ustavitvi vseh postopkov varnostnega preverjanja oseb in izdaje dovoljenj do tajnih podatkov sklepa vlade ni bilo mogoče izpolniti. Vlada je junija 2003 sprejela sklep, da se preloži sodelovanje Slovenije v ISAF za šest mesecev.

Z uveljavitvijo zakona o spremembah in dopolnilih zakona o tajnih podatkih pa so ponovno stekli postopki priprav SV za sodelovanje. Vlada je v decembru 2003 sklenila, da bodo slovenski vojaki z opremo odšli v Afganistan predvidoma do 25. februarja 2004, glavnina skupine pa predvidoma prvi teden marca (internet 10).

Do sedaj so odšli v Afganistan že štirje slovenski kontingenti. Posamezni kontingent opravlja svoje naloge šest mesecev, nakar odide v Afganistan naslednji. Slovenija bo najverjetneje tudi v prihodnje podpirala mednarodne sile ISAF v sorazmerju s svojimi zmožnostmi.

Dne 25. februarja je tako odšla v operacijo ISAF v Afganistan predhodnica kontingenta Slovenske vojske, s čimer je bil postavljen nov mejnik v razvoju naše vojske. Osemnajst pripadnikov, pretežno iz odreda za specialno delovanje, je odšlo na izvajanje izvidniških nalog v sestavi mednarodnih varnostnih sil ISAF. Po letu 1991 je to najzahtevnejša aktivnost kakšne slovenske enote. Nikoli do sedaj enote niso delovale tako daleč od domovine, v tako nevarnih in zahtevnih okoliščinah. Prav tako so bile priprave na področju logistike med najobsežnejšimi in zahtevnejšimi do sedaj (Furlan, 2004: 6).

V prvem kontingentu je bilo enajst pripadnikov bojne skupine in poveljnik kontingenta, major Peter Zakrajšek, ki je opravljal dolžnosti v poveljstvu brigade, in podčastniki za izvajanje operativnih nalog nacionalnega podpornega elementa. Bojna skupina je delovala v sestavi mednarodne brigade in izvajala predvsem izvidniške naloge za potrebe nadrejenega poveljstva. V opremi kontingenta je bilo 62 palet tovora (sredstva za zagotavljanje 14-dnevne oskrbe kontingenta) in pet vozil (štiri vozila hummer in transportno vozilo unimog), kar znaša skoraj 40 ton. Njihova prisotnost v okviru ISAF-a je trajala od marca do avgusta 2004.

V drugem slovenskem kontingentu je bilo 27 pripadnikov Slovenske vojske, od tega enajst pripadnikov bojne skupine in poveljnik kontingenta, ki je opravljal dolžnosti v poveljstvu brigade, podčastniki za izvajanje operativnih nalog nacionalnega podpornega elementa ter sedem gasilcev, ki so bili nastanjeni na letališču v Kabulu. Izvajanje njihovih nalog je bilo omejeno na Kabul. Njihove primarne naloge so bile izvidovanje v območju delovanja ISAF-a, vojaška prisotnost in ohranjanje miru. Delovali so pod poveljstvom majorja Igorja Košiča od konca avgusta 2004 do začetka februarja 2005.

V tretjem kontingentu je sodelovalo 31 pripadnikov Slovenske vojske, od tega izvidniški oddelek 10. motoriziranega bataljona, veterinar in veterinarski tehnik iz vojaške zdravstvene enote, sedem gasilcev in poveljnik kontingenta, ki so bili nastanjeni v Kabulu, ter dva pripadnika SV, ki sta bila nastanjena v Heratu. Njihove primarne naloge so bile izvidovanje v območju delovanja ISAF-a, vojaška prisotnost in ohranjanje miru. Delovali so pod poveljstvom majorja Boruta Cesarja od začetka februarja 2005 do konca avgusta 2005.

V četrtem slovenskem kontingentu je 58 pripadnikov Slovenske vojske. V Heratu je nastanjenih 47 pripadnikov, v Kabulu pa 11, od tega dva pripadnika v poveljstvu ISAF-a, sedem gasilcev in dva veterinarja. Poveljnik kontingenta je major Peter Palčič. Z opravljanjem nalog so začeli konec avgusta 2005.

Območje delovanja slovenskih vojakov znotraj Isafa je v zahodnem delu Afganistana v Heratu in v Kabulu. Motoriziran vod, ki šteje 39 pripadnikov, opravlja naloge varovanja kampa v Heratu, deluje na kontrolnih točkah, patroljira v neposredni okolici in spremlja vozila na ožjem območju Herata. Pripadniki slovenskega kontingenta so nastanjeni v vojaškem kampu Arena v bližini Herata, skupaj s pripadniki italijanskih in španskih mednarodnih sil.

Vremenske razmere v Afganistanu so nepredvidljive. Temperature se v poletnih mesecih lahko povzpnejo tudi do 60 stopinj Celzija. Jesen in pomlad pa sta pretežno deževni obdobji. Tem klimatskim razmeram je prilagojena tudi oprema. Opremo sestavljajo sredstva za zagotavljanje 14-dnevne oskrbe kontingenta s hrano, rezervni deli in potrošni material za vozila (tri vozila hummer, štiri vozila valuk in terensko vozilo), orodje, strelivo, orožje, sredstva za nastanitev, klimatske naprave, grelci, šotori s pripadajočo opremo in sanitetni material (internet 11).

Pred odhodom na misije opravijo pripadniki Slovenske vojske številna usposabljanja za delovanje v najtežjih okoljih in bojnih razmerah. Pripadniki prvega kontingenta so dobili podrobnejše informacije o misiji ISAF od nizozemskih specialnih sil. Kasnejšim kontingentom pa so uporabne informacije posredovali pripadniki, ki so se že vrnili z misije. Pripadniki slovenskih enot so večinoma izkušeni in odlično pripravljeni za tako zahtevne naloge. Svojo usposobljenost pred odhodi preverjajo na mednarodnih vojaških vajah, na katerih velika večina prejme visoke ocene usposobljenosti. Prispevek Slovenije v Afganistanu je, kljub sorazmerno malo ljudem, zelo koristen, saj vojaki opravljajo zahtevne in nevarne izvidniške naloge. Izkazali so se tudi pri posebnih nalogah, na primer pri iskanju morebitnih preživelih po letalski nesreči. Slovenija lahko tako veliko prispeva, predvsem na podlagi izkušenj, pridobljenih na Balkanu. Najbolj pomembno je, da še naprej delujemo skladno s potrebami Afganistana in svojo pomoč v okviru zmožnosti prilagajamo njihovim interesom.

10. ZAKLJUČEK

Vse od ustanovitve Nata je bila temeljna vloga zavezniških sil zagotavljati varnost in ozemeljsko celovitost držav članic. Naloga zagotavljanja varnosti z odvrčanjem in kolektivno obrambo ostaja njegova temeljna odgovornost, vendar pa sta se od konca hladne vojne vloga in organizacija Natovih sil zelo spremenili, zato da sta se lahko prilagodili nastajajočemu varnostnemu okolju in spodbujali vojaško sodelovanje s partnerskimi državami. Med hladno vojno se je Natovo obrambno načrtovanje osredotočilo predvsem na ohranjanje zmogljivosti, potrebnih za obrambo pred morebitno agresijo Sovjetske zveze in Varšavskega pakta. Ob padcu berlinskega zidu so nekateri predlagali, da Nato ni več potreben. Vendar pa je sicer manj sovražna evroatlantska varnost postala bolj zapletena in številni novi izzivi so prišli iz neevropskega prostora, vključno z neuspešnimi državami, širjenjem orožja za množično uničenje in njegovih nosilcev ter terorizmom. Nove naloge na področju varnosti so se izoblikovale na začetku devetdesetih ob etničnih konfliktih na Balkanu, kamor so na koncu poklicali Natove sile, da zagotovijo podporo miru in obvladajo krizne razmere. Novejši primer so teroristični napadi septembra 2001 in operacije v Afganistanu, ki so sledile, da bi izkoreninili Al-Kaido, teroristično skupino, odgovorno za napade. To je vodilo k vse večji zaskrbljenosti zaradi grožnje, ki jo pomenijo terorizem, neuspele države in širjenje orožja za množično uničenje. Natove sile zdaj prispevajo k obrambi pred terorizmom in imajo široko vlogo v mednarodnih operacijah za podporo miru, zaradi katerih Nato prvič v svoji zgodovini deluje zunaj evroatlantskega območja. Čeprav so grožnje, s katerimi se danes spopada zavezništvo, potencialno morda manj apokaliptične kot med hladno vojno, so zelo resnične, zahtevajo nujno ukrepanje in so pogosto nepredvidljive.

Na podlagi povedanega, lahko potrdim svojo prvo zastavljeno hipotezo. Zagotavljanje kolektivne obrambe je še vedno primarna naloga Nata, a vse bolj prihajajo v ospredje nove varnostne razmere, ki zahtevajo od Nata nov pristop k reševanju konfliktnih razmer. Nato predstavlja zelo močno vez med državami in kar je še dodatno in pomembnejše prispevalo k njegovemu obstanku, je njegova prilagodljivost in zaznava novih razmer, v katerih so potrebni novi prijemi, ki zagotavljajo varnost in stabilnost v mednarodnem okolju. Nato se vse bolj zaveda, da njegova varnost ni odvisna samo od varnosti v evroatlantskem okolju, ampak tudi od varnosti v širšem okolju. Vse to je delno posledica globalizacije, kar pomeni, da nemiri in nevarnosti, ki se pojavljajo v širšem mednarodnem okolju, vplivajo tudi na varnost in stabilnost evroatlantskega okolja. Tako predstavlja vključevanje Nata v

mirovne operacije izven tradicionalnega okolja delovanja zavezništva nov pristop k zagotavljanju varnosti držav članic Nata, hkrati pa je to novo poslanstvo pripomoglo k nadaljnjemu obstoju zveze, saj predstavljajo mirovne operacije, v okviru kriznega menedžmenta, eno izmed pomembnejših nalog Nata v 21. stoletju.

Mirovne operacije predstavljajo odgovor le za del sodobnih groženj, to je meddržavnih konfliktov in konfliktov znotraj držav. Pomembna pa je tudi ugotovitev, da imajo omenjene operacije preventivne učinke na pojav drugih vrst groženj (mednarodni kriminal, terorizem, proizvodnja mamil in trgovina z njimi, revščina, bolezni itd.) in konstruktivno vlogo pri krepitvi instituta človekovih pravic ter svoboščin, izboljšanju življenjskih in zdravstvenih razmer, ekonomskem razvoju itd. na območjih, na katerih so potekali ali še potekajo vojaški spopadi, oziroma se pojavljajo grožnje, da se bodo razširili (Pipenbaher, 2005: 15). Če torej pogledamo trenutno stanje v Afganistanu, lahko ugotovimo, da se je marsikaj obrnilo na bolje. V teku so številne reforme, sprejeta je bila nova ustava in izvedene prve volitve. Vse se dejansko odvija z namenom transformacije države v demokratično, svobodno in mirno islamsko republiko. Država se razvija, razmere so vidne in prebivalci se zopet navajajo na mirnejše razmere in svobodo. Mednarodne sile ISAF zagotavljajo varno okolje v državi, v katerem je izvajanje reform mogoče, na podlagi teh pa napredek na ekonomskem, socialnem, političnem in vseh drugih področjih. Z veliko gotovostjo lahko trdimo, da bi država brez prisotnosti mednarodnih varnostnih sil in koalicijskih sil kmalu zdrsnila nazaj v obdobje spopadov. V državi namreč še vedno delujejo teroristične skupine, proizvodnja in trgovanje z mamili še nista izkoreninjeni, na splošno lahko zaključimo, da varnostne razmere še vedno niso stabilne, kar pomeni, da ima mednarodna skupnost pred seboj še veliko dela. Nezanemarljivo dejstvo pa je, da je bilo že veliko postorjenega v prid izboljšanju varnostnega položaja v državi. Mednarodna skupnost si v okviru ISAF in drugih mednarodnih organizacij prizadeva za pomoč državi in vzpostavitvi državnih institucij. ISAF je pripomogel k vzpostavitvi varnega okolja, ki omogoča delovanje mednarodnih organizacij, kakor tudi novo izvoljene vlade in njenih organov. Prav tako je pripomogel k vzpostavitvi Afganistanske nacionalne vojske in nacionalne policije, svoje znanje in pomoč prispeva tudi v boju proti proizvodnji in trgovanju z mamili. Če upoštevamo naloge, ki so bile naložene ISAF v njegovem mandatu, lahko ugotovimo, da jih je uspešno izpolnil in jih izpolnjuje še danes. Uspelo mu je vzpostaviti varno okolje v Kabulu in njegovi okolici, pomaga pri urjenju in vzpostavljanju Afganistanske nacionalne vojske in policije, pomembno pa je povedati, da je izboljšanje varnostnih razmer pomembno vplivala na državo v več pogledih, med drugim tudi na vračanje beguncev in notranje razseljenih oseb, na ponovno oživitev gospodarstva, gradnjo

infrastrukture itd. Glede na to, da poveljevanje ISAF zagotavlja Nato, lahko potrdim tudi svojo drugo hipotezo. Vsekakor je mirovna operacija v Afganistanu za zvezo velika preizkušnja. Uspešnost mirovne operacije v Afganistanu lahko tako demonstrira, da je Nato sposoben preoblikovati neuspelo državo, v kateri so vladale revščina, vojne, terorizem in fanatizem, v stabilno državo s pozitivno politično in ekonomsko perspektivo. V primeru, da bo Natu to uspelo, bo to izjemno močno sporočilo za ves svet. Če bo Nato s pomočjo ostalih mednarodnih akterjev uspel dokončno stabilizirati in ohraniti varne razmere v Afganistanu, enem izmed geografsko najproblematicnejših okolij, bo ostalo za zvezo le malo omejitev za nadaljnjo razširitev operacij izven svojega tradicionalnega okolja delovanja. (Ne)uspešnost le-te bo tako ključno vplivala na prihodnje odločitve zveze o sodelovanju v mirovnih operacijah izven njenega tradicionalnega okolja delovanja. Tako bi v primeru, če zveza ne bo uspela vzpostaviti stabilnih razmer v Afganistanu in s tem ekonomskega in političnega napredka v državi, postavila pod vprašaj kredibilnost zveze. Prav tako pa bi to pomenilo, da se zveza v prihodnosti ne bo odločala za operacije izven evroatlantskega ozemlja. A kot lahko pogosto slišimo, je imel Nato možnost »iti izven evroatlantskega območja ali zgubiti posel« (internet 12). V primeru neuspešnosti zveze v Afganistanu, ki bi preprečila sodelovanje v podobnih operacijah v prihodnje, bi to neposredno ogrozilo »raison d'etre« zveze v obdobju po koncu hladne vojne. Zaradi tega razloga lahko pričakujemo, da bo zveza naredila vse, kar je v njenih močeh, da bo mirovno operacijo ISAF uspešno zaključila, kar bo zvezi pomagalo ohraniti njeno dobro ime in potrditi njeno novo poslanstvo.

11. LITERATURA

11.1 Monografije

- Agnew, John (1998) Geopolitics: re-visioning world politics. New York: Routledge.
- Asmus, Ronald D. (2002) Opening NATO's door: how the alliance remade itself for a new era. New York: Columbia University Press.
- Bučar, Bojko in dr. (2002) Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomskega dela. Ljubljana: FDV.
- De Wijk, Rob (1997) NATO on the Brink of the New Millennium. The Battle for Consensus, Brassey's Atlantic Commentaries. London.
- Dolenc, Nataša (2000) Nov strateški koncept Nata. Ljubljana : FDV.
- Dolinar, Ksenija (ur.) (2000) Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Furman, Marjetka (2005) Postkonfliktna obnova Afganistana. Ljubljana: FDV.
- Geršak, Teodor (1995) NATO njegova preobrazba in Slovenija. Ljubljana: Združenje Atlantski svet Slovenije.
- Grizold, Anton (1999) Evropska varnost. Ljubljana: FDV.
- Grizold, Anton (2005) Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju. Ljubljana: FDV.
- Grizold, Anton in Ferfila, Bogomil (2000) Varnostne politike velesil. Ljubljana: FDV.
- Hodge, Carl. C. (2002) Nato for a new cenury. Westport: Praeger.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (2002) Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav. Ljubljana: FDV.
- Lubi, Darko (vodja skupine) in drugi (1999) »Hierarhija dokumentov na področju nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji – poročilo, Raziskovalna naloga. FDV, Inštitut za družbene vede, Obramboslovni raziskovalni center. Ljubljana, julij 1999, str. 11–17.
- Majcen, Anja (2004) Širitev Nata kot model prilagajanja zavezništva spremenjenemu okolju po hladni vojni. Ljubljana: FDV.
- Moskos, Charles (1976) Peace Soldiers. The Sociology of a United Military Force. Chicago: The University of Chicago Press.

- Nooy, de Gert (1997) The role of European ground and air forces after the cold war. The Hague: Kluwer law international.
- Parker, Geoffrey (1997) Geopolitika v XX. stoletju. Ljubljana: FDV.
- Pipenbaher, Bojan (ur.) (2005) Vključevanje civilnih zmogljivosti v operacije v podporo miru. Ljubljana: MORS.
- Rijavec, Miha (2001) Operacije v podporo miru pod pokroviteljstvom OZN in zveze Nato. Ljubljana: FDV.
- Roper, John in drugi (1993) Keeping the peace in the post-cold war era: Strengthening multilateral peacekeeping: New York, The trilateral commission.
- Sandler, Todd in Keith Hartley (1999) The political Economy of NATO: Past, present, and into the 21st Century. Cambridge: The Press Syndicate of the University Cambridge.
- Thomas, James. P. (2000) The military challenges of transatlantic coalitions. New York: The international institute for strategic studies.
- Trapans, Jan Arveds (2003) Severnoatlantsko zavezništvo včeraj in danes. Ljubljana: Združenje Atlantski svet Slovenije.
- Vegič, Vinko (2002) Širitev funkcij Nata in varnost partnerskih držav – študija primera Slovenije. Ljubljana: FDV.
- (1973) Mala splošna enciklopedija, Prva knjiga A-G (398). Ljubljana: DZS.
- (1990) The Blue Helmets. New York: United Nations Department of Public Information.
- (1998) The Nato Handbook-Chronology. Bruselj: Office of Information and Press.
- (2001) NATO v 21. stoletju. Bruselj: NATO public Diplomacy Division.
- (2001) Priročnik o zvezi Nato. Bruselj: Office of Information and Press.
- (2004) Preoblikovani Nato. Bruselj: Office of Information and Press.
- (2004) Securing Afghanistan's Future: Accomplishments and Strategic Path Forward. A Government/International Agency Report,
- (2005) NATO briefing. Bruselj: Office of Information and Press.

11.2 Zborniki in poglavja iz zbornikov

- Clmens, Clay, ur. (1997) NATO and the Quest for Post-Cold War Security. London: Macmillan Press Ltd.
- Galen Carpenter, Ted, ur. (2001) NATO enters the 21st century. London: Frank Cass Publishers.
- Grizold, Anton (1997) Institucionalizacija zagotavljanja mednarodne varnosti. V Grizold, Anton (ur.) Perspektive sodobne varnosti. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana, str. 6–13.
- Hopf, Ted (1999) Globalizing the Authoritative Alliance. V Jopp, Mathias in Hanna Ojansen (ur) European Security Integration: Implications for Nonalignment and Alliances. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti, str. 191–213.
- Malešič, Marjan, ur. (2002) Nacionalna in mednarodna varnost. Ljubljana: FDV.
- Matthews, Lloyd J., ur. (2000) The future of the american military presence in Europe. Strategic studies institute.
- Moens, Alexander in drugi, ur. Nato and european security. Westport: Praeger.

11.3 Časopisni viri

- Annan, Kofi A. (1993) UN Peacekeeping Operations and Cooperation with NATO. V NATO Review. NATO Office of Information and Press, No. 5. Brussels, str. 3–7.
- Coghlan, Tom (2005) Toughing it in the Afghan Army. V ISAF – International Media Press Review, 16.6.2005.
- Cornish, Paul (1999) A Strategic Concept for the Twenty-first Century. V Defense Analysis, Vol.15, No. 3, December 1999, str. 241–259.
- Dakič, Drago (2003) Varnost ključna za stabilnost in obnovo – pred odhodom slovenskih vojakov Afganistan. V Obramba, let. 35, julij 2003, str. 12–14.
- Furlan, Branimir (2005) Prilagoditev opreme operativnim zahtevam – Izkušnje iz Afganistana. V Obramba, let. 37, junij 2005, str. 25–27.
- Furlan, Branimir (2004) Za samozadostnost – logistična podpora delovanja slovenskega kontingenta v Afganistanu. V Obramba, let. 36, junij 2004, str. 6–8.

- Garb, Maja (2003) Mirovne operacije (3.del). V Slovenska vojska, let. XI/7, 11. april 2003, str. 10–14.
- Garb, Maja (2003) Mirovne operacije (4.del). V Slovenska vojska, let. XI/8, 25. april 2003, str. 15–19.
- Garb, Maja (2003) Mirovne operacije (11.del). V Slovenska vojska, let. XI/15, 12. september 2003, str. 20–21.
- Garb, Maja (2003) Mirovne operacije (12.del). V Slovenska vojska, let. XI/16, 26. december 2003, str. 21–23.
- Gartner, Heinz (1998) European Security, NATO and the Transatlantic Link: Crisis Management. V European Security, Vol. 7, No. 3, Autumn 1998, str. 1–13.
- Goulding, Vincent J., Jr. (2000) From Chancellorsville to Kosovo, Forgetting the Art of War. V Parameters, Summer 2000: US Army War College Quaterly, str. 4–8.
- Grmek, Meta (2004) Med slovenskimi vojaki v Kabulu. V Slovenska vojska, let. XII/9, 14. maj 2004, str. 10–11.
- Haass, N. Richard (1999) What to Do With American Primacy. V Foreign Affairs, Vol. 78, No. 5, September/October 1999, str. 37–49.
- Jelušič, Ljubica (2003) Mirovne operacije (1.del). V slovenska vojska, let. XI/5, 14. marec 2003, str. 20–23.
- Jelušič, Ljubica (2003) Mirovne operacije (2.del). V Slovenska vojska, let. XI/6, 28. marec 2003, str. 12–15.
- Jelušič, Ljubica (2003) Mirovne operacije (5.del). V Slovenska vojska, let. XI/9, 16. maj 2003, str. 22–25.
- Kriendler, John (1993) NATO's Changing Role Opportunities and Constraints for Peacekeeping. V NATO Review. NATO Office of Information and Press, No. 3. Brussels, str. 16–21.
- Lepage, Joseph (1998) NATO's Post-Cold War Collective Action Problem. V International Security, Vol.23, No 1, Summer 1998, str. 78–106.
- Ober, Kristina (2003) Mirovne operacije (9.del). V Slovenska vojska, let. XI/13, 11. julij 2003, str. 18–21.
- Parker, Geoffrey (1991) Continuity and change in Wesern geopolitical thought during the twentieth century. V International social science journal, let. 43, št. 1, str. 21–33.
- Pišlar Marko (2003) Mirovne operacije (6.del). V Slovenska vojska, let. XI/10, 30. maj 2003, str. 20–23.

- Pišlar, Marko in Jelena Trifunovič (2003) Mirovne operacije (10.del). V Slovenska vojska, let. XI/14, 8. avgust 2003, str. 20–23.
- Pišlar, Marko (2003) Pripravljene na odhod v Afganistan. V Slovenska vojska, let. XI/15, 12. september 2003, str. 11–13.
- Pišlar, Marko (2004) V Afganistan odpotoval kontingent SV, V Slovenska vojska, let. XII/5, 12. marec 2004, str. 4–6.
- Prezelj, Iztok (2001) Grožnje varnosti, varnostna tveganja in izzivi sodobni družbi. V Teorija in praksa, let. 38, januar 2001, str. 127–141.
- Prezelj, Iztok (2001) Vojaško ogrožanje nacionalne in mednarodne varnosti po koncu hladne vojne. V Teorija in praksa, let. 38, maj 2001, str. 848–860.
- Slatenšek, Boštjan (2004) Človeška cena sodobne vojne – Irak, Čečenija, Vietnam, Afganistan. V Obramba, let. 36, december 2004, str. 28–31.
- Šket, Valerija (2004) Kakšne so razmere v Afganistanu?. V Slovenska vojska, let. XII/3, 13. februar 2004, str. 30.
- Šket, Valerija (2005) Na zadnjih pripravah 10. MOTB pred odhodom v Isaf. V Slovenska vojska, let. XIII/2, 28. januar 2005, str. 15–17.
- Šket Jarm, Valerija in Vlado Pakiž (2005) Avgusta bo v Afganistanu 60 pripadnikov SV. V Slovenska vojska, let. XIII/12, 15. julij 2005, str. 11–13.
- Šket, Valerija in Anton Žbogar (2005) Slovenskim vojakom v Afganistanu zaupali najzahtevnejše naloge. V Slovenska vojska, let. XIII/5, 11. marec 2005, str. 12–13.
- Škrjanc, Robert (2004) Zdaj gre pa zares – Konkretni ukrepi vlade za sodelovanje Slovenske vojske v mirovni operacijah. V Obramba, let. 36, avgust 2004, str. 4–5.
- Vegič, Vinko (2003) Mirovne operacije (8.del). V Slovenska vojska, let. XI/13, 11. julij 2003, str. 8–11.
- Vegič, Vinko (1994) Mirovne operacije pred novimi izzivi. V Obramba, št. 5, str. 11–14.
- Vuk, Pavel (2004) Onstran dosega javnih občil in javnosti razvitega sveta – Afganistan. V Slovenska vojska, let. XII/12, 9. julij 2004, priloga.
- Vuk, Pavel (2004) Predsedniške volitve v Afganistanu. V Slovenska vojska, let. XII/16, 8. oktober 2004, str. 26,27.
- Vuk, Pavel (2005) Vloga Isafa pri reševanju opijske nevarnosti v Afganistanu. V Slovenska vojska, let. XIII/5, 25. februar 2005, str. 24,25.

- Zaliq, Sediq (2005) Mobile weary Kabulis to have cheap phone booths soon. V Kabul weekly, 1.6.2005, str. 1,3.
- (2005) Nato okrepil sile pred volitvami v Afganistanu. V Slovenska vojska, let. XIII/14, 9. september, str. 22.
- (2005) Obrambni ministri Nata o Afganistanu in Iraku. V Slovenska vojska, let. XIII/5, 25. februar 2005, str. 2.
- (2005) Slovenija bo okrepila sodelovanje v Kforju in Isafu. V Slovenska vojska, let. XIII/5, 11. marec 2005, str. 6.
- (2004) Vrh Nata sklenili z obljubo pomoči Afganistanu. V Slovenska vojska, let. XII/12, 9. julij 2004, str. 2.
- (2005) Sodelovanje v Afganistanu je prednostna naloga Nata in s tem tudi Slovenije. V Slovenska vojska, let. XIII/6, 25. marec 2005, str. 10–12.
- (2005) V Isaf že tretji kontingent SV. V Slovenska vojska, let. XIII/5, 25. februar 2005, str.6.

11.4 Dokumenti

- Bi.MNC Directive for NATO Doctrine for Peace Support Operations (1998): Brussels.
- Joint Pub 3–07, Joint Doctrine for Military Operations Other Than War (1995): Joint Chiefs of Staff, Washington D.C.
- Pogodba o ustanovitvi Severnoatlantske zveze. V Benko, Vlado (1997) Zgodovina mednarodnih odnosov. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ustanovna listina ZN in Statut meddržavnega sodišča (1992). Ljubljana: Društvo za ZN za Republiko Slovenijo.

11.5 Internetni viri

- *internet 1*: The Alliance Strategic Concept agreed by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council (Rim, 8. november, 1991). Dosegljivo na internetni strani: <http://www.nato.int/docu/basicxt/b911108a.htm> (dostop 14.8.2005).
- *internet 2*: Strateški koncept zveze Nato, ki so ga sprejeli vodje držav in vlad na zasedanju Severnoatlantskega sveta v Washingtonu 23. in 24. aprila 1999.

Dosegljivo na spletni strani: <http://www.nato.gov.si/slo/dokumenti/strateski-koncept.pdf> (dostop 14.8.2005).

- *internet 3*: Resolution 1386 (2001) Adopted by the Security Council at its 4443rd meeting, on 20 December 2001. Dosegljivo na spletni strani: http://www.afnorth.nato.int/ISAF/resolution_1386.pdf (dostop 20.9.2005).
- *internet 4*: Resolution 1413 (2002) Adopted by the Security Council at its 4541st meeting, on 23 May 2002. Dosegljivo na spletni strani: http://www.afnorth.nato.int/ISAF/resolution_1413.pdf (dostop 20.9.2005).
- *internet 5*: Resolution 1444 (2002) Adopted by the Security Council at its 4651st meeting, on 27 November 2002. Dosegljivo na spletni strani: http://www.afnorth.nato.int/ISAF/resolution_1444.pdf (dostop 20.9.2005).
- *internet 6*: Resolution 1510 (2003) Adopted by the Security Council at its 4840th meeting, on 13 October 2003. Dosegljivo na spletni strani: http://www.afnorth.nato.int/ISAF/resolution_1510.pdf (dostop 20.9.2005).
- *internet 7*: NATO in Afghanistan. Dosegljivo na spletni strani: <http://www.nato.int/issues/afghanistan/index.html> (dostop 3.9.2005).
- *internet 8*: History of the International Security Assistance Force. Role. Operations. Commands. Structure. Dosegljivo na spletni strani: <http://www.afnorth.nato.int/ISAF/> (dostop 5.9.2005).
- *internet 9*: ISAF pod poveljstvom zveze NATO. Dosegljivo na spletni strani: <http://nato.gov.si/slo/nato/isaf/isaf-nato/> (dostop 15. 8. 2005).
- *internet 10*: ISAF – NATO v Afganistan. Dosegljivo na spletni strani: <http://nato.gov.si/slo/nato/isaf/> (dostop 15. 8. 2005).
- *internet 11*: Working to bring peace and stability to Afghanistan. Dosegljivo na spletni strani: <http://www.nato.int> (dostop 10. 12. 2005).
- *internet 12*: Operations in Afghanistan and the expanding Nato role. Dosegljivo na internetni strani: <http://www.nato-pa.int> (dostop 10. 12. 2005).
- *internet 13*: Nato's out of area operations. Dosegljivo na internetni strani: <http://www.nato-pa.int> (dostop 10. 12. 2005).
- *internet 14*: Provincial Reconstruction Teams (PRTs). Dosegljivo na internetni strani: <http://www.globalsecurity.org> (dostop 16. 11. 2005).
- *internet 15*: Fact sheet: International Security Assistance Force (ISAF in Afghanistan). Dosegljivo na internetni strani: <http://www.cdi.org/terrorism/isaf-pr.cfm> (dostop 16. 11. 2005).

- *internet 16*: International Security Assistance Force. Dosegljivo na internetni strani: <http://www.operations.mod.uk/fingal/orbat.htm> (dostop 23. 11. 2005).
- *internet 17*: National Human Development Report 2004 – Summary. United Nations Development Programme Afghanistan. Dosegljivo na internetni strani: <http://www.undp.org.af/summary%2004%20final%.pdf> (dostop 10. 12. 2005).
- *internet 18*: Slovenska vojska. Dosegljivo na spletni strani: <http://www.slovenskavojska.si/poklicna/misije/index.htm> (dostop 26. 9. 2005).
- *internet 19*: Dosegljivo na spletni strani: <http://nato.gov.si> (dostop 15. 8. 2005).
- *internet 20*: Dosegljivo na spletni strani: <http://www.nato.int> (dostop 23. 6. 2005).

12. PRILOGA

12.1 Resolucija VS OZN št. 1386 (internet 3)

United Nations S/RES/1386 (2001)

Security Council Distr.: General

20 December 2001

01-70855 (E)

0170855

Resolution 1386 (2001)

Adopted by the Security Council at its 4443rd meeting, on

20 December 2001

The Security Council, Reaffirming its previous resolutions on Afghanistan, in particular its resolutions 1378 (2001) of 14 November 2001 and 1383 (2001) of 6 December 2001, *Supporting* international efforts to root out terrorism, in keeping with the Charter of the United Nations, and reaffirming also its resolutions 1368 (2001) of 12 September 2001 and 1373 (2001) of 28 September 2001, *Welcoming* developments in Afghanistan that will allow for all Afghans to enjoy inalienable rights and freedom unfettered by oppression and terror, *Recognizing* that the responsibility for providing security and law and order throughout the country resides with the Afghan themselves, *Reiterating* its endorsement of the Agreement on provisional arrangements in Afghanistan pending the re-establishment of permanent government institutions, signed in Bonn on 5 December 2001 (S/2001/1154) (the Bonn Agreement), *Taking note* of the request to the Security Council in Annex 1, paragraph 3, to the Bonn Agreement to consider authorizing the early deployment to Afghanistan of an international security force, as well as the briefing on 14 December 2001 by the Special Representative of the Secretary-General on his contacts with the Afghan authorities in which they welcome the deployment to Afghanistan of a United Nations-authorized international security force, *Taking note* of the letter dated 19 December 2001 from Dr. Abdullah Abdullah to the President of the Security Council (S/2001/1223), *Welcoming* the letter from the Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Secretary-General of 19 December 2001 (S/2001/1217), and *taking note* of the United Kingdom offer contained therein to take the lead in organizing and commanding an International Security Assistance Force,

2

S/RES/1386 (2001)

Stressing that all Afghan forces must adhere strictly to their obligations under human rights law, including respect for the rights of women, and under international humanitarian law, *Reaffirming* its strong commitment to the sovereignty, independence, territorial integrity and national unity of Afghanistan, *Determining* that the situation in Afghanistan still constitutes a threat to international peace and security, *Determined* to ensure the full implementation of the mandate of the International Security Assistance Force, in consultation with the Afghan Interim Authority established by the Bonn Agreement, *Acting* for these reasons under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. *Authorizes*, as envisaged in Annex 1 to the Bonn Agreement, the establishment for 6 months of an International Security Assistance Force to assist the Afghan Interim

Authority in the maintenance of security in Kabul and its surrounding areas, so that the Afghan Interim Authority as well as the personnel of the United Nations can operate in a secure environment;

2. *Calls upon* Member States to contribute personnel, equipment and other resources to the International Security Assistance Force, and invites those Member States to inform the leadership of the Force and the Secretary-General;

3. *Authorizes* the Member States participating in the International Security Assistance Force to take all necessary measures to fulfil its mandate;

4. *Calls upon* the International Security Assistance Force to work in close consultation with the Afghan Interim Authority in the implementation of the force mandate, as well as with the Special Representative of the Secretary-General;

5. *Calls upon* all Afghans to cooperate with the International Security Assistance Force and relevant international governmental and non-governmental organizations, and welcomes the commitment of the parties to the Bonn Agreement to do all within their means and influence to ensure security, including to ensure the safety, security and freedom of movement of all United Nations personnel and all other personnel of international governmental and non-governmental organizations deployed in Afghanistan;

6. *Takes note* of the pledge made by the Afghan parties to the Bonn Agreement in Annex 1 to that Agreement to withdraw all military units from Kabul, and calls upon them to implement this pledge in cooperation with the International Security Assistance Force;

7. *Encourages* neighbouring States and other Member States to provide to the International Security Assistance Force such necessary assistance as may be requested, including the provision of overflight clearances and transit;

8. *Stresses* that the expenses of the International Security Assistance Force will be borne by the participating Member States concerned, *requests* the Secretary-General to establish a trust fund through which contributions could be channelled to the Member States or operations concerned, and encourages Member States to contribute to such a fund;

3

S/RES/1386 (2001)

9. *Requests* the leadership of the International Security Assistance Force to provide periodic reports on progress towards the implementation of its mandate through the Secretary-General;

10. *Calls on* Member States participating in the International Security Assistance Force to provide assistance to help the Afghan Interim Authority in the establishment and training of new Afghan security and armed forces;

11. *Decides* to remain actively seized of the matter.